

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Tomáš Kotula

**Vzájemný vztah advokáta a klienta při
poskytování právních služeb**

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: doc. JUDr. Petr Smolík, Ph.D.

Tematický okruh: Civilní právo procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukobisu): 28. dubna 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 206 461 znaků včetně mezer.

V Praze dne 28. dubna 2019

.....

Mgr. Tomáš Kotula

Obsah

Úvod	1
1 Vymezení pojmů	3
1.1 Výkon advokacie, poskytování právních služby a právní pomoc	3
1.2 Advokát.....	4
1.3 Formy výkonu advokacie.....	6
1.3.1 Samostatný výkon advokacie.....	7
1.3.2 Společný výkon advokacie	8
1.3.2.1 Výkon advokacie ve sdružení	8
1.3.2.2 Výkon advokacie v obchodní společnosti	9
1.3.2.3 Výkon advokacie v pracovním poměru	12
2 Vznik právního vztahu mezi advokátem a klientem	15
2.1 Volba advokáta klientem	15
2.2 Ustanovení advokáta soudem	19
2.3 Určení advokáta Komorou.....	23
2.4 Právo advokáta odmítnout poskytnutí právních služeb	26
2.5 Povinnost advokáta odmítnout poskytnutí právních služeb	28
3 Práva a povinnosti advokáta a klienta.....	33
3.1 Nezávislost advokáta jako předpoklad pro výkon advokacie.....	33
3.2 Povinnost advokáta chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny.....	33
3.3 Povinnost advokáta nesnižovat důstojnost advokátního stavu a advokátní etika	36
3.3.1 Povinnosti advokáta vůči soudům a dalším organům veřejné moci a ostatním advokátům	40

3.3.2	Povinnost advokáta nesnižovat důstojnost advokátního stavu mimo výkon advokacie	42
3.4	Právo klienta na informace a informační povinnost advokáta.....	43
3.5	Povinnost mlčenlivosti advokáta	44
3.5.1	Charakteristika povinnosti mlčenlivosti advokáta.....	44
3.5.2	Prolomení povinnosti mlčenlivosti	48
3.5.2.1	Zproštění povinnosti mlčenlivosti	48
3.5.2.2	Sdělování informací spolupracující osobě.....	49
3.5.2.3	Spor advokáta a klienta před soudem nebo jiným orgánem veřejné moci	50
3.5.2.4	Správa daní a cel.....	51
3.5.2.5	Exekuční řízení	53
3.5.2.6	Zabraňování výnosu z trestné činnosti.....	55
3.5.2.7	Překažení trestného činu	58
3.5.2.8	Domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor sloužících k výkonu advokacie	59
3.6	Povinnost advokáta vést přiměřenou dokumentaci	62
3.7	Právo advokáta na odměnu	64
3.7.1	Smluvní odměna	66
3.7.2	Mimosmluvní odměna	70
3.7.3	Náhrada hotových výdajů a náhrada za promeškaný čas	72
3.7.4	Odměna advokáta v bagatelních sporech.....	73
3.8	Právo advokáta požadovat od klienta složit přiměřenou zálohu a uhradit advokátovi odměnu.....	75
3.9	Povinnost klienta poskytovat advokátovi součinnost	76
3.10	Substituční oprávnění a substituční povinnost advokáta	78

3.10.1	Substituční oprávnění advokáta	78
3.10.2	Substituční povinnost advokáta	80
4	Jiná činnost advokáta	82
4.1	Provádění advokátních úschov	82
4.2	Správa cizího majetku.....	85
5	Odpovědnost advokáta	87
5.1	Odpovědnost za újmu dle zákona o advokacii.....	88
5.2	Povinnost advokáta pojistit se pro případ odpovědnosti za újmu.....	89
6	Zánik právního vztahu mezi advokátem a klientem	91
6.1	Splnění (poskytnutí právních služeb)	92
6.2	Výpověď	93
6.3	Vyškrtnutí ze seznamu advokátů	94
6.4	Dopady insolvenčního řízení na právní vztah mezi advokátem a klientem ...	95
6.4.1	Advokát v insolvenčním řízení	95
6.4.2	Klient v insolvenčním řízení.....	96
	Závěr	99
	Seznam zkratk	101
	Seznam použitých zdrojů	103
	Seznam Příloh	110
	Abstrakt	111
	Abstract.....	112
	Klíčová slova a název práce v anglickém jazyce	113

Úvod

V předložené práci se zabývám vzájemným vztahem advokáta a klienta při poskytování právních služeb a specifiky, kterými tento právní vztah vyznačuje. Téma, které jsem si zvolil, není nové, nicméně, jedná se o téma aktuální, a to především s ohledem na výjimečnou a nezastupitelnou úlohu advokátů při poskytování právních služeb a tudíž při prosazování práva na právní pomoc, a rovněž s ohledem na aktuální vývoj judikatury a právní úpravy v oblasti výkonu advokacie. Téma může být aktuální také z pohledu stále vzrůstajícího počtu advokátů, kdy za posledních 10 let vzrostl celkový počet aktivních advokátů o více než 3000, což představuje nárůst celkového počtu advokátů o téměř 35 %.¹

S žádostí od právní pomoc se klienti na advokáta obracejí v mnoha životních situacích, přičemž úkolem advokáta jako odborníka je, aby klientům požadované právní služby kvalitním a kvalifikovaným způsobem poskytnul. Realizace tohoto úkolu je spojena s řadou povinností a práv nejenom advokáta, ale také klienta. Přitom je nutné vzít v potaz, že vztah advokáta a klienta, v rámci kterého dochází k poskytování právních služeb, není vztahem ryze ekonomickým, ale je ovlivněn také řadou osobních, etickým a dalších aspektů.

Cílem této práce je komplexně charakterizovat a interpretovat právní vztah mezi advokátem a klientem včetně práv a povinností, které advokát a klient v rámci tohoto právního vztahu vůči sobě mají, a v návaznosti na to poukázat na nejpodstatnější souvislosti, aspekty a specifika takového vztahu, a to rovněž v kontextu soudní judikatury a kárných rozhodnutí České advokátní komory.

Tato práce se skládá z šesti částí. V první části vymezím základní pojmy, jež jsou pro účely této práce stěžejní. Budu se zabývat také předpoklady pro výkon advokacie a povolenými formami výkonu advokacie. Následně se zaměřím na jednotlivé způsoby

¹ Tyto údaje jsou podloženy statistickým přehledem poskytnutým ze strany České advokátní komory, který tvoří přílohu č. 1 této práce.

vzniku právního vztahu mezi advokátem a klientem a poukáží na jejich specifika. V této souvislosti bude diskutována rovněž problematika předsmělných povinností advokáta.

Stěžejní součástí této práce je část třetí, jež se věnuje rozboru konkrétních práv a povinností advokáta a klienta s cílem podat ucelený výklad této problematiky. V rámci této části bude dotčeny také advokátní etika a povinnosti advokáta vůči jiným subjektům než je klient, ať už jsou to ostatní soudy a jiné orgány veřejné moci a další advokáti.

Advokát kromě poskytování právních služeb vykonává také další činnosti, jež s poskytováním právních služeb souvisí a mnohdy na poskytování právních služeb navazují. Těmito činnostem, konkrétně prováděním advokátních úschov a správou cizího majetku, se budu věnovat v části čtvrté části. Zajímavou je také problematika odpovědnosti advokáta, na kterou se zaměřuji část pátá této práce. Tato práce je zakončena částí šestou, ve které je rozebrána problematika zániku právního vztahu mezi advokátem a klientem včetně povinností advokáta s tím souvisejících.

1 Vymezení pojmů

1.1 Výkon advokacie, poskytování právních služby a právní pomoc

Pojmy výkon advokacie a poskytování právních služeb jsou vymezeny hned v úvodních ustanoveních zákona o advokacii. Tyto pojmy od sebe zákon o advokacii důsledně odlišuje. Dle ustanovení § 1 odst. 1 ZoA se výkonem advokacie rozumí poskytování právních služeb advokáty. V této souvislosti Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku dovodil, že: „*Skutečnost, že zákonodárce důsledně rozlišil v zákoně o advokacii pojmy „poskytování právních služeb“ a „výkon advokacie“, vede k logickému závěru, že tam, kde použil pojem „výkon advokacie“, měl na mysli veškeré úkony, které advokát činí v souvislosti s výkonem nezávislého povolání advokáta, tedy i ty, k nimž je povinován či které učiní v souvislosti s poskytováním právní služby na základě uzavřené smlouvy, a to i poté, co je zastupování klienta ukončeno, přičemž je činí nikoliv jako občan, ale jako advokát při výkonu svého povolání, tedy při výkonu advokacie.*“² Výkon advokacie je tedy pojmem, který je obsahově širší než je poskytování právních služeb, kdy výkonem advokacie se rozumí nejenom poskytování právních služeb, ale také další činnosti upravené v zákoně o advokacii a na něho navazujících právních a stavovských předpisech.

Naproti tomu poskytováním právních služeb se dle ustanovení § 1 odst. 2 ZoA rozumí zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracovávání právních rozborů a další formy právní pomoci, jsou-li vykonávány soustavně a za úplatu. Právními službami jsou tedy

² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. května 2004, sp. zn. 5 As 34/2003

činnosti demonstrativně vyjmenované ve výše uvedeném ustanovení, pokud jsou zároveň současně splněny dva definiční znaky právních služeb – soustavnost a úplatnost.³

Jak dále vyplývá z ustanovení § 1 odst. 2 ZoA, pojem právní pomoc je obsahově užším pojmem než je pojem právní služba. Právní pomocí se má na mysli jedna z forem poskytování právní služeb.⁴

1.2 Advokát

Podle ustanovení § 2 odst. 1 ZoA mohou právní služby na území České republiky poskytovat jen advokáti a evropští advokáti. Částečnou výjimku z privilegia advokátů poskytovat právní služby představují profese uvedené v ustanovení § 2 odst. 2 ZoA. Tyto profese, ať už jsou to notáři, soudní exekutoři, patentoví zástupci nebo daňoví poradci však mohou poskytovat právní služby pouze v omezeném rozsahu dle zvláštních zákonů a jejich oprávnění nejsou tak široká jako v případě advokátů. Úloha advokátní profese, jejíž příslušníci mohou poskytovat právní služby ve všech věcech, je tak nezastupitelná.

Dle ustanovení § 4 ZoA je advokátem ten, kdo je zapsán v seznamu advokátů vedeném Komorou. Tato definice vychází čistě z formálního základu, kdy jako jediný definiční znak osoby advokáta uvádí jeho zápis do seznamu advokátů. Nicméně k tomu, aby uchazeč mohl být vůbec zapsán do seznamu advokátů, musí kumulativně splnit celou řadu podmínek stanovených zákonem o advokacii. Úplný výčet podmínek nezbytných k zápisu uchazeče do seznamu advokátů obsahuje ustanovení § 5 a následujícího ZoA. Uchazeč musí být plně svéprávný, musí mít vysokoškolské právnické vzdělání v magisterském studijním programu na vysoké škole v České republice, popř. rovnocenné vzdělání získané na vysoké škole v zahraničí, musí alespoň po dobu tří let vykonávat právní praxi jako advokátní koncipient, musí být bezúhonný, nesmí mu být

³ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 21 až 23.

⁴ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPENĚ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna, str. 136.

kárným opatřením uloženo vyškrtnutí ze seznamu advokátů, ledaže by takové kárné opatření bylo zahlazeno, nesmí být ze seznamu advokátů vyškrtnut z důvodu pravomocného prohlášení konkursu (dle § 7b odst. 1 písm. e) nebo f) ZoA), ledaže by od takového vyškrtnutí uplynulo 5 let a insolvenční řízení bylo pravomocně skončeno, nesmí být v pracovním nebo služební poměru (s výjimkou vyjmenovaných pracovních poměrů) ani nesmí vykonávat jinou činnost neslučitelnou s výkonem advokacie⁵, musí složit advokátní zkoušku, uhradit poplatek za zápis do seznamu advokátů a složit do rukou předsedy Komory slib.

Splní-li uchazeč všechny výše uvedené podmínky, je Komora povinna tohoto uchazeče zapsat do seznamu advokátů, tedy splněním všech podmínek vzniká uchazeči právní nárok na zápis do seznamu advokátů. K tomuto dochází se na základě předchozí písemné žádosti uchazeče.

Zohlednění těchto podmínek je stěžejní pro pochopení úlohy advokátní profese a pro činnost jejich příslušníků této profese advokátů. Vysoké požadavky nejrůznějších kritérií, ať už je to vzdělání, vysoká odbornost, teoretické a praktické zkušenosti, profesionalita či osobní a mravní kvality, které zákon o advokacii na advokáty klade, mají v souhrnu zaručit, že každý jednotlivý advokát bude zárukou obětavého a řádného výkonu advokacie při ochraně anebo prosazování práv a oprávněných zájmů klienta.⁶

Stává se ovšem, že právní služby v rozporu se zákonnými požadavky výkonu advokacie poskytují také osoby, které nejsou advokáty, popř. evropskými advokáty, ať už jsou to dřívější advokáti anebo advokátní koncipienti, kteří byli vyškrtnutí ze seznamu advokátů anebo advokátních koncipientů, či dokonce osoby, které právnické vzdělání

⁵ Problematikou činností neslučitelných s výkonem advokacie se zabývalo předsednictvo Komory, které své závěry shrnulo ve sdělení publikovaném ve Věstníku Komory č. 3/1997.

Dostupné online na <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=10073>

Závěry k otázce slučitelnosti advokacie s výkonem veřejné funkce v oblasti územní samosprávy pak byly formulovány ve stanovisku předsednictva Komory ze dne 21. ledna 2011.

Dostupné online na <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?pgid=26>

⁶ SVEJKOVSKY, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPENĚ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna, str. 16.

vůbec nemají. Tyto osoby, které neoprávněně poskytují právní služby, jsou označovány jako pokoutníci anebo také jako vinkláři. Především z důvodu ochrany klientů před neprofesionálním a nekvalifikovaným poskytováním právních služeb, ale rovněž z důvodu ochrany výlučného postavení advokátů, je vinklaření (pokoutnictví) jevem nežádoucím.⁷ Tento jev je nežádoucí i z toho důvodu, že na rozdíl od advokátů nejsou vinkláři pojištěni pro případ způsobení újmy klientovi. Celý problém je o to závažnější s ohledem na rozšiřování on-line poskytování právních služeb na internetu.

Pokud vinkláři soustavně ve větším rozsahu poskytují právní služby, vystavují se riziku trestního stíhání pro přečin neoprávněného podnikání dle § 251 TrZ.⁸ Nicméně i přes desítky trestních oznámení, které Komora v minulosti v této věci podala, se naplnění některých znaků zmíněného trestného činu nepodařilo v drtivé většině případů prokázat a trestní oznámení Komory byla odložena⁹. V této souvislosti lze proto jednoznačně uvítat novelu zákona o advokacii č. 258/2017 Sb. účinnou od 1 září 2017, která zavedla správní trestání neoprávněného poskytování právních služeb, kdy tato činnost, pokud je prováděna opakovaně a za úplatu, je dle ustanovení § 52d ZoA přestupkem, za který může Ministerstvo spravedlnosti pachateli uložit pokutu až do výše 3.000.000 Kč a zákaz činnosti až do je 1 roku.

1.3 Formy výkonu advokacie

Advokát je oprávněn vykonávat advokacii jedním ze způsobů uvedených v ustanovení § 11 odst. 1 ZoA. Dle tohoto ustanovení advokát vykonává advokacii samostatně nebo společně s jinými advokáty jednou z možných forem společného výkonu advokacie, a to buď ve sdružení (viz § 14 ZoA), nebo jako společníci obchodní

⁷ MACKOVÁ, Alena. In: WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Edice Student, str. 153.

⁸ srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2011, sp. zn. 5 Tdo 209/2011-35

⁹ KOVÁŘOVÁ, Daniela ve spolupráci s NĚMEC, Robert. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer, str. 849.

společnosti (viz § 15 ZoA), nebo v pracovním poměru (viz § 15a ZoA). Další způsoby výkonu advokacie nejsou zákonem o advokacii povoleny.

Od výše uvedených způsobů výkonu advokacie je však dále nutné odlišovat trvalou spolupráci mezi advokáty dle ustanovení § 15e ZoA. V tomto případě se však nejedná o způsob výkonu advokacie, ale o formu generální spolupráce mezi samostatným advokátem na jedné straně a jiným advokátem, popř. společností anebo zahraniční společností na druhé straně, na základě smlouvy o trvalé spolupráci.

Advokát je povinen si zvolit, jakým způsobem bude advokacii vykonávat, přičemž nesmí vedle sebe poskytovat právní služby v několika různých formách. Rozhodnutí advokáta o způsobu výkonu advokacie není nezměnitelné, kdy advokátovi je umožněno, aby se kdykoliv rozhodl pro změnu způsobu výkonu advokacie. Dle ustanovení § 29 odst. 1 ZoA však advokát tuto změnu musí oznámit Komoře, a to do sedmi dnů poté, co nastala. Kromě toho je advokát povinen zabezpečit, že takovou změnou nedojde k ohrožení práv a oprávněných zájmů jeho klientů.

Jednotlivé způsoby výkonu advokacie se od sebe v podstatně odlišují, přičemž o jejich specifických rysech budu pojednávat v následujících podkapitolách.

1.3.1 Samostatný výkon advokacie

Samostatný výkon advokacie jedním advokátem je zdaleka nejčastějším způsobem výkonu advokacie, jak ostatně vyplývá ze statistického přehledu poskytnutého Komorou, který tvoří přílohu č. 1 této Práce. Tímto způsobem advokát poskytuje právní služby sám, vlastním jménem a na svůj účet. S tím souvisí to, že advokát sám odpovídá za poskytnuté právní služby, jakož i za případnou újmu, která byla klientovi v souvislosti s výkonem advokacie způsobena.

Přestože advokát poskytuje právní služby sám, není vyloučeno (naopak, v mnohých případech se tak děje), aby takovou činnost vykonával s pomocí dalších osob, které poskytují právní služby jménem advokáta a na jeho účet. Zejména se jedná o advokátní koncipienty, asistenty, administrativní pracovníky, případně také

o zaměstnané advokáty. Rovněž není vyloučeno, aby se samostatným advokátem spolupracovaly také další osoby na základě jiných než pracovněprávních vztahů, ať už jsou to např. znalci, překladatelé, daňoví poradci atd. Zákon o advokacie rovněž samostatným advokátům umožňuje, aby navázali spolupráci, ať už občasnou anebo trvalou, s jinými advokáty¹⁰.

Není vyloučeno, aby advokát vykonávající advokacii samostatně byl zapsán v obchodním rejstříku. V takovém případě je jméno, pod kterým je advokát v obchodním rejstříku zapsán, jeho obchodní firmou (viz § 29 ObčZ). Požadavky na obchodní firmu advokáta se v tomto případě budou řídit příslušnými ustanovení Etického kodexu (čl. 20 a násl. Etického kodexu).

1.3.2 Společný výkon advokacie

1.3.2.1 Výkon advokacie ve sdružení

V souvislosti s velkým počtem právních předpisů a judikatury, ve kterých se advokát musí orientovat, jakož i dalších nároků, které jsou na činnost advokáta kladeny, je pro advokáta za účelem zachování standardu kvalitních a kvalifikovaných právních služeb v mnoha případech žádoucí vykonávat advokacii ve spolupráci s jinými advokáty. Důvody pro společný výkon advokacie je však možné spatřovat i mimo rovinu právní, ať už je to lepší efektivita práce či rozdělení nákladů na vedení kanceláře.

Advokátům, kteří mají zájem vykonávat advokacii společně, zákon o advokacii umožňuje, aby se sdružili na základě společenské smlouvy, která má písemnou formu. Společníky takového sdružení mohou být pouze advokáti, případně usazení evropští advokáti (viz § 35n odst. 4 ZoA). Advokátům seskupeným ve sdružení ukládá zákon o advokacii povinnost vykonávat advokacii pod společným jménem a mít společné sídlo (viz § 14 odst. 3 ZoA). V případě, že sdružení advokáti společné sídlo nemají, nastávají účinky doručení písemnosti adresované jednomu společníkovi sdružení také doručením

¹⁰ SVEJKOVSKY, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPENĚ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna, str. 48.

jinému společníkovi sdružení. K dosažení účelu sdružení jsou tito advokáti oprávněni zaměstnávat další advokáty, kteří nejsou účastníky advokátního sdružení.

Pravidla fungování advokátního sdružení a správa společných věcí jsou upraveny v ustanoveních § 14 ZoA a dále v ustanoveních § 2716 až § 2746 ObčZ, které jsou k sobě ve vztahu *lex specialis a lex generalis*. V souvislosti s přijetím občanského zákoníku je však nutné upozornit na změnu terminologie, kdy zákon o advokacii používá po vzoru dřívějšího občanského zákoníku pojem „*sdružení*“, který je nyní dle aktuálně platného občanského zákoníku nazýváno společností.

1.3.2.2 Výkon advokacie v obchodní společnosti

Dalším možností, kterou mohou mnozí advokáti z pohledu společného výkonu advokacie preferovat, je obchodní společnost. Dle ustanovení § 15 odst. 1 ZoA je advokát oprávněn vykonávat advokacii v rámci veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti nebo společnosti s ručením omezeným.

Vedle toho je advokát případně oprávněn vykonávat advokacii jako společník zahraniční společnosti nebo vedoucí organizační složky zahraniční osoby, pokud má tato společnost sídlo anebo organizační složku v některém členském státu Evropské Unie, státu Evropského hospodářského prostoru nebo ve Švýcarské konfederaci, v některém z těchto států je oprávněna poskytovat právní služby a splňuje další podmínky stanovené v ustanovení § 35s ZoA.

Na rozdíl od advokátního sdružení je výhodou advokátní společností jejich právní osobnost, tedy způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti (viz § 15 odst. 1 ObčZ). S tím souvisí skutečnost, že do právních vztahů založených v souvislosti s poskytováním právních služeb vstupuje zásadně advokátní společnost. Tedy stranou právního vztahu založeného smlouvou o poskytování právních služeb je advokátní společnost, nikoliv advokát, který právní služby poskytuje (viz § 15 odst. 4 ZoA). V případě advokátní společnosti s ručením omezeným lze výhodou spatřovat také v omezeném ručení jejich společníků za její závazky této společnosti. Právě to je zřejmě hlavní důvod, proč podíl advokátů vykonávajících advokacii jako společníci společnosti

s ručením omezeným v posledních letech podstatně vzrostl, jak vyplývá z tabulky níže. Při zpracování této tabulky bylo čerpáno ze statistického přehledu poskytnutého Komorou, jenž tvoří přílohu č. 1 této práce.

Tabulka: Podíl aktivních advokátů vykonávajících advokacii jako společníci společností s ručením omezeným

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
4,42 %	5,61 %	6,57 %	7,27 %	7,75 %	8,43 %	9,28 %

Za závazky společnosti omezeně ručí také komanditisté komanditní společnosti. V zájmu ochrany klientů však zákon o advokacii kompenzuje omezené ručení společníků společnosti s ručením omezeným a komanditistů komanditní společnosti zvýšeným povinným minimálním limitem pojistného plnění společnosti s ručením omezeným a komanditní společnosti. Podrobnosti o povinnosti advokáta (advokátní společnosti) sjednat pojištění profesní odpovědnosti jsou uvedeny v kapitole 5.2 této práce.

Režim fungování advokátních společností se obecně řídí právními předpisy upravujícími obchodní korporace, zejména zákonem o obchodních korporacích a občanským zákoníkem, v některých intencích se však uplatní specifika stanové zákonem o advokacii a Etickým kodexem.

Zejména, zákon o advokacii kogentně stanovuje, že společníky advokátní společnosti mohou být pouze advokáti, případně usazení evropští advokáti. Advokáti, kteří jsou společníky advokátní společnosti, vykonávají advokacii jménem této společnosti a na její účet. Pokud však výkon advokacie jménem společnosti nepřipouštějí zvláštní zákony (např. procesní úkony dle § 24 a § 25 OSŘ), vykonávají advokáti advokacii vlastním jménem a na účet společnosti, totéž i v případě, kdy byl advokát k poskytnutí právních služeb určen dle zákona o advokacii (viz § 15 odst. 4 ZoA).

Dalším specifikem vyplývajícím ze zákona o advokacii je, že předmětem podnikání advokátní společnosti může být pouze výkon advokacie; v případě veřejné obchodní společnosti může být předmětem podnikání také výkon činnosti insolvenčního správce. V tomto případě však musí být alespoň jeden ze společníků veřejné obchodní společnosti oprávněn vykonávat také činnost insolvenčního správce a zároveň být advokátem.

Jistým specifikem je také zákonné zastoupení advokátní společnosti s ručením omezeným. Dle ustanovení § 15 odst. 5 ZoA může být jednatelem advokátní společnosti s ručením omezeným pouze advokát, který je jejím společníkem. Ne všichni společníci advokátní společnosti s ručením omezeným však musí být jejími jednatelem. Nicméně z ustanovení § 15 odst. 4 ZoA je odbornou literaturou dovozováno¹¹, že společníci, ačkoliv nejsou jednatelem, mohou jménem advokátní společnosti s ručením omezeným samostatně jednat v klientských věcech, např. na základě plné moci, kterou klient udělil společnosti. Naopak, společníci, kteří jednatelem nejsou, nemohou jménem advokátní společnosti s ručením omezeným jednat ve věcech, které se netýkají výkonu advokátní profese, např. v administrativních anebo pracovněprávních záležitostech při uzavírání nájemních smluv. Tato pravomoc přísluší pouze jednatelem. Obdobně prokuristou advokátní společnosti s ručením omezeným může být pouze advokát. V tomto případě však není zákonem o advokacii vyžadováno, aby byl prokurista zároveň společníkem společnosti s ručením omezeným.

V neposlední řadě zákon o advokacii stanovuje jistá specifika také ohledně obchodní firmy advokátní společnosti, které se uplatní nad rámec obecné úpravy v ustanovení § 423 a násl. ObčZ. Primárně musí být z obchodní firmy advokátní společnosti (ale i rovněž ze společného jména sdružení) zřejmé, že se jedná o společnost, (popř. o sdružení), jejíž předmětem podnikání je výkon advokacie (viz § 12 odst. 2 ZoA). Podrobnosti o používání obchodní firmy advokátní firmy stanovuje Etický Kodex. V tomto ohledu je významným ustanovení čl. 23 odst. 2 Etického kodexu, které stanovuje povinné náležitosti obchodní firmy advokátní společnosti. Těmito náležitostmi jsou

¹¹ SVEJKOVSKY, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPENĚ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna, str. 55.

dodatek označující právní formu advokátní společnosti a údaj vyjadřující, že se jedná o společnost, jejímž předmětem podnikání je výkon advokacie, např. „advokátní společnost“, „advokátní kancelář“, nebo „advokáti“. Protože je výčet těchto údajů pouze demonstrativní, je společníkům nově zakládané společnosti umožněno, aby zvolili jiné slovní spojení odkazující na výkon advokacie. Kromě toho může obchodní firma advokátní společnosti obsahovat také dovětek „a partneři“, „a společníci“ nebo „a spol.“. S odkazem na ustanovení čl. 24b Etického kodexu by však obchodní firma měla být v zásadě uvedena v českém jazyce.

1.3.2.3 Výkon advokacie v pracovním poměru

Novelou č. 79/2006, účinnou od 31. března 2006 byla do zákona o advokacii doplněna právní úprava problematiky zaměstnaného advokáta. Do uvedené doby mohli advokáti vykonávat advokacii pouze samostatně na své jméno, ve sdružení, případně s dalšími advokáty jako společníci veřejné obchodní společnosti.

V současné době je s odkazem na ustanovení § 15a ZoA advokátům umožněno, aby vykonávali advokacii v pracovním poměru u jiného advokáta, v advokátní společnosti, případně v zahraniční advokátní společnosti. V této souvislosti představuje pro advokáty omezení skutečnost, že nemohou souběžně vykonávat advokacii v pracovním poměru u více zaměstnavatelů. V rámci pracovněprávních vztahů je advokátovi umožněno vykonávat advokacii pouze v pracovním poměru, tedy v pracovněprávním vztahu založeném pracovní smlouvou. Uzavření dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce nepřichází v souvislosti s výkonem advokacie v úvahu.

Výkon advokacie v pracovním poměru se vyznačuje řadou specifik, neboť na zaměstnaného advokáta se kromě ustanovení zákona o advokacii a dalších právních a stanovských předpisů upravujících práva a povinnosti advokáta vztahují také pracovněprávní předpisy, když na ty záležitosti, které nejsou řešeny advokátními předpisy, zejména ustanoveními § 15a až § 15d zákona o advokacii, se subsidiárně použijí pracovněprávní předpisy v čele se zákoníkem práce. Zákoníkem práce se budou řídit

zejména vznik, změna a zánik pracovního poměru zaměstnaného advokáta, otázky jeho dovolené, mzdy, bezpečnosti práce atd.

V důsledku výše uvedeného souběhu advokátních předpisů s pracovněprávními předpisy tak dochází ke střetu mezi principem nezávislosti advokáta a skutečností, že z hlediska pracovního práva je advokát ve vztahu podřízenosti ke svému zaměstnavateli. Tento střet je moderován ustanovením § 15a odst. 6 ZoA, které na jednu stranu jednoznačně podtrhuje nezávislost zaměstnaného advokáta při poskytování právních služeb ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 a § 16 ZoA. Na druhou stranu však toto ustanovení zároveň připouští, že zaměstnaný advokát má povinnost řídit se se pokyny zaměstnavatele, nicméně pouze za předpokladu, že tyto pokyny nejsou v rozporu s právními nebo stavovskými předpisy anebo pokyny klienta. Výkladem dotčeného ustanovení § 15a odst. 6 ZoA lze dojít k závěru, že pokud by zaměstnavatel uložil zaměstnanému advokátovi pokyn, který je v rozporu s právními nebo stavovskými předpisy anebo pokynem klienta, je zaměstnaný advokát splnění takového pokynu odmítnout. Tato povinnost vyplývá rovněž z čl. 15a odst. 3 Etického kodexu. Zaměstnaný advokát je rovněž povinen odmítnout jakýkoliv pokyn zaměstnavatele, kterým by zaměstnavatel zaměstnanému advokátovi určoval, jak má během poskytování právních služeb v konkrétním případě postupovat. Tuto skutečnost by měl respektovat také zaměstnavatel, který vůbec oprávněn zaměstnanému advokátovi takové pokyny udělovat.

Na druhou stranu, skutečnost, že je advokát zaměstnán u jiného advokáta nebo advokátní společnosti (popř. zahraniční společnosti) vede k tomu, že zaměstnaný advokát není v zásadě oprávněn vlastním jménem a na vlastní odpovědnost poskytovat právní služby svým klientům. Tyto právní služby poskytuje zaměstnaný advokát klientům zaměstnavatele, a to jménem a na účet zaměstnavatele, není-li dána některá z výjimek uvedených v ustanovení § 15b ZoA. Vztah nadřízenosti a podřízenosti z hlediska pracovněprávního se v plné míře projevuje také v případě odměňování zaměstnaného advokáta. Zaměstnanému advokátovi totiž nepřísluší za poskytnuté právní služby odměna podle ustanovení § 22 odst. 1 ZoA, nýbrž pouze mzda sjednaná způsobem uvedeným § 113 a násl. zákoníku práce.

Snaha o zajištění pracovněprávní ochrany těch advokátů, jejíž faktické postavení se přibližuje postavení zaměstnanců, za současného zachování nezávislosti těchto advokátů během poskytování právních služeb, vedlo k tomu, že do českého právního řádu byl po vzoru dalších demokratických států zaveden institut zaměstnaného advokáta.¹² Nicméně, tento institut není příliš rozšířen, jak vyplývá z tabulky níže, při jejímž zpracování jsem vycházel ze statistického přehledu poskytnutého Komorou. Tento statistický přehled tvoří přílohu č. 1 této práce.

Tabulka: Podíl aktivních advokátů vykonávajících advokacii v pracovním poměru

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
2,04	2,26 %	2,26 %	2,21 %	2,23 %	2,10 %	1,91 %

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že v letech 2012 až 2017 pouze 2 % všech aktivních advokátů vykonávali advokacii v pracovním poměru, přičemž v roce 2018 dokonce tento podíl poklesl pod 2 %. Za tímto stavem stojí zejména daňové důvody, kdy daňové zatížení zaměstnaného advokáta je podstatně vyšší než daňové zatížení advokátů poskytujících právní služby na základě smlouvy o trvalé spolupráci. Proto většina advokátů, kteří fakticky působí v pozici zaměstnaných advokátů, raději preferuje poskytování právních služeb na základě smlouvy o trvalé spolupráci.

¹² Důvodová zpráva k zákonu č. 79/2006, kterým se mění zákon o advokacii a další související zákony, str. 29. Dostupné online na <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=14049>

2 Vznik právního vztahu mezi advokátem a klientem

Vztah advokáta a klienta může vzniknout celkem třemi způsoby. Nejčastější právním důvodem je smlouva, kterou advokát s klientem uzavírá. Tuto skutečnost reflektuje ustanovení § 2a ZoA, dle kterého platí, že: *„Každý má právo na svobodnou volbu advokáta; tím není dotčeno ustanovení § 18 odst. 2 a zvláštní právní předpisy upravující ustanovení advokáta soudem.“*

Volba advokáta a následné uzavření smlouvy je tedy dle zákona o advokacii jednoznačně preferovaným způsobem vzniku právního vztahu mezi advokátem a klientem. Právní vztah mezi advokátem a klientem, jak vyplývá z výše uvedeného ustanovení zákona o advokacii, však může vzniknout také dalšími dvěma způsoby. Těmito způsoby vzniku právního vztahu jsou ustanovení advokáta soudem nebo určení advokáta Komorou (viz § 18 odst. 2 ZoA). Jednotlivé způsoby vzniku právního vztahu mezi advokátem a klientem jsou vůči sobě v poměru subsidiarity. Tedy ustanovení advokáta soudem přichází v úvahu až tehdy, nevyužije-li klient svého práva zvolit si advokáta. Nejsou-li splněny podmínky pro ustanovení advokáta soudem, lze uvažovat o určení advokáta Komorou. Jednotlivými způsoby vzniku právního vztahu mezi advokátem a klientem budou rozebrány v následujících podkapitolách.

2.1 Volba advokáta klientem

Možnost zvolit si advokáta je výrazem ústavně zaručeného práva na právní pomoc. Právo na právní pomoc je stanoveno v čl. 37 odst. 2 Listiny, a to tak, že každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení.

Jak vyplývá z ustanovení § 2a ZoA, klient si advokáta vybírá zásadně dle svého vlastního uvážení a není při svém výběru nikterak omezen. Často však klient bývá ve výběru advokáta ovlivněn řadou faktorů, mezi které patří dobrá pověst advokáta, osobní

sympatie, doporučení a zkušenosti ostatních klientů či advokátova specializace. Významnou úlohu při výběru advokáta představuje také výše odměny účtovaná advokátem za poskytované právní služby a důvěra, kterou dokáže advokát v klientovi vzbudit.

Souhlasí-li advokát s eventuální poptávkou od klienta a není-li dán některý z obligatorních důvodů pro odmítnutí poskytnutí právních služeb uvedených v ustanoveních § 19 ZoA, uzavře advokát s klientem smlouvu o poskytování právních služeb. Důvody, pro které je advokát povinen odmítnout poskytnutí právních služeb, jsou rozebrány v kapitole 2.5 této práce.

Smlouva o poskytování právních služeb je smlouvou občanskoprávní. Protože však není tento typ smlouvy občanským zákoníkem upraven, bude se ve smyslu ustanovení § 1746 odst. 2 ObčZ jednat o smlouvu nepojmenovanou neboli smlouvu inominátní. Ve smyslu ustanovení § 1746 odst. 1 ObčZ se na nepojmenované smlouvy aplikují zákonné ustanovení upravující jednotlivé typy smluv, jejíž podstatné náležitosti korespondují s obsahem nepojmenovaných smluv. Protože předmětem právního vztahu mezi advokátem a klientem je obstarání právní věci klienta, je smlouva o poskytování právních služeb typově nejbližší příkazní smlouvě. Na právní vztah mezi advokátem a klientem se tak vedle zákona o advokacii použije podpůrně také právní úprava příkazní smlouvy v § 2430 až § 2444 občanského zákoníku, kdy občanský zákoník a zákon o advokacii k sobě v poměru *lex generalis a lex specialis*.

Forma smlouvy o poskytování právních služeb není občanským zákoníkem ani zákonem o advokacii stanovena, smlouvu je tak možné uzavřít v libovolné formě, ať už ústně, písemně, e-mailem nebo jinou formou. V konečném hledisku tak bude záležet na advokátovi, jakou formu smlouvy zvolí. V rámci zachování právní jistoty však není od věci uvažovat o uzavření smlouvy ve formě písemné. Vždy však bude záležet na konkrétních okolnostech.

Při uzavírání a během plnění smlouvy o poskytování právních služeb se advokát a klient nacházejí v pozici rovných subjektů, fakticky je však ve vztahu silnější stranou advokát. Z hlediska právních předpisů je totiž na advokáta hleděno jako na odborníka,

který naplňuje ustanovení § 5 ObčZ. Navíc poskytuje služby v rámci spotřebitelské smlouvy. Proto musí advokát respektovat, že zákon vnímá klienta jako slabší stranu a z tohoto důvodu mu poskytuje větší ochranu.¹³

Jakmile tedy dojde k uzavření smlouvy, je advokát povinen poskytovat kvalitní právní služby a je vázán pouze právními předpisy a v jejich mezích příkazy klient (viz § 3 odst. 1 ZoA). To znamená, že si nesmí počínat lehkomylně a nesmí zneužívat svého postavení. Na druhou stranu klient odpovídá za rozsah pokynů, které advokátovi uděluje a s ohledem na ustanovení § 3 odst. 2 písm. c) ObčZ nesmí k újmě advokáta bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti.

Protože se ustanovení smlouvy o poskytování právních služeb vztahují pouze na její smluvní strany, je nutné, aby klient pro zastupování vůči třetím osobám udělil advokátovi plnou moc. Je tedy třeba od sebe odlišovat dvě roviny – právní vztah mezi advokátem a klientem se řídí smlouvou, zatímco vztah třetí osoby a klienta se řídí oprávněním k zastupování, jehož existenci a rozsah advokát předkládá třetí osobě právě předložením plné moci (průkazu svého zástupčího oprávnění v dané věci).¹⁴

K výše uvedenému Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku konstatoval, že „*Je přitom třeba rozlišovat mezi dohodou o zastoupení (dohodou o plné moci), která vyžaduje souhlas smluvních stran s jejím zněním (a je-li uzavřena v písemné podobě podpis obou smluvních stran), a plnou moc v užším slova smyslu, která představuje toliko „průkaz“ zastoupení. Plná moc v užším smyslu je jednostranným právním úkonem zmocnitele, který není adresován zmocněnci, ale třetím osobám a kterým se těmito třetími osobám osvědčuje (potvrzuje), že k dohodě o zastoupení došlo. Písemná plná moc je tedy pouze listinou*

¹³ SVEJKOVSKY, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPENĚ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna, str. 149.

¹⁴ SMOLÍK, Petr. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ Jiří, ŠÍNOVÁ Renata a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony, str. 122 až 124.

osvědčující uzavření dohody o plné moci, kterou jsou navíc schváleny i ty úkony učiněné v řízení zástupcem účastníka, k nimž došlo před jejím podpisem.“¹⁵

Z povahy věci je důležité, aby rozsah plné věci korespondoval s obsahem uzavřené smlouvy o poskytování právních služeb, resp. aby plná moc byla zúžena o ty pasáže smlouvy, které by byly v plné moci nadbytečné. Nepůsobí také vhodně z hlediska profesionálního a etického, pokud advokát předkládá soudu anebo jinému orgánu veřejné moci tzv. univerzální moc, tedy takovou plnou moc, která je formulována pro široký okruh řízení nebo úkonů, např. advokát zastupuje klienta ve věci vypořádání společného jmění manželů a v civilním řízení předloží soudu plnou moc, kterou jej klient zmocňuje kromě civilního řízení rovněž k zastupování v trestním řízení, ve správním řízení, v řízení dle soudního řádu správního atp. Taková plná moc bývá soudy zpravidla akceptována, nicméně, v klientovi může vzbudit pocit nejistoty, zda se advokát věnuje klientovi s potřebnou péčí. Proto je vhodné plnou moc individualizovat.

Protože je plná moc osvědčením o uzavření smlouvy o poskytování právních služeb, má se za to, že výpovědí smlouvy dochází rovněž k odvolání či výpovědi plné moci. Je však stěžejní zdůraznit, že vůči soudu či jinému orgánu veřejné moci je ukončení zastoupení účinné až okamžikem oznámení ze strany advokáta anebo klienta. Tedy platí, že až do doby, než se příslušný orgán dozví o tom, že advokát není oprávněn klienta nadále zastupovat, jedná s advokátem jako se zástupcem klienta, a to se všemi důsledky z toho vyplývajícími. Je proto klíčové, aby advokát příslušným orgánům ukončení smlouvy o poskytování právních služeb v dané věci a s tím související zánik oprávnění zastupovat klienta včas oznámil. Přitom musí dbát na to, aby neporušil svou povinnost mlčenlivosti. V opačném případě se advokát, jehož smlouva o poskytování právních služeb s klientem již byla ukončena, avšak u příslušného orgánu je však nadále evidován jako klientův právní zástupce, může dostat do velmi složité situace, a to např. tehdy, pokud jsou mu doručovány výzvy anebo rozhodnutí takového orgánu. Pokud není možné

¹⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. ledna 2014, sp. zn. 5 Afs 12/2012

v takovém případě klienta kontaktovat, může taková situace vygradovat v problém, který se neobejde bez rizika nepříznivých následků pro advokáta.¹⁶

2.2 Ustanovení advokáta soudem

Druhým způsobem vzniku právního vztahu mezi advokátem a klientem je ustanovení advokáta soudem. Případů, kdy soud může ustanovit advokáta, je celá řada. Terminologicky je možné rozlišovat mezi ustanoveným advokátem, ustanoveným obhájcem a ustanoveným opatrovníkem. Pro všechny tyto skupiny platí společné charakteristiky, zároveň lze u každé z uvedených skupin nalézt jistá specifika. Těmito specifiky se budu níže zabývat.

Pro oblast civilního řízení je právo na ustanovení zástupce z řád advokátů soudem upraveno v ustanovení § 30 OSŘ. Soud v civilním řízení rozhoduje ve formě usnesení, proti kterému je přípustné odvolání (viz § 201 OSŘ). V řízení o kasační stížnosti se ustanovení advokáta soudem řídí ustanovením § 35 odst. 8 ŠŘS. Soud v řízení o kasační stížnosti rozhoduje ve formě usnesení (viz § 35 odst. 9 ŠŘS) Proti usnesení, jímž soud rozhodl o návrhu na ustanovení advokáta, je přípustná kasační stížnost, neboť se nejedná o rozhodnutí, kterým se upravuje pouze vedení řízení.¹⁷ V obou těchto řízeních je přiznání práva na ustanovení zástupce z řad advokátů závislé na splnění dvou základních podmínek.

První podmínkou jsou majetkové poměry účastníka řízení, kdy přiznání práva je vázáno na splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků (viz § 138 OSŘ a § 36 odst. 3 ŠŘS). Soud tedy musí nejdříve zkoumat, zda jsou splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. Nejsou-li tyto předpoklady splněny nebo jsou splněny jenom z části, právo na ustanovení advokáta účastníku řízení nevznikne.

¹⁶ SVEJKOVSKY, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPĚŇ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna, str. 154.

¹⁷ Např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. září 2003, sp. zn. 1 Azs 5/2003

Druhou podmínkou je pak nezbytnost ochrany zájmu (práv) účastníka řízení. Do této kategorie budou patřit také situace tzv. advokátního přimusu, tedy situace, kdy zákon stanovuje zastoupení advokátem v řízení jako povinné (dovolání v civilním řízení s odkazem § 241 odst. 1 OSŘ, a řízení o kasační stížnosti s odkazem § 105 odst. 2 SŘS).

V trestním řízení se ustanovení obhájce s ohledem na majetkové poměry obviněného bude řídit ustanovením § 33 odst. 4 TrŘ. Dle tohoto ustanovení je předpokladem pro ustanovení obhájce předchozí přiznání práva na bezplatnou právní obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu (viz § 33 odst. 2 TrŘ). Na rozdíl od civilního řízení nebo řízení o kasační stížnosti tedy v trestním řízení k ustanovení obhájce není nutné, aby právo na bezplatnou obhajobu bylo přiznáno v plném rozsahu, ale postačí, pokud soud obviněnému přizná právo na bezplatnou právní obhajobu jen zčásti.

Od výše uvedeného je nutné odlišit situaci, kdy trestní řád přiznává obviněnému, popř. odsouzenému právo na ustanovení obhájce v případech tzv. nutné obhajoby. Toto právo je obviněnému, popř. odsouzenému přiznáno při splnění podmínek uvedených v ustanoveních § 36 a § 36a TrŘ. Jsou-li tyto podmínky splněny, je soud povinen obhájce obviněnému anebo odsouzenému přiznat, přičemž v tomto případě není právo na přiznání obhájce podmíněno majetkovými poměry obviněného, popř. odsouzeného, nýbrž postačí, že obviněný anebo odsouzený obhájce nemá, přestože ho dle ustanovení trestního řádu mít musí. Pominou-li důvody nutné obhajoby, je ustanovení obhájce předsedou senátu a v přípravném řízení dle ustanovení § 39 odst. 1 TrŘ soudcem zrušeno.

Specifikem trestního řízení je také způsob, jakým dochází k výběru obhájce. Ustanovení § 39 odst. 2 TrŘ totiž stanovuje mechanismus výběru obhájců, kdy příslušné soudy vedou abecedně uspořádaný pořadník advokátů, kteří vyslovili souhlas s výkonem obhajoby jako ustanovení obhájci u toho soudu, v jehož obvodě, popřípadě sídle, mají své sídlo. Advokáti, kteří jsou vedeni v takových pořadnících, mají být jako obhájci jednotlivým obviněným anebo odsouzeným ustanovováni postupně tak, jak za sebou následují jejich příjmení v pořadnících. Přestože se tento systém na první pohled, minimálně oproti dalším typům řízení, zdá sofistikovaným, v praxi bývá někdy kritizován. Osobně jsem se setkal se stížnostmi advokátů majících zájem o tento typ právní pomoci, kteří obviňují některé policejní orgány z toho, že s ustanovením obhájců

dle pořadníku účelové manipulují tak, aby byl vybrán jimi favorizovaný obhájce. Některé policejní orgány mají údajně postupovat tak, že krátce prozvoní telefonní číslo advokáta, na kterého připadá řada dle pořadníku. Advokátovi se tak včas nepodaří hovor od policejního orgánu zvednout, a jelikož policejní orgán volá ze skrytého čísla, nemá advokát ani možnost zavolat zpět. Policejní orgán má tento postup opakovat tak dlouho, než se dostane ke svému favorizovanému obhájci. Podobná obvinění jsou Komorou prošetřována, dosud se však obvinění nepodařilo prokázat. Nicméně, mám za to, s ohledem na panující pochybnosti by se *de lege ferenda* dalo uvažovat o možné změně systému ustanovení obhájců v trestním řízení za účelem zvýšení jeho transparentnosti. V této souvislosti se dá uvažovat o zavedení možnosti kontaktování advokátů z konkrétních a předem určených telefonních čísel anebo prostřednictvím e-mailových zpráv s tím, že advokáti by si měli možnost ověřit, kdy na ně dle pořadníku přijde řada pro ustanovení.

V neposlední řadě trestní řád v ustanoveních § 51 a násl. zakotvuje také institut zmocněnce poškozeného, který může být poškozenému ustanoven v adhezním řízení, odůvodňuje-li to sociální situace poškozeného. Právo na ustanovení zmocněnce bezplatně nebo za sníženou odměnu poškozenému dle ustanovení § 51a odst. 1 TrŘ vznikne a soud návrhu poškozeného vyhoví, osvědčí-li poškozený a) kterému byla způsobena úmyslným trestným činem těžká újma na zdraví, nebo b) který je pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt, anebo c) který je zvláště zranitelnou obětí podle zákona o obětech trestných činů, že nemá dostatek finančních prostředků na to, aby si hradil náklady vzniklé přibráním zmocněnce. Stejně tak rozhodne soud o návrhu poškozeného, který uplatnil v souladu se zákonem nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, není-li vzhledem k povaze uplatňované náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo její výši nebo vzhledem k povaze a rozsahu bezdůvodného obohacení zastoupení zmocněncem zjevně nadbytečné. Nárok na bezplatnou právní pomoc zmocněncem má vždy, bez ohledu na splnění výše uvedených podmínek, také nezletilý poškozený, nejde-li o trestný čin zanedbání povinné výživy (viz § 51a odst. 2 TrŘ). Pokud soud v souladu s výše uvedeným rozhodne o bezplatné právní pomoci zmocněnce anebo o právní pomoci zmocněnce za sníženou odměnu, a poškozený si sám zmocněnce nezvolí, bude soud postupovat dle § 51a odst. 4 TrŘ a zmocněnce soud

poškozenému ustanoví, přičemž v takovém případě musí být zmocněncem vždy advokát, který je zapsaný v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů pro právní pomoc podle zákona o obětech trestných činů. Je tedy vyloučeno, aby tímto zmocněncem byla osoba jiná, než je advokát.¹⁸

Ve výše uvedených odstavcích jsem rozebral, jaké jsou podmínky pro ustanovení advokáta soudem. Tyto podmínky se liší v závislosti na konkrétním typu řízení, kdy je nutné odlišovat podmínky pro ustanovení advokáta zástupcem řízení v civilním řízení a v řízení o kasační stížnosti, které jsou obsahově velmi podobné, se odlišují od podmínek pro ustanovení obhájce, případně zmocněnce, v trestním řízení.

Advokátní vztah mezi advokátem a klientem pak vzniká právní moci usnesení soudu o ustanovení advokáta. V těchto případech klient advokátovi neuděluje plnou moc, neboť listinou prokazující oprávnění advokáta zastupovat anebo obhajovat klienta v daném řízení je již samotné rozhodnutí soudu o ustanovení advokáta. Nedochozí tedy k uzavření smlouvy o poskytování právních služeb. Na advokátovi však zůstává, aby z hlediska smyslu a účelu právní pomoci s ustanoveným klientem navázal kontakt a byl vůči němu aktivní.¹⁹

Pro úplnost je nutné dodat, že advokát může být soudem ustanoven rovněž jako opatrovník účastníka řízení, a to například:

- v civilním řízení dle § 29 odst. 4 OSŘ, pokud fyzická osoba nemůže samostatně jednat a je-li nebezpečí z prodlení, ustanoví jí soud opatrovníka, který může být rovněž advokát, nemůže-li být opatrovníkem ustanoven nikdo jiný;
- v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé dle § 469 ZŘS, ve kterém je dítě zastoupeno opatrovníkem, kterým může být jmenován také advokát,

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře, str. 589 – 598.

¹⁹ SVEJKOVSKY, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPĚŇ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna, str. 179.

pokud opatrovníkem nemůže být z důvodu předcházení kolize zájmu jmenován příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí²⁰;

- v adhezním řízení dle § 45 TrŘ, pokud poškozený není plně svéprávný anebo je omezen ve svéprávnosti, hrozí nebezpečí z prodlení a zákonný zástupce nebo opatrovník nemůže vykonávat jeho práva, ustanoví soud a v přípravném řízení státní zástupce poškozenému opatrovníka, kterým je zpravidla advokát.

Mezi ustanoveným advokátem a ustanoveným opatrovníkem bývá terminologicky rozlišováno. Otázkou však je, zda mezi postavením advokáta, který je ustanoven zástupcem účastníka řízení, a postavením advokáta, který je ustanoven „pouze“ opatrovníkem, existuje rozdíl. Domnívám se, že fakticky nikoliv, když s odkazem na ustanovení § 457 a násl. ObčZ je společným cílem obou skupin (ustanoveného zástupce i ustanoveného opatrovníka) ochrana zájmu zastoupeného a naplňování jeho práv. Proto je možné uzavřít, že advokát, ať už je ustanoveným zástupcem nebo opatrovníkem, je bez ohledu na to, jakým termínem je z pohledu účastenství v řízení označen, povinen stejnou měrou věnovat zájmům a nárokům svého klienta.²¹

2.3 Určení advokáta Komorou

Nesplní-li žadatel o poskytnutí právních služeb podmínky pro ustanovení advokáta soudem a zároveň se mu nedaří domoci poskytnutí právních služeb dle zákona o advokacii, má možnost žádat Komoru, aby mu advokáta dle ustanovení § 18 odst. 2 ZoA určila, a to k poskytnutí právní porady podle § 18a ZoA nebo k poskytnutí právní služby podle § 18c ZoA. Nezbytnou podmínkou pro vznik práva na určení advokáta je

²⁰ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. Beckova edice komentované zákony., str. 940 až 942.

²¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer., str. 396.

také včasné podání žádosti o určení advokáta Komorou. Určení advokáta Komorou je posledním, subsidiárním způsobem vzniku právního vztahu mezi advokátem a klientem, který doplňuje předešlé způsoby vzniku právního vztahu. Tento způsob vzniku právního vztahu mezi advokátem a klientem má zajišťovat, že se právní pomoci dostane skutečně každému, a to s přihlédnutím k tomu, že advokát není ve smyslu ustanovení § 18 odst. 1 ZoA v zásadě povinen každému právní služby poskytovat.

Skutečnost, že se žadateli nepodařilo domoci se poskytnutí právních služeb, musí žadatel osvědčit. V praxi je třeba, aby žadatel vynaložil určité úsilí směřující k nalezení advokáta, který by mu právní služby poskytnul. Doloží-li žadatel Komore, že mu nejméně dva konkrétně uvedení advokáti odmítli poskytnout právní služby, považuje Komora za prokázané, že si žadatel nedokáže právní pomoc sám zajistit. Pokud právní služba požadovaná žadatelem souvisí se zastupováním žadatele v soudním řízení, musí žadatel zároveň prokázat nesplnění podmínek pro ustanovení advokáta soudem.²²

Novelou zákona o advokacii č. 258/2017 Sb. účinnou od 1. července 2018 došlo ke změně ustanovení § 18 s tím, že nově má žadatel možnost žádat Komoru o určení advokáta k poskytnutí bezplatné právní porady nebo právní služby. V této souvislosti je nutné zmínit, že dřívější právní úprava (účinná do 30. června 2018) spojovala možnost zajištění právní pomoci Komorou pouze s konkrétním soudním řízením, kdy nejčastěji Komora s ohledem na majetkovou situaci žadatele určovala advokáta k poskytnutí bezplatné právní pomoci (podle zrušeného ustanovení § 18 odst. 3 ZoA). Nová právní úprava rozšiřuje systém bezplatné právní pomoci (vedle soudního řízení) také na další řízení před jinými soudními státními orgány a orgány veřejné správy a zároveň formou bezplatných informačních právních porad míří také na zajištění preventivní právní pomoci.²³

Nová právní úprava rozlišuje mezi poskytnutím právní porady podle § 18a ZoA a poskytnutím právní služby podle § 18c ZoA. Účelem právní porady podle § 18a

²² SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPĚŇ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna, str. 182.

²³ NĚMEC, Robert. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer, str. 287 až 288.

ZoA je poskytnout žadateli orientační právní poradenství v požadované věci, přičemž poskytnutí právní porady je omezeno maximálním časovým limitem právní porady v délce 120 minut ročně (viz § 18a odst. 2 ZoA). Na druhou stranou, poskytnutí právní služby podle § 18c ZoA má sloužit k provedení konkrétních úkonů právní služby, jež jsou vymezeny v rozhodnutí Komory o určení advokáta, ať už se jedná např. o zastupování žadatele v soudním nebo ve správním řízení nebo sepsání listin v právní věci žadatele.

Pro přiznání práva na práva na poskytnutí právní porady nebo právní služby musí žadatel kromě podmínek uvedených v ustanovení § 18 odst. 2 ZoA splnit také další podmínky uvedené v § 18a nebo § 18c ZoA, které byly do zákona o advokacii výše uvedenou novelou přidány.

Pro poskytnutí právní porady podle § 18a ZoA musí žadatel prokázat, že jeho průměrný měsíční příjem za posledních 6 měsíců před podáním žádosti nepřesahuje trojnásobek životního minima (od splnění této podmínky lze upustit, jsou-li proto důvody zvláštního zřetele hodné) a žadatel není ve věci, ve které žádá právní poradu zastoupen jiným advokátem, popř. jinou osobou oprávněnou v omezeném rozsahu poskytovat právní služby dle zvláštních zákonů (např. notáři, soudní exekutoři nebo daňoví poradci).

Podmínky pro poskytnutí právní služby podle § 18c ZoA pak musí odůvodňovat příjmové a majetkové poměry žadatele (bez bližší specifikace na rozdíl od právní porady), což musí žadatel prokázat. Žadatel musí rovněž prokázat, že v požadované věci není zastoupen jiným advokátem, případně jinou oprávněnou osobu.²⁴ Podmínky se tedy podobají podmínkám nezbytným pro poskytnutí právní porady.

Povinnosti advokáta při poskytování bezplatné právní pomoci podle § 18a a § 18c ZoA jsou upraveny v usnesení představenstva Komory č. 3/2018 Věstníku ze dne 10. dubna 2018 o zajištění bezplatné právní pomoci.

²⁴ Česká advokátní komora: Bezplatné právní poradenství – bezplatná právní pomoc po 1.7.2018 – informace pro žadatele [online]. [cit. 2019-03-24]. Dostupné online na <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2617>

Pro úplnost je nutné dodat, že rozšířený systém bezplatné právní pomoci zahrnuje kromě poskytnutí právní porady dle § 18a ZoA a poskytnutí právní služby podle § 18c ZOA také třetí typ právní pomoci, kterou je poskytnutí jednorázové právní porady cizincům umístěných v detenčních zařízeních podle § 18b ZoA. V takovém případě Komora určí advokáta na základě podnětu provozovatele detenčního zařízení.

2.4 Právo advokáta odmítnout poskytnutí právních služeb

Stejně jako klient vybírá advokáta dle svého uvážení, tak i advokát není při výběru klienta v zásadě nijak omezen. Ustanovení § 18 odst. 1 ZoA totiž zakotvuje právo advokáta i bez udání důvodu odmítnout zájemce o poskytnutí právních služeb. Toto ustanovení dopadá na situace, kdy právní vztah mezi advokátem a klientem ještě nezačal. Od tohoto oprávnění advokáta dle vlastního uvážení odmítnout zájemce o poskytnutí právních služeb je nutné rozlišovat povinnost advokáta odmítnout poskytnutí právních služeb budoucímu klientovi v případě, že nastane některý z obligatorních důvodů pro odmítnutí právních služeb taxativně vymezených v ustanovení § 19 odst. ZoA. Jak je dále uvedeno v ustanovení § 18 odst. 1 ZoA, oprávnění odmítnout poskytnutí právních služeb však advokát nemá v případě, kdy mu byl klient ustanoven soudem nebo určen Komorou.

Na ustanovení § 18 odst. 1 ZoA navazuje ustanovení § 20 ZoA, ve kterém jsou vymezeny důvody, za kterých je advokát oprávněn (nikoliv povinen) ukončit právní vztah s klientem poté, co převzal právní zastoupení, tedy v průběhu poskytování právních služeb.

Prvním důvodem je narušení nezbytné důvěry mezi advokátem a klientem, tedy narušení základního předpokladu pro poskytování právních služeb. Vzájemná důvěra je základem právního vztahu mezi advokátem a klientem, který je od dávné historie řazen mezi vztahy fiduciární povahy.²⁵ Je-li nezbytná důvěra ve vztahu mezi advokátem a klientem narušena, je advokát dle ustanovení § 20 odst. 2 ZoA oprávněn vypovědět

²⁵ MACKOVÁ, Alena. In: WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Edice Student, str. 156.

smlouvu o poskytování právních služeb, popřípadě požádat soud o zrušení ustanovení anebo požádat Komoru o určení jiného advokáta. Sousedství „nezbytná důvěra“ je neurčitým pojmem, pod který mohou obě strany právního vztahu podřadit mnoho situací. Příkladem může být odlišný pohled na způsob řešení klientovy právní věci, absolutní neporozumění mezi klientem a advokátem či stanovení takových požadavků ze strany klienta, které jsou advokátem nesplnitelné. Nicméně, advokát potřebuje vždy reálný důvod, jenž odůvodňuje narušení nezbytné důvěry, aby právní vztah s klientem mohl ukončit.²⁶

Jak dále vyplývá z ustanovení § 20 odst. 2 ZoA, druhým důvodem pro ukončení právního vztahu může být nedostatek potřebné součinnosti ze strany klienta. V této souvislosti se jedná o situace, kdy klient nereaguje na dotazy advokáta, neposkytuje advokátovi potřebné informace, nedodává advokátovi potřebné podklady, neúčastní se jednání apod.²⁷

Třetím důvodem, jenž opravňuje advokáta ukončit právní vztah s klientem, jsou pokyny klienta, jenž jsou v rozporu s právními nebo stavovskými předpisy, a klient i přes poučení advokáta o jejich protiprávnosti trvá na tom, aby advokát podle těchto pokynů postupoval. Ve smyslu § 16 odst. 1 ZoA advokát takovými pokyny klienta není vázán. Zde je nutné podotknout, že pokud klient opakovaně uděluje advokátovi protiprávní pokyny anebo trvá na tom, aby advokát podle těchto protiprávních pokynů postupoval, nezbyvá advokátovi v zásadě nic jiného než právní vztah s klientem ukončit, přičemž v takovém případě je nutné advokátovo oprávnění ukončit právní vztah s klientem vnímat spíše jako jeho povinnost.

Čtvrtý důvod, který je zakotven v ustanovení § 20 odst. 3 ZoA, nastává, pokud klient advokátovi nesložil přiměřenou zálohu na odměnu za poskytované právní služby, přestože ho o to advokát požádal. Zda bude či nebude požadovat po klientovi zálohu na odměnu za poskytované právní služby, záleží čistě na advokátovi. Pokud však složení zálohy bylo mezi advokátem a klientem ujednáno a klient i přes předchozí žádost advokáta zálohu nesloží, je advokát oprávněn vypovědět smlouvu o poskytování právních

²⁶ KOVÁŘOVÁ, Daniela. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer., str. 309.

²⁷ Taktéž str. 309.

služeb. Takto však není oprávněn postupovat, pokud mu byl advokát ustanoven soudem anebo určen Komorou.

Výše uvedené důvody shrnují zásadní věc, a to že pokud již advokát převzal právní zastoupení klienta, nemůže bez udání důvodu (na rozdíl od klienta) smlouvu o poskytování právních služeb vypovědět. Výpověď smlouvy o poskytování právních služeb ze strany advokáta totiž musí být podložena některým z výše uvedených důvodů.

2.5 Povinnost advokáta odmítnout poskytnutí právních služeb

Dříve, než začne advokát poskytovat právní služby novému klientovi, je povinen zkoumat, zda je vůbec v dané věci oprávněn právní služby takovému novému klientovi poskytovat a zda není naplněn některý z obligatorních důvodů pro odmítnutí poskytnutí právních služeb. Tedy mohou nastat důvody, které advokátovi znemožní, aby novému klientovi právní služby poskytoval. Tyto důvody jsou vymezeny v ustanovení § 19 ZoA. Dle tohoto ustanovení je advokát povinen odmítnout poskytnout právní služby, jestliže:

- a) v téže nebo v související věci již poskytl právní služby jiné osobě, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy nového klienta (viz § 19 odst. 1 písm. a) ZoA);
- b) osobě, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy nového klienta, již poskytl právní služby advokát, s nímž advokát vykonává advokacii společně anebo v případě zaměstnaného advokáta advokát, který je jeho zaměstnavatelem, nebo advokát, který je zaměstnancem stejného advokáta (viz § 19 odst. 1 písm. b) ZoA);
- c) informace, kterou má advokát o jiném klientovi anebo o bývalém klientovi, by mohla nového klienta neoprávněně zvýhodnit (viz § 19 odst. 1 písm. c) ZoA);
- d) projednání věci se zúčastnil advokát, případně osoba advokátovi blízká (viz § 19 odst. 1 písm. d) ZoA); a

- e) zájmy nového klienta jsou v rozporu se zájmy advokáta anebo osoby advokátovi blízké (viz § 19 odst. 1 písm. e) ZoA).

Výše uvedené důvody je možné souhrnně označit jako důvody kolizní. Povaha vztahu mezi advokátem a klientem vyžaduje naprostou důvěru obou stran, proto je nezbytné, aby měl klient jistotu, že veškeré informace, které klient sdělil advokátovi, a pokyny, které advokátovi udělil, nebudou zneužity v jeho neprospěch.²⁸ Tomu napomáhá ustanovení § 19 ZoA, které advokátovi ukládá bez dalšího povinnost odmítnout poskytnutí právních služeb, nastane-li některá z kolizních situací.

Protože má advokát povinnost odmítnout poskytování právních služeb ještě předtím, než mezi ním a klientem vznikl právní vztah, označuje se advokátova povinnost jako předsmulvná. Advokát je však podle § 20 odst. 1 ZoA rovněž povinen vypovědět smlouvu o poskytování právních služeb, případně požádat soud o zrušení ustanovení anebo požádat Komoru o určení jiného advokáta i za předpokladu, že skutečnosti uvedené v ustanovení § 19 ZoA zjistí dodatečně, tzn. po vzniku právního vztahu mezi advokátem a klientem. Důvody pro odmítnutí poskytnutí právních služeb je možné obecně rozdělit do tří kategorií.

Do první kategorie lze řadit ty důvody, kde odmítnutí poskytnutí právních služeb je odůvodněno odlišnými zájmy stávajícího klienta a klienta nového. Advokát nemůže dopustit, aby začal poskytovat právní služby novému klientovi, jehož zájmy jsou v téže věci v rozporu se zájmy stávajícího klienta, V opačném případě by se jednalo o nepřípustné porušení základních etických principů výkonu advokacie, které jsou hrubým porušením povinnosti advokáta.²⁹ Advokát tedy musí poskytování právních služeb novému klientovi v takovém případě odmítnout. Výše uvedené omezení platí pro advokáta také v případě, kdy právní služby poskytl jiný advokát v rámci společného

²⁸ ČÁP, Petr. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPEŇ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 128 až 129.

²⁹ Např. rozhodnutí kárné komise Komory ze dne 12. listopadu 1996, sp. zn. K 87/96, nebo rozhodnutí kárné komise Komory ze dne 18. června 2004, sp.zn. K 40/97

výkonu advokacie (viz § 11 odst. 1 ZoA), zaměstnaný advokát v rámci stejného zaměstnavatele anebo advokát, který je jeho zaměstnavatelem.

Zákonný příkaz odmítnout poskytnutí právních služeb platí nejenom pro věci samé, ale i pro věci související: Vyložit, co je věci samou nečiní potíže. Potíže však může činit výklad pojmu věc související. O věc související by se rozhodně jednalo, pokud by advokát poskytl právní služby jednomu z manželů v rozvodovém řízení, a v této souvislosti by druhému manželovi z uvedeného manželství poskytl (byť s časovým odstupem několika let) právní služby při úpravě poměrů k nezletilému dítěti, např. určení výše výživného. Zde je nutné dovodit, že určení výživného k nezletilému dítěti je věci související s rozvodovým řízením, a to z toho důvodu, že by k určování výživného nedošlo, pokud by nedošlo k rozvodu rodičů nezletilého rodiče, přičemž zájmy rodičů nezletilého jsou při určování výživného v rozporu i po několika letech od pravomocného rozhodnutí o rozvodu.³⁰

Ustanovení § 19 odst. a) a b) ZoA je nutné aplikovat i na situace, kdy advokát sepsal v zastoupení obou smluvních stran smlouvu a následně pak převzal právní zastoupení jedné smluvní strany ve sporu vůči druhé smluvní straně, který souvisí s uzavřením takové smlouvy.³¹ Stejně tak bylo kárnou komisí Komory dovozeno, že je advokát povinen odmítnout poskytnutí právních služeb jednomu společníkovi a jednateři společnosti, kterou advokát zastupuje, vůči druhému společníkovi a zároveň jednateři takové společnosti.³²

Případnou kolizí zájmů osob se zabývá také ustanovení čl. 7 odst. 1 Etického kodexu. Pravidlo obsažené v ustanovení tohoto článku upravuje postup advokáta tehdy, pokud advokát poskytuje právní služby týkající se přípravy a uzavírání smlouvy pouze jedné smluvní straně, přičemž druhá smluvní strana vlastním právním zástupcem zastoupena není. V takovém případě je advokát povinen druhou smluvní stranu

³⁰ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPENĚ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna, str. 146.

³¹ Rozhodnutí kárné komise Komory ze dne 27. října 2006, sp. zn. K 94/06

³² Rozhodnutí kárné komise Komory ze dne 7. listopadu 1997 sp. zn. K 70/97

informovat, že poskytuje právní služby pouze první smluvní straně a dá jí příležitost obstarat si vlastního kvalifikovaného právního zástupce. Sdělí-li druhá smluvní strana advokátovi, že si svého vlastního právního zástupce obstarávat nehodlá, může advokát bez dalšího smlouvu připravit a nechat ji podepsat oběma smluvními stranami. Rovněž je advokát oprávněn smluvní stranu, které poskytuje právní služby při přípravě smlouvy, zastupovat v případném sporu z takové smlouvy. Na druhou stranu, pokud advokát nepostupuje výše uvedeným způsobem, tedy druhou smluvní stranu neinformuje a nedá jí příležitost obstarat si vlastního kvalifikovaného právního zástupce a zároveň z okolností případu nevyplývá, že advokát poskytuje právní služby pouze jedné ze smluvních stran, nemůže v případném sporu ze smlouvy zastupovat žádnou ze smluvních stran, jinak by došlo ke kolizi ve smyslu ustanovení § 19 odst. A) ZoA.³³

Do druhé kategorie spadají případy, kdy advokát při dřívějším poskytování právních služeb jiným klientům získal informace, které jsou způsobilé přinést novému klientovi neoprávněnou výhodu. Jednalo by se např. o situaci, pokud by advokát během poskytování právních služeb dřívějšímu klientovi získal informace o jeho majetku a obchodních plánech a následně by převzal právní zastoupení nového klienta, kterého by zastupoval jako věřitele v insolvenčním řízení proti dřívějšímu klientovi jako dlužníkovi³⁴.

Poslední, třetí kategorie zahrnuje důvody, které mají za cíl předejít možnému střetu zájmu mezi novým klientem na jedné straně a advokátem nebo osobou mu blízkou na straně druhé. V první řadě zákon přikazuje advokátovi povinnost neposkytnout novému klientovi právní služby ve věci, pokud se advokát v pozici účastníka řízení zúčastnil projednávání věci. Totéž platí pro osoby advokátovi blízké. Osobou blízkou se ve smyslu ustanovení § 22 odst. 1 ObčZ rozumí advokátův příbuzný v řadě přímě, sourozenec, manžel anebo partner podle zákona o registrovaném partnerství, případně jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Dále se má za to, že osobami blízkými jsou i osoby

³³ SVEJKOVSKY, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPĚŇ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna, str. 146.

³⁴ Rozhodnutí kárného senátu kárné komise Komory ze dne 30. listopadu 2012 sp. zn. K 87/2012

sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí. V případě pochybností advokáta, zda je určitá osoba osobou blízkou advokátovi, je vhodné, aby advokát poskytnutí právních služeb této osobě preventivně odmítl. Kromě výše uvedeného důvodu musí advokát nového klienta odmítnout rovněž tehdy, pokud by zájmy tohoto nového klienta byly v rozporu se zájmy advokáta, případně osoby advokátovi blízké, a to v zájmu zachování požadavku na naprostou nezávislost advokáta při poskytování právních služeb. Zde se bude jednat zejména o případy, kdy advokát nebo osoba jemu blízká jsou zainteresováni na jiném výsledku, než jakého má za cíl dosáhnout advokátův nový klient.³⁵

Na ustanovení § 19 odst. 1 zákona o advokacii navazuje čl. 8 Etického kodexu, ve kterém jsou upraveny další důvody, pro které je advokát poskytování právních služeb klientovi povinen odmítnout. Mezi tyto důvody patří pracovní přetížení advokáta, pokud by v jeho důsledku mohlo dojít k ohrožení zájmu nového klienta, nedostatek zkušeností anebo speciálních znalostí advokáta nebo zdravotní či psychický stav advokáta, který by mu bránil právní služby řádně poskytnout.

³⁵ ČÁP, Petr. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPEŇ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 131.

3 Práva a povinnosti advokáta a klienta

3.1 Nezávislost advokáta jako předpoklad pro výkon advokacie

Nezbytným předpokladem pro výkon advokacie je advokátova nezávislost. Nezávislost advokáta je základním pilířem výkonu advokacie a jejího svobodného výkonu. V této souvislosti je nutné vycházet z předpokladu, že pokud má advokát prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta vůči orgánům veřejné moci, a to především vůči soudům, musí být na těchto orgánech institucionálně, ekonomicky a subjektivně nezávislý.³⁶

Nezávislost advokáta zároveň vytváří rámec proto, aby advokát mohl poskytovat právní služby v co možná nejvyšší kvalitě a aby advokát mohl plnit svá práva a povinnosti, jež jsou obsahem právního vztahu mezi advokátem a klientem a kterým se budu věnovat v níže uvedených podkapitolách.

Nezávislost advokáta však není nezávislostí neomezenou, kdy meze nezávislosti advokáta jsou vymezena odpovědností advokáta, které se budu věnovat v části 5 této práce.

3.2 Povinnost advokáta chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny

Univerzální a pro právní vztah mezi advokátem a klientem zcela směrodatnou povinností, je povinnost advokáta chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta. Tato povinnost je zakotvena v § 16 odst. 1 ZoA a je vyjádřením ústavně garantovaného práva na právní pomoc v řízení před soudy a jinými orgány veřejné moci ve smyslu čl. 37 odst. 2 Listiny. Ustanovení § 16 odst. 1 je dále konkretizováno v čl. 6 odst. 1 Etického

³⁶ SVEJKOVSKY, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPENĚ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna, str. 84.

kodexu stanovujícím, že oprávněné zájmy klienta mají přednost před vlastními zájmy advokáta. Osobní zájmy klienta je nutné vykládat velice široce. Může se jednat o zájmy nejenom profesní, ale i zájmy soukromé, přičemž jediným korektivem je, že se musí jednat o zájmy oprávněné, tedy takové zájmy, které nejsou v rozporu s právními předpisy, dobrými mravy či veřejným pořádkem. Konkrétně pak odborná literatura dovodila, že o neoprávněný zájemem klienta půjde např. tehdy, pokud klient trvá na okamžitém podání žaloby, přestože se advokát protistrany v poskytnuté lhůtě nevyjádřil z důvodu odůvodněné nepřítomnosti a klientovi nehrozí újma z přiměřeného prodloužení lhůty.³⁷

Při prosazování práv a oprávněných zájmů je advokát povinen řídit se pokyny klienta. Klient se svým právním problémem obrací na advokáta a očekává, že mu advokát poskytne odbornou pomoc. To však nicméně neznamená, že převzetím právního zastoupení klient ztrácí možnost rozhodovat, jak bude v dané klientské věci dále postupováno. Naopak, bude to klient, který svými pokyny bude určovat jakým způsobem a v jakém rozsahu budou právní služby poskytovány.

V tomto ohledu je zapotřebí zmínit, že povinnost advokáta chránit a prosazovat oprávněné zájmy v sobě zahrnuje také poučovací povinnost advokáta vůči klienta. V této souvislosti je možné poukázat na nedávný rozsudek Nejvyššího soudu, ve kterém Nejvyšší soud dovodil, že: *„Pod požadavek čestné a svědomité ochrany a prosazování práv a oprávněných zájmů klienta s využitím všech zákonných prostředků ve smyslu § 16 zákona o advokacii lze podřadit i tzv. znalostní povinnost a povinnost poučovací. Poučovací povinnost, ač není v zákoně výslovně definována, je samotnou podstatou výkonu advokacie, prolíná všemi stadii poskytování právní služby a odráží zvýšený standard péče, který advokát jako specialista na právní otázky a postupy musí klientovi garantovat, aby dosáhl zamýšleného účinku ve věcech, které pro klienta jako příkazník zajišťuje.“*³⁸

³⁷ ČERMÁK, Karel ve spolupráci s VYCHOPENĚM, Martin. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚM, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 453.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. června 2018, sp. zn. 25 Cdo 5819/2017

Na advokátovi tedy je, aby klientovi předložil možné varianty řešení klientské věci, tyto varianty řešení klientovi kvalifikovaně odůvodnil, uvedl jejich výhody a nevýhody a vysvětlil, jaké právní a praktické dopady daná varianta obnáší. Tomu odpovídá informační povinnost advokáta uvedená v čl. 9 odst. 1 Etického kodexu, kterou se zabývám níže v podkapitole 3.4.

Nezávislost advokáta, o které pojednávám v kapitole 3.1, nelze vykládat jako absolutní volnost advokáta činit vše, co je v zájmu klienta anebo co si klient přeje. Tomu odpovídá znění čl. 16 odst. 1 ZoA, které kromě výše uvedeného dále říká, že pokyny klienta není advokát vázán, pokud jsou v rozporu s právním nebo stavovským předpisem. Advokát tedy musí vždy vyhodnotit, zda je klientův pokyn v souladu s právními nebo stavovskými předpisy a pokud není, musí klienta poučit o tom, že v souladu s takovým protiprávním pokynem postupovat nesmí. Pokud klient i přes takové poučení trvá na tom, aby advokát podle protiprávního pokynu postupoval, je advokát oprávněn než v souladu s ustanovením § 20 odst. 2 ZoA smlouvu o poskytování právních služeb s klientem vypovědět.

Pro úplnost je možné dodat, že od protiprávních pokynů klienta je nutné odlišovat nevhodné pokyny klienta. Nevhodným pokynem mám na mysli takový pokyn, který sice není v rozporu s právním nebo stavovským předpisem, nicméně, provedení takového pokynu není dle odborného názoru advokáta v dané chvíli pro klienta žádoucí (např. z taktických důvodů). Zde je na místě, aby advokát v rámci své poučovací povinnosti klientovi sdělil své negativní stanovisko, a to s dostatečně jasným a srozumitelným odůvodněním, přičemž pokud klient i přes poučení advokáta na svém pokynu trvá, je advokát povinen takový pokyn respektovat a provést (pokud samozřejmě v důsledku konfliktu mezi požadavkem klienta a názorem advokáta nedošlo k narušení nezbytné důvěry mezi klientem a advokátem, který by zakládala oprávnění advokáta právní vztah s klientem ukončit).

3.3 Povinnost advokáta nesnižovat důstojnost advokátního stavu a advokátní etika

V ustanovení § 17 je advokátům uložena generální povinnost postupovat při výkonu advokacie tak, aby nesnižovali důstojnost advokátního stavu. Dle tohoto ustanovení mají advokáti povinnost způsobem odpovídajícím důstojnosti advokátního stavu postupovat tak, aby jejich chování nepoškozovalo dobré jméno advokacie. Za tímto účelem jsou povinni dodržovat pravidla etického chování.

Ustanovení §17 ZoA zakotvuje rámec advokátní etiky. Advokátní etiku lze obecně vymezit jako soubor pravidel, které upravují advokátovo chování vůči klientům, soudům a dalším orgánům veřejné moci, ostatním advokátům a také veřejnosti. Pravidla etického chování advokátů jsou konkretizovány ve stavovských předpisech, zejména pak v Etickém kodexu. Pravidly etického chování jsou vázáni všichni advokáti, dále též hostující evropští advokáti a usazení evropští advokáti při poskytování právních služeb na území České republiky, což je zdůrazněno osobní působností Etického kodexu (viz čl. 1 Etického kodexu). Pro advokátní koncipienty platí ty pravidla obsažená v Etickém kodexu, které se jich mohou týkat. Pro jiné osoby však pravidla obsažená v Etickém kodexu vzhledem k povaze Etického kodexu jakožto interního předpisu závazná nejsou. Etický kodex zakládá vztah mezi advokátem a Komorou a kárnou odpovědnost advokáta v případě porušení pravidel v něm obsaženým.³⁹

Základní pravidlo advokátní etiky je zmíněno v čl. 4 odst. 1 Etického kodexu, dle kterého je advokát všeobecně povinen poctivým, čestným a slušným chováním přispívat k důstojnosti a vážnosti advokátního stavu. S ohledem na ustanovení § 32 odst. 2 ZoA, dle kterého je kárným proviněním zaviněné porušení povinností advokátem anebo advokátním koncipientem, není podstatné, zda advokát, případně advokátní koncipient, poruší své povinnosti stanovené zákonem o advokacii, etickým kodexem či jiným stavovským předpisem úmyslně anebo z nedbalosti. Tedy, porušení obecné povinnosti advokáta chovat se čestně, poctivě a slušně může rovněž spočívat v nedbalém

³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. června 2003, sp. zn. 33 Odo 506/2001

poskytování právním služeb. Typickým příkladem může být zmeškání lhůty k podání opravného prostředku advokátem.⁴⁰

Jak bude uvedeno dále v podkapitole 3.3.2, požadavek na poctivé, čestné a slušné chování advokáta se vztahuje také na advokátův soukromý život. Posouzení, zda konkrétní chování advokáta splňuje tyto požadavky, bude v rukou kárné komise Komory, přičemž v některých případech bude složité určit, zda se jedná o nečestné anebo o nepoctivé chování advokáta. Korektivem v tomto směru bude nepochybně míra ohrožení důstojnosti a vážnosti advokátního stavu ze strany advokáta v konkrétním případě, přičemž míra tohoto ohrožení bude odvislá od rozsahu, v němž mohla chování advokáta vnímat určitá část veřejnosti. Lze mít tak za to, že v případě chování advokáta v úzkém kruhu jeho rodiny a přátel bude výše uvedené pravidlo poctivého, čestného a slušného chování advokáta aplikováno zcela výjimečně.⁴¹

Povinností advokáta dodržovat výše uvedená pravidla etického chování se zabýval také Ústavní soud, který ve svém usnesení poznamenal, že: „*Pro advokáta, který je činný v právním státě nemůže být obtížné nebo neobvyklé zjistit, které způsoby chování a jednání a které hodnoty mravnosti a lidské důstojnosti je třeba respektovat, aniž by byly výslovně vypočteny v jednotlivých ustanoveních, což ostatně není vůbec možné.*“⁴² V této věci se advokát neúspěšně domáhal u Ústavního soudu zrušení rozhodnutí kárného senátu Komory potvrzeného odvolacím senátem Komory⁴³, kterým byla advokátovi uložena pokuta za to, že v dřívější věci podal Ústavnímu soudu ústavní stížnost na útržku průklepového papíru. Advokátovu argumentaci, že etické zásady stanovené pro styk advokáta s orgány veřejné moci v žádné z dostupných příruček společenského chování nenalezl, Ústavní soud odmítl s poukazem na to, že je na samotném advokátovi, aby našel způsoby jednání a chování, které odpovídají principům důstojnosti a mravnosti.

⁴⁰ Rozhodnutí kárného senátu kárné komise Komory ze dne 15. června 2012, sp. zn. K 11/2012

⁴¹ ČERMÁK, Karel ve spolupráci s VYCHOPENĚM, Martin. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚM, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 444.

⁴² Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. listopadu 1998, sp. zn. I.ÚS 393/98

⁴³ Rozhodnutí kárného senátu Komory ze dne 19. prosince 1997, sp. zn. K 76/97, potvrzené rozhodnutím odvolacího senátu Komory ze dne 3. července 1998, sp. zn. K 76/97

Pravidla etického chování, které je advokát povinen dodržovat, jsou i nad rámec požadavků stanovenými právními předpisy pro ostatní subjekty práva.⁴⁴ Tedy pravidla etického chování obsažená v Etickém kodexu advokátovi ukládají více povinnosti, než jsou ostatním subjektům práva uloženy právními předpisy. Vzhledem k této skutečnosti se advokát může dopustit kárného provinění, aniž by z jeho strany došlo k porušení právního předpisu. Příkladem může být otázka započtení pohledávky advokáta proti pohledávce klienta, kdy advokátovi není s odkazem na 6 odst. 5 Etického Kodexu dovoleno jednostranně započíst svou pohledávku vůči klientovi proti pohledávce klienta. Pokud tedy advokát dle ustanovení § 149 odst. 1 OSŘ na svůj účet obdrží náhradu nákladů řízení a nedohodne-li se s klientem jinak, je povinen klientovi tyto peněžní prostředky vydat. Jednostranné započtení ze strany advokáta by s odkazem na čl. 6 odst. 5 Etického kodexu bylo možné jen v případě pohledávky advokáta na úhradu jeho odměny za zastupování účastníka řízení před soudem anebo jiným orgánem vůči pohledávce klienta na výplatu přisouzené náhrady nákladů řízení. Nicméně, i přestože Etický kodex advokáta omezuje rozsáhleji než Ústavní pořádek anebo zákony, je argumentováno, že v zájmu ochrany advokátního stavu a veřejných zájmů nelze dopustit nežádoucím chováním advokáta oslabení důvěry veřejnosti v právní řád a advokátní stav, proto jsou zásahy do sféry advokáta považovány za plně opodstatněné z hlediska ochrany vyšších hodnot.⁴⁵ Obdobně bylo dovozeno, že jmenováním advokátem na sebe dotyčný přebírá rovněž závazky, které jej v některých běžných aktivitách občanského života, které navíc nejsou nezákonné, mohou do jisté míry omezovat, přičemž tyto omezení na sebe advokát bere zcela dobrovolně.⁴⁶

Všeobecný požadavek na poctivé, čestné a slušné chování advokáta je zřetelný z mnoha ustanovení napříč Etickým kodexem. Například dle čl. 4 odst. 3 Etického kodexu musí být projevy advokáta v souvislosti s výkonem advokacie věcné, střízlivé a nikoliv vědomě nepravdivé. V čl. 16 odst. 2 je pak vyjádřen požadavek, aby advokát vedl

⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. května 2004, sp. zn. 5 As 34/2003

⁴⁵ ČERMÁK, Karel ve spolupráci s VYCHOPENĚM, Martin. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚM, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 444.

⁴⁶ SOKOL, Tomáš. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer., str. 215.

svou kancelář tak, aby nebyla snižována důstojnost advokátního stavu. V podkapitole 1.3.2.2 jsou přiblíženy požadavky na firmu společnosti vykonávající advokacii, která rovněž nesmí, stejně jako označení advokátního sdružení, snižovat vážnost a důstojnost advokátního stavu. Právě všeobecný požadavek na poctivé, čestné a slušné chování advokáta představuje určitou generální skutkovou podstatu, která pokrývá ostatní jednání uvedená v Etickém kodexu.⁴⁷ Na druhou stranu, v důsledku uvedení jednotlivých jednání v Etickém kodexu, které jsou již zahrnuty v generální skutkové podstatě, však Etický kodex trpí přílišnou doslovností a kazuistikou, které jen obtížně splňují požadavek obecnosti právní normy.⁴⁸

Důstojnost advokáta a advokátního stavu jako takového dokresluje také vzhled advokáta. V čl. 17 odst. 5 Etického kodexu je uložena advokátovi povinnost užívat oděv, který odpovídá povaze poskytovaných právních služeb a nesnižuje důstojnost advokátního stavu. Dotčený článek dále stanovuje, že vhodným oděvem pro jednání před soudem nebo jiným orgánem se rozumí společenský oděv. Navíc, v důsledku novely č. 219/2019 Sb. účinné od 1. září 2019 byla do zákona o advokacii doplněna povinnost advokátů používat v některých soudních řízeních stavovský oděv, který je označován jako advokátní talár. Podoba advokátního taláru a jeho náležitosti jsou upraveny stavovským předpisem – usnesením představenstva Komory č. č. 4/2010 Věstníku ze dne 8. června 2010, kterým se stanoví vzhled stavovského oděvu advokáta. Dle ustanovení § 17a odst. 1 ZoA jsou advokáti povinni nosit advokátní talár v řízení před Ústavním soudem, Nejvyšším soudem, Nejvyšším správním soudem a dále v každém trestním řízení. Povinnost advokátní talár platí s odkazem na ustanovení § 39 ZoA také pro advokátní koncipienti, přestože budou vystupovat před uvedenými soudy spíše výjimečně. K znovuzavedení advokátních talárů, které byli advokáti oprávněni používat do roku 1948, se vyjádřil také Ústavní soud, který vyzdvihl, že: „*Opětovné zavedení taláru advokátů může být též správným krokem pro zvýšení reprezentativnosti procesu, kterou tento pozbyl zejména tzv. "zlidověním" soudnictví, v jehož rámci byl mimo jiné*

⁴⁷ ČERMÁK, Karel ve spolupráci s VYCHOPENĚM, Martin. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚM, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 444.

⁴⁸ KOVÁŘOVÁ, Daniela. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer., str. 254.

talár advokátům odňat. Tradice advokacie jako svobodného právníckého povolání a respekt k příslušníkům advokátního stavu nejsou, neboť takovými z povahy věci být nemohou, výslovně upravenými principy advokacie, jako například nezávislost či nadřazenost zájmů klienta nad zájmy advokáta, avšak i ve srovnání s těmito principy představují nezanedbatelné hodnoty. Lze tedy shrnout, že znovuzavedení práva advokátů nosit při úkonech, které to svým významem odůvodňují, talár, souvisí i s hodnotami skrytějšími a svým významem pouhý vnější efekt daleko přesahujícími.“⁴⁹

3.3.1 Povinnosti advokáta vůči soudům a dalším orgánům veřejné moci a ostatním advokátům

Generální povinnost advokáta postupovat při výkonu advokacie tak, aby nesnižoval důstojnost advokátního stavu, v sobě zahrnuje nejenom povinnosti advokáta ve vztahu ke svým klientům, ale také povinnosti vůči soudům a dalším orgánům veřejné moci a ostatním advokátům.

Kromě již zmíněné povinnosti advokáta užívat pro jednání před soudy a jinými orgány společenský oděv (příp. advokátní talár v některých soudních řízeních) je advokát dle ustanovení čl. 17 odst. 1 Etického kodexu povinen vůči soudům a všem dalším orgánům veřejné moci, jakož i vůči osobám, které plní jejich úkoly, zachovávat náležitou úctu a zdvořilost. Toto ustanovení zdůrazňuje všeobecný požadavek na věcnost a střízlivost advokátových projevů v souvislosti s výkonem advokacie ve smyslu čl. 4 odst. 3 Etického kodexu. Advokát by tedy vůči soudům a jiným orgánům měl vystupovat slušně, na úrovni a tímto způsobem by měl řešit i případné konflikty. Mezi advokátem a soudem, popř. jiným orgánem by měl existovat vzájemný respekt a k tomuto by měl advokát svým chováním přispívat. Nicméně, mám za to, že zájem na nekonfliktním průběhu řízení by nikdy neměl převážet nad povinností advokáta hájit s využitím všech zákonných prostředků práva a oprávněné zájmy svého klienta.

S výše uvedenou povinností advokáta souvisí také povinnost advokáta dodržovat pravidla chování, které jsou pro před soudem nebo jiným orgánem obvyklá, ať už se jedná

⁴⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. ledna 2010, sp. zn. IV.ÚS 2457/09

o oslovování, udělování slova atp. (viz čl. 17 odst. 4 Etického kodexu). Ve smyslu čl. 17 odst. 3 Etického kodexu pak advokát za nepřítomnosti nebo bez vědomí protistrany anebo advokáta protistrany, je-li zastoupena, nejedná s osobami, které plní úkoly soudů nebo jiných orgánů.

Další kategorie povinností, které advokát má, směřuje vůči ostatním advokátům. Vůči ostatním advokátům má advokát řadu kolegiálních povinností, které jsou konkretizovány v čl. 11 Etického kodexu.

Advokáti především vůči sobě jednají se vzájemným respektem a úctou. Nesmějí se osočovat a bez závažného důvodu proti sobě zahájit právní spor. Ve smyslu ustanovení § 28 ZoA je pak advokát povinen, předtím, než zahájí vůči jinému advokátovi, popř. advokátnímu koncipientovi soudní anebo jiné řízení (např. přestupkové nebo rozhodčí řízení) v souvislosti s výkonem advokacie, využít smírčího řízení před předsedou Komory nebo jím pověřeným členem představenstva. Cílem tohoto postupu je ochrana vážnosti a cti advokátního stavu jako celku. Pro tento případ přijalo představenstvo Komory usnesení⁵⁰, které upravuje jednak obligatorní smírčí řízení mezi advokáty (věci související s výkonem advokacie s odkazem na ustanovení § 28 ZoA), jednak fakultativní obligatorní řízení (spory mezi advokáty, jež nesouvisejí s výkonem advokacie anebo spory, jejímž účastníkem je vedle advokátů také třetí osoba).

Dále pak advokát nesmí přímo jednat s klientem jiného advokáta, pokud k tomu advokát tohoto klienta neudělil přechodí souhlas. Takové obcházení advokáta protistrany je hrubým porušením pravidel etického chování při výkonu advokacie a tudíž kárným proviněním.⁵¹

Zajímavou je také povinnost advokátů nepodporovat činnost vinklářů. Už vůbec se pak advokát nemůže na vinklářství podílet, přičemž ve zvlášť závažných případech má

⁵⁰ Usnesení představenstva Komory Věstníku č. 2/1998 ze dne 14. dubna 1998, kterým se upravuje smírčí řízení (advokátní smírčí řád)

⁵¹ Rozhodnutí kárného senátu kárné komise Komory ze dne 17. prosince 2014, sp. zn. K 88/2014

advokát povinnost oznámit osobu vinkláře Komoře (blíže o vinklářství v kapitole 1.2 této práce).

3.3.2 Povinnost advokáta nesnižovat důstojnost advokátního stavu mimo výkon advokacie

I přes dikci ustanovení § 17 ZoA, která hovoří o postupu advokáta výlučně při výkonu advokacie, nezavazují pravidla advokátní etiky advokáta pouze v pracovním životě. Soudní a kárná judikatura kárné komise Komory, stejně jako etická pravidla obsažená v Etickém kodexu rozšířila povinnost nesnižovat důstojnost advokátního stavu také na chování advokáta v životě soukromém. Například Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku uvedl, že: *„Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů ČR zavazují advokáta k určitému chování nejen při výkonu advokacie, ale i v soukromé sféře, přičemž hlavním důvodem je ochrana advokátního stavu a ochrana veřejných zájmů. Požadavky na poctivé, čestné a slušné chování advokáta, vymezené v čl. 4 odst. 1 Pravidel je třeba chápat jako generální skutkovou podstatu pokrývající pravidla v celé její šíři. Požadavek poctivosti, čestnosti a slušnosti tedy platí nejen pro výkon advokacie, ale i pro soukromý život advokáta, pro vztahy k jeho soukromým věřitelům a dlužníkům, pro jeho projevy na veřejnosti, pro jeho chování ve společenském styku apod.“*⁵² Z citovaného rozsudku je možné dovodit, že na advokáta jsou kladeny podstatně přísnější požadavky, než na zbývající část populace, přičemž advokáti by si měli být vědomi, že neexistuje pevná hranice mezi výkonem advokacie a další jejich činností mimo výkon advokacie, a že každým svým jednáním také v občanském a společenském životě odpovídají za to, aby nesnižovali důstojnost advokátního stavu.

Skutečnost, že je advokát povinen i mimo výkon advokacie chovat se tak, aby nesnižoval důstojnost advokátního stavu, je koneckonců podtržena také v čl. 4 odst. 2 Etického kodexu, dle kterého je advokát povinen plnit převzaté závazky. Jednáním snižujícím důstojnost advokátního stavu a tudíž kárným proviněním advokáta tak může

⁵² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. května 2004, sp. zn. 5 As 34/2003

být například prodlení s úhradou nájemného a služeb spojených s nájmem⁵³, nezaplacení daní⁵⁴ anebo prodlení se splněním závazku vrátit dluh⁵⁵.

3.4 Právo klienta na informace a informační povinnost advokáta

Nezbytnou podmínkou řádného poskytování právních služeb ze strany advokáta je informování klienta o postupu vyřizování jeho věci. Této advokátově povinnosti pak odpovídá právo klienta na informace o jeho právní věci.

V právním vztahu mezi advokátem a klientem vystupuje klient z pozice příkazce, který uděluje pokyny advokátovi. Advokát pak jedná jménem klienta a na jeho účet, nevstupuje však do jeho právního postavení. Proto je nezbytné, aby advokát klienta průběžně informoval o postupu své práce a tím dával klientovi dostatečný prostor pro uvážení dalšího postupu a pro výběr rozhodnutí, jak v dané věci dále postupovat.

Za účelem zajištění ochrany práv klienta je pak v ustanovení čl. 9 odst. 1 Etického kodexu stanovena povinnost advokáta řádně informovat klienta o postupu vyřizování jeho věci a včas mu poskytovat vysvětlení a podklady potřebné pro uvážení dalších příkazů. Postupem vyřizování klientovy věci se rozumí jakákoliv významná událost, která je způsobilá ovlivnit budoucí vývoj ve věci, typicky výzvy, oznámení anebo rozhodnutí příslušných orgánů, vyjádření protistrany anebo dalších účastníků v řízení. Kromě toho se však jedná také o postup prací samotného advokáta, např. informace o přípravě návrhu nebo finálního znění listiny včetně sdělení, že advokát nemůže dodržet stanovený termín prací.⁵⁶

⁵³ Rozhodnutí kárného senátu kárné komise Komory ze dne 5. června 2015, sp. zn. K 27/2015

⁵⁴ Rozhodnutí kárné komise Komory ze dne 19. května 2000, sp. zn. K 237/99

⁵⁵ Rozhodnutí kárného senátu kárné komise Komory ze dne 27. června 2013, sp. zn. K 26/2013

⁵⁶ ČERMÁK, Karel ve spolupráci s VYCHOPĚŇ, Martin. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPĚŇ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 460.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že advokát nemůže postupovat ve věci samostatně a pouze dle svého vlastního uvážení, přestože by to dle jeho uvážení bylo v daném případě nejvhodnější, ale vždy musí brát v potaz vůli svého klienta. V této souvislosti je nutné, aby advokát, jako osoba poskytující odbornou službu, měla na paměti, že mnohdy existuje rozdíl v pohledu na věc mezi ním a klientem. Protože klient zpravidla nemá právnické vzdělání a tedy není mnohdy schopen zcela porozumět dané záležitosti a objektivně tak vyhodnotit všechny skutečnosti relevantní pro stav a úspěch věci, je stěžejní, aby advokát poskytl klientovi pro něj dostatečně jasné a srozumitelné vysvětlení stavu věci.

Informace o postupu vyřizování věci je advokát povinen klientovi sdělovat řádně a včas. Je zřejmé, že v některých případech bude nutné sdělit klientovi informace neprodleně, v dalších případech je možné s poskytnutím informace posečkat. To, zda byla určitá informace klientovi sdělena včas, je nutné posuzovat dle konkrétní situace a také rovněž dle zaběhnutého postupu mezi advokátem a klientem. Na konkrétních okolnostech bude záležet také to, jakým způsobem advokát klientovi informaci sdělí, kdy v řadě případů zpravidla postačí stručné sdělení informace prostřednictvím telefonu anebo e-mailové zprávy.

3.5 Povinnost mlčenlivosti advokáta

3.5.1 Charakteristika povinnosti mlčenlivosti advokáta

Jednou z primárních povinností, kterou advokát vůči klientovi má, je povinnost mlčenlivosti. Povinnost mlčenlivosti advokáta se dá vedle nezávislosti advokáta považovat za vůbec nejzákladnější pilíř, na němž současná advokacie stojí. Jedná se o nezbytnou podmínku fungování demokratické společnosti vytvářející základní předpoklad pro poskytování právní pomoci.⁵⁷ Zároveň povinnost mlčenlivosti představuje důležitý prostředek, který umožňuje klientovi navázat součinnost s advokátem za podmínek důvěry obou stran, neboť dává klientovi jistotu, že informace,

⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 28. srpna 2009, sp.zn. II.ÚS 2894/08

které klient advokátovi v souvislosti s poskytováním právních služeb sdělil, nebudou dále vyzrazeny třetím osobám. Tento právní institut tak umožňuje klientovi, aby advokátovi bez obav a s naprostou důvěrou svěřil veškeré potřebné informace k ochraně jeho zájmu.

Může vyvstat otázka, jaký je vůbec charakter institutu mlčenlivosti a zda se nejedná o určité privilegium, který právní řád advokátovi přiznává. Pro správné pochopení tohoto institutu je nutné uvést, že nikoliv. V této souvislosti Ústavní soud konstatoval, že „jde nikoliv o výsadu advokáta, která by měla založit exempci z obecně platného právního řádu, ale že se jedná o povinnost uloženou advokátovi v zájmu jeho klientely a pro její ochranu a která v tomto smyslu a rozsahu požívá také příslušné ochrany“⁵⁸ S ohledem na právní názor Ústavního soudu tak lze dovodit, že institut mlčenlivosti není možné v žádném případě považovat za právo advokáta, nýbrž za jeho povinnost, kterou advokátovi v rámci objektivní právní řád přiznává, a to za účelem efektivní ochrany zájmů klienta, ať už v rámci právní pomoci proti státu (zpravidla obhajoba v trestních věcech) anebo v rámci ochrany soukromých zájmů klienta, které se však ne vždy slučují se zájmy veřejnými. Nad rámec výše uvedeného je nutné uvést, že povinnost advokáta zachovávat mlčenlivost v sobě kromě povinnosti nesděliti neoprávněným osobám důvěrné informace zahrnuje dle ustanovení čl. 6 odst. 4 Etického kodexu také povinnost nezneužít tyto informace k újmě klienta nebo ve svůj vlastní prospěch anebo ve prospěch třetích osob.⁵⁹

Advokátovu povinnost mlčenlivosti však nelze v žádném případě zároveň vykládat v tom směru, že jsou advokáti oprávněni lhát. V této souvislosti Nejvyšší soud vyjádřil, že: „*obhájce s odkazem na svou povinnost mlčenlivosti, resp. na využití svého oprávnění odepřít výpověď z důvodu povinné mlčenlivosti [...] nemůže uvádět orgánu činnému v trestním řízení nepravdivé údaje, na které se vztahuje povinnost mlčenlivosti, byť by tak činil v zájmu obviněného, např. ohledně identity osoby, na niž je dotazován. Jestliže obhájce, i přes oprávnění vyplývající z ustanovení § 21 zákona o advokacii,*

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 21. ledna 1999, sp.zn. III.ÚS 486/98

⁵⁹ ZACHOVÁ, Markéta. Povinnost mlčenlivosti (nejen) advokáta. *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie* [online]. 2001, roč. 2001, č. 4 [cit. 2019-03-13], str. 25. Dostupné online na https://www.cak.cz/assets/files/181/BA_01_04.pdf

*neodmítne odpovědět na otázku položenou orgánem činným v trestním řízení, ale záměrně uvede nepravdu, a to proto, aby obviněnému umožnil uniknout trestnímu stíhání, resp. aby jeho trestní stíhání podstatně oddálil, přichází v úvahu jeho odpovědnost pro trestný čin nadřezování podle § 166 odst. 1 tr. zák.*⁶⁰.

Dle ustanovení § 21 odst. 1 ZoA má advokát povinnost zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb. Advokátova mlčenlivost se tedy vztahuje na veškeré skutečnosti, které mu byly ze strany klienta sděleny. Ve většině případů se bude jednat o skutečnosti právní, advokát je však vázán mlčenlivostí rovněž ohledně skutečností, které právní povahu nemají. Advokátova mlčenlivost se vztahuje také již na to, že advokát poskytuje klientovi právní službu včetně věci, v jaké je právní služba poskytována. Rovněž nehraje roli, jaká je důležitost anebo význam poskytnuté informace, ani to, kdo informaci advokátovi poskytl anebo jakým způsobem advokát informaci získal. Jak naznačuje dotčené ustanovení § 21 odst. 1 ZoA, vždy se však advokát musí jednat o informace, o kterých se advokát dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb.⁶¹

Pojem „v souvislosti s poskytováním právním služeb“, který ZoA používá, indikuje, že se povinnost mlčenlivosti advokáta vztahuje nejenom na skutečnosti získané při poskytování právních služeb, ale také na další skutečnosti, bez ohledu na jejich relevanci a povahu, pokud byly advokátovy sděleny v souvislosti s poskytnutím právní služby. Zde se nabízí otázka, zda je advokát povinen zachovávat mlčenlivost také o skutečnostech obecně známých anebo o skutečnostech, o nichž se advokát dozvěděl nejprve jinak než v souvislosti s poskytováním právní služby, např. z hromadných sdělovacích prostředků a následně byl o též skutečnosti informován ze strany klienta. V této souvislosti odborná literatura uvádí, že: „*Při posuzování této otázky je nutno vycházet z úvahy, na ochranu jakých zájmů je ustanovení o povinnosti mlčenlivosti určeno. Je nade vší pochybnost, že chráněny jsou výhradně práva a zájmy klienta, včetně*

⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2008, sp. zn. 8 Tdo 1148/2007

⁶¹ KRYM, Ladislav. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPEŇ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 141.

*zájmu na důvěrnosti informací svěřených advokátovi. U skutečností obecně známých lze hovořit o důvěrnosti informace jen stěží. Dozvěděl-li se advokát o existenci nějaké skutečnosti dříve než v souvislosti s poskytováním právní služby, pak by se advokát povinnosti mlčenlivosti dovolávat nemohl. Muselo by ale jít o skutečnost totožnou.*⁶²

Jak bylo uvedeno výše, institut mlčenlivosti slouží k ochraně zájmů klienta a klientovi zabezpečuje, že důvěrně informace, které svěřil advokátovi, nebudou jakkoli zneužity. Přestože je advokát hlavním adresátem zákonem uložené povinnosti zachovávat mlčenlivost, není jediným subjektem, na který se povinnost mlčenlivosti vztahuje. Od povinnosti mlčenlivosti advokáta se odvozuje povinnost mlčenlivosti také dalších osob.

Právní úprava v tomto správně předpokládá, že advokát ve většině případů nezajišťuje právní služby sám, nýbrž na jeho činnosti se určitým způsobem podílejí také další osoby, kterým povinnost mlčenlivosti z tohoto důvodu rovněž ukládá. Jedná se o advokátní koncipienty a další osoby uvedené v ustanovení § 21 odst. 9 písm. a) ZoA.

Do kategorie osob uvedených v ustanovení § 21 odst. 9 písm. a) ZoA spadají administrativní pracovníci, studenti, stážisti a další zaměstnanci advokáta (společnosti) a dále další osoby, které se podílejí činnosti spojené s poskytováním právních služeb (externí poradci, IT pracovníci apod.)⁶³. Všechny tyto osoby jsou povinny zachovávat mlčenlivost ve stejném rozsahu, v jakém se dle ustanovení § 21 odst. 1 až 8 ZoA vztahuje na advokáta, a to i po skončení jejich pracovního poměru anebo jiného smluvního vztahu u advokáta.

Z kategorie osob uvedených v ustanovení § 21 odst. 9 písm. a) ZoA jsou vyčleněni advokátní koncipienti, navzdory tomu, že se vždy jedná o zaměstnance advokáta (viz § 37 odst. 1 písm. e) ZoA). Jejich povinnost mlčenlivosti však vyplývá z ustanovení § 39 ZoA. Dle tohoto ustanovení se na advokátního koncipienta použijí ustanovení § 21 ZoA přiměřeně.

⁶² KRYM, Ladislav. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 141.

⁶³ Taktéž str. 152.

Výše uvedené osoby je advokát povinen řádně a včas poučit o jejich povinnosti mlčenlivosti, a to rovněž v souvislosti s jejich svědeckou povinností (viz čl. 14 odst. 2 Etického kodexu), zaměstnance ideálně přímo pracovní smlouvě anebo dohodě o pracích konaných mimo pracovní poměr, další osoby pak ideálně v písemné smlouvě anebo jiném dokumentu, jimž se spolupráce mezi advokátem a touto osobou zakládá.

V neposlední řadě je nutné zmínit, že do styku s důvěrnými informacemi svěřenými klientem advokátovi dostávají také osoby, kteří se podílejí na výkonu kárné pravomoci Komory, kterou Komora nad advokáty a advokátními koncipienty vykonává. Jedná se o členy orgánu Komory, zaměstnance Komory, případně i další advokáty, kteří byli předsedou kontrolní rady pověřeni k provedení přípravných úkonů prověřujících, zda ze strany advokáta došlo ke kárnému provinění dle ustanovení. V rámci kárného řízení se advokát nemůže dle ustanovení § 21 odst. 6 ZoA dovolávat povinnosti mlčenlivosti, proto v zájmu klientů § 21 odst. 9 písm. b) ZoA zajišťuje, že se povinnost mlčenlivosti vztahuje také na výše uvedené osoby.

3.5.2 Prolomení povinnosti mlčenlivosti

Povinnost advokáta zachovávat mlčenlivost není absolutní, protože právní úprava jednak umožňuje, aby byl advokát povinnosti mlčenlivosti zproštěn, jednak z povinnosti mlčenlivosti stanovuje výjimky. K takovému prolomení však může dojít vždy pouze za podmínek stanovených zákonem o advokacii, případně dalšími zákony upravující prolomení mlčenlivosti. Jednotlivými případy prolomení advokátovy povinnosti se budu zabývat v následujících podkapitolách.

3.5.2.1 Zproštění povinnosti mlčenlivosti

Jedinou osobou, která může advokáta zprostit povinnosti mlčenlivosti, je jeho klient. Přestože zákon o advokacii definici klienta neobsahuje, je za klienta nutné považovat kohokoliv, komu advokát poskytuje anebo v minulosti poskytl právní služby. Pokud je klientem právnická osoba, zprošťuje advokáta povinnosti mlčenlivosti osoba,

kteřá je oprávněna jménem takové právnické osoby jednat. Zpravidla se bude jednat o statutární orgán takové právnické osoby.

Po smrti právnické osoby může advokáta zprostit povinnosti mlčenlivosti pouze klientův dědic, pokud klient zanikne, může tak učinit pouze právní nástupce advokáta. Má-li klient takových právních zástupců více, je ke zproštění povinnosti mlčenlivosti advokáta nutný souhlas všech právních nástupců (viz § 21 odst. 2 ZoA). Nemá-li klient žádného právního zástupce, nemůže advokáta zprostit povinnosti mlčenlivosti nikdo.

Formální náležitosti nutné proto, aby byl advokát zbaven své povinnosti mlčenlivosti, jsou striktně vymezeny v ustanovení § 21 odst. 2 ZoA. Dle tohoto ustanovení může klient, popř. právní nástupci klienta, advokáta zprostit povinnosti mlčenlivosti buď písemně, a to listinou adresovanou advokátovi, anebo ústně do protokolu v řízení před soudem. Zde je nutné poukázat na to, že o platné zproštění povinnosti mlčenlivosti by se nejednalo, pokud by bylo zachyceno do jakéhokoliv jiného než soudního protokolu, např. do policejního protokolu v trestního řízení anebo protokolu ve správním řízení. V takovém případě by zproštění povinnosti mlčenlivosti bylo stiženo relativní neplatností, přičemž této skutečnosti by si advokát měl být vědom.

Dle ustanovení § 21 odst. 2 ZoA pak dále platí, že advokát je povinen zachovávat mlčenlivost i za předpokladu, že byl v souladu se všemi formálními náležitostmi zbaven své povinnosti, nicméně, vzhledem ke konkrétním okolnostem případu by u něho vyvstaly pochybnosti o tom, že by ho klient zprostil povinnosti mlčenlivosti pod nátlakem nebo v tísní.

3.5.2.2 Sdělování informací spolupracující osobě

S ohledem na ustanovení § 26 ZoA je advokát během poskytování právních služeb oprávněn pověřit substitucí také další osoby. Jedná se zpravidla o jiné advokáty anebo advokátní koncipienty, případně také zaměstnance advokáta anebo společnosti, ve které advokát vykonává advokacii. Je zcela stěžejní, aby se tito zástupci mohli dozvědět o povaze a obsahu právní služby, kterou jsou advokátem pověřeni. V opačném případě by z povahy věci nebyla substituce možná. Proto je advokát vůči těmto zástupcům své

povinnosti mlčenlivosti zproštěn, nicméně pouze za předpokladu, že tyto osoby mají samy povinnost zachovávat mlčenlivost (viz § 21 odst. 3 ZoA). Takto je advokát zbaven povinnosti mlčenlivosti vůči advokátům a advokátním koncipientům, a dále vůči osobám uvedených v § 21 odst. 9 písm. a) ZoA, na které se rovněž povinnost mlčenlivosti vztahuje.

Při poskytování právních služeb advokát také často spolupracuje s notáři a daňovými poradci, kteří jsou povinni obdobně jako advokát zachovávat povinnost mlčenlivosti, proto i vůči nim je advokát své povinnosti mlčenlivosti zbaven. Naopak v případě dalších profesí, se kterými advokát může při výkonu advokacie spolupracovat, ať už jsou to například překladatelé, účetní či znalci, je nutné, aby předtím, než advokát sdělí důvěrné informace, vyslovil k tomuto souhlas klient.⁶⁴

3.5.2.3 Spor advokáta a klienta před soudem nebo jiným orgánem veřejné moci

Může se stát, byť to není tak časté, že se advokát v souvislosti s poskytováním dostane do sporu s klientem. Typicky se jedná o spor o zaplacení advokátovy odměny za poskytnuté právní služby anebo spor o náhradu škody. Takový spor může vygradovat do stádia, kdy se jím bude zabývat soud nebo jiný orgán veřejné moci (např. Komora nebo rozhodce). Pokud by advokát v takovém sporu měl povinnost zachovávat mlčenlivost, bylo by jeho procesní postavení výrazně oslabeno, protože by se v řízení před soudem anebo jiným orgánem nemohl účinně bránit.

V zájmu ochrany advokáta proto ustanovení § 21 odst. 4 ZoA stanovuje výjimku z advokátovy povinnosti mlčenlivosti, když umožňuje, aby advokát ve sporu s klientem nebo jeho právním nástupcem před soudem nebo jiným orgánem nebyl svou povinností mlčenlivostí vázán, nicméně, pouze v rozsahu nezbytném pro ochranu práv advokáta. V této souvislosti není důležité, zda je advokát žalobcem nebo žalovaným. Musí se však

⁶⁴ UHLÍŘ, David. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer., str. 325.

jednat o spor, jenž vzešel z právního vztahu mezi advokátem a klientem. Obdobně není advokát vázán mlčenlivostí také v dalších řízeních uvedených v § 21 odst. 4 ZoA.

3.5.2.4 Správa daní a cel

Další výjimkou z advokátovy povinnosti mlčenlivosti představují povinnosti advokáta jako daňového subjektu dle Daňového řádu (viz § 21 odst. 5 ZoA). Jedná se o logický průlom do povinnosti mlčenlivosti advokáta vycházející primárně z předpokladu, že výkon advokacie má charakter výdělečné činnosti, která jako advokátův příjem podléhá dani. Z tohoto důvodu má advokát postavení daňového subjektu, na který se vztahují povinnosti týkající se správy daní. Advokát je zejména za účelem správného zjištění a stanovení daní povinen podávat daňové přiznání, své příjmy a výdaje dokládat příslušnými doklady a případně se podrobit kontrolám ze strany příslušného správce daně.⁶⁵

Tyto povinnosti stanovené advokátovi jako daňovému subjektu se však dostávají do konfliktu s advokátovou povinností mlčenlivosti, a to proto, že advokát po poskytnutí právních služeb zpravidla vystavuje klientovi daňový doklad, jenž by měl dle ustanovení § 29 odst. 1 zákona o dani z přidané hodnoty standardně obsahovat mimo jiné označení osoby, pro kterou se plnění uskutečňuje (tzn. označení klienta) a rozsah a předmět plnění, tedy takové údaje, na které se povinnost mlčenlivosti vztahuje.

I v těchto případech je však žádoucí zajistit ochranu zájmu klienta, proto ustanovení § 21 odst. 5 poslední věta ZoA tomuto konfliktu částečně předchází, když upravuje, že i v případě povinnosti advokáta jako daňového subjektu je advokát povinen zachovávat mlčenlivost o povaze věci, ve které právní služby poskytl nebo poskytuje. Splnění této povinnosti tak advokáti v praxi řeší tím, že do daňového dokladu pouze obecně uvádějí, že daňový doklad je vystaven za poskytnuté právní služby s tím, že podrobnou specifikaci právních služeb připojí do přílohy, která však není součástí

⁶⁵ Dle ustanovení § 10 odst. 1 Daňového řádu se správcem daně rozumí správní orgán nebo jiný státní orgán v rozsahu, v jakém mu je zákonem nebo na základě zákona svěřena působnost v oblasti správy daní. Správním orgánem se pak pro účely Daňového řádu rozumí orgán moci výkonné, orgán územního samosprávného celku, jiný orgán a právnická nebo fyzická osoba, pokud vykonává působnost v oblasti veřejné správy (§ 10 odst. 2 Daňového řádu).

daňového dokladu a nemusí se proto předkládat správci daně ke kontrole, čímž je povinnost mlčenlivosti advokáta zachována. Pokud by si klient přesto přál, aby byla podrobná specifikace právních služeb uvedena přímo v daňovém dokladu, nezbyvá advokátovi nic jiného než klienta upozornit na své povinnosti vyplývajících z daňového řízení a pro tento případ klienta požádat, aby ho o povinnosti mlčenlivosti zprostil.⁶⁶

Jak bylo nastíněno výše, advokát jako daňový subjekt je povinen podrobit se kontrolám ze strany správce daně. Zvláštní postup pro provádění kontrol v daňovém řízení je upraven v ustanovení § 255 Daňového řádu. Při provádění takové kontroly může správce daně vstupovat do prostor, ve kterých se mohou nacházet písemnosti obsahující skutečnosti, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta, jen za přítomnosti advokáta.⁶⁷ Je povinností správce daně, aby před vstupem do určených prostor vyhodnotil, zda se v takových prostorách mohou nacházet listiny, které mají na základě ochrany mlčenlivosti zvláštní režim. Dojde-li správce daně k závěru, že se v určených prostorách takové listiny nacházet mohou, je povinen předem informovat dotčeného advokáta, jehož účast je při vstupu do prostor a následném pobytu správce daně v prostorách nezbytná (pokud se advokát při tomto úkonu nenechá zastoupit).⁶⁸

Pokud advokát prohlásí, že některá z listin obsahuje údaje chráněné mlčenlivostí, je správce daně povinen si vyžádat součinnost Komory a s takovou listinou se seznámit pouze za přítomnosti a se souhlasem zástupce Komory, který je ustanoven na základě žádosti správce daně předsedou Komory z řad zaměstnanců Komory anebo advokátů; stanovisko zástupce Komory (ať už souhlasné či nesouhlasné) se uvádí do protokolu (viz § 255 odst. 2 DŘ). S ohledem na tento způsob ustanovení zástupce Komory je nutné podotknout, že zákonodárce tímto zasahuje do interních záležitostí Komory spadajících

⁶⁶ KRYM, Ladislav. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 146.

⁶⁷ Komentované ustanovení § 255 odst. 1 Daňového řádu používá namísto pojmu advokáta pojem poradce; dle definice uvedené ustanovení § 29 odst. 2 Daňového řádu se však poradcem rozumí vedle daňového poradce také advokát.

⁶⁸ KOSTOLANSKÁ, Eva. In: LICHNOVSKÝ, Ondřej, ONDRÝSEK, Roman, NOVÁKOVÁ, Petra, KOSTOLANSKÁ, Eva a ROZEHNAL Tomáš. *Daňový řád: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony, str. 880.

pod výkon její samosprávy, když v dotčeném ustanovení jednak stanovuje omezující podmínky pro výběr zástupce Komory a zároveň vylučuje možnost ustanovení zástupce Komorou jinak než na základě žádosti správce daně.⁶⁹ Podrobnosti o určování zástupců Komory jsou upraveny v usnesení představenstva Komory č. 6/2006 Věstníku ze dne 12. září 2006, kterým se stanoví postup při určování zástupce Komory při provádění prohlídek a kontrol.

Pokud příslušný advokát anebo zaměstnanec Komory, který byl předsedou Komory výše uvedeným způsobem ustanoven, odmítne udělit správci daně souhlas, aby se seznámil s obsahem listiny, je nutné listinu zabezpečit, aby nebyla pozměněna, poškozena anebo dokonce zničena tak, aby nebyl zmařen cíl správy daně, a bezprostředně poté ji předat Komoře (viz § 255 odst. 4 DŘ). Na uvážení správce daně pak je, zda se bude domáhat vydání listiny u soudu (viz § 255 odst. 4 DŘ). O vydání souhlasu správci daně by se rozhodovalo v řízení o nahrazení souhlasu zástupce Komory k seznámení se s obsahem listin zahájeném na návrh správce daně. Jedná se o nesporné řízení podle ustanovení § 332 a násl. ZŘS, ve kterém by soud návrhu správce daně vyhověl, pokud by dospěl k závěru, že listina neobsahuje údaje chráněné mlčenlivostí, v opačném případě by návrh správce daně zamítl. Toto řízení je jednostupňové a proti rozhodnutí soudu není přípustný opravný prostředek.

Pro úplnost je možné dodat, že řízení o nahrazení souhlasu zástupce Komory k seznámení se s obsahem listin může být zahájeno také na návrh celní správy v souvislosti s prováděním celní kontroly u advokáta. Dle ustanovení § 3 odst. 1 celního zákona se totiž v některých celních řízeních bude postupovat dle daňového řádu (např. následná kontrola po propuštění zboží dle § 5 celního zákona). V těchto případech by se rovněž uplatnil § 255 odst. 4 DŘ.

3.5.2.5 Exekuční řízení

Advokátova povinnost mlčenlivost může být prolomena také exekučním řízením. Ustanovení § 33 odst. 4 Exekučního řádu totiž ukládá advokátovi povinnost poskytnout

⁶⁹ Taktéž str. 881.

soudnímu exekutorovi součinnost za předpokladu, že advokátův klient má v exekučním řízení postavení povinného. V takovém případě je advokát povinen sdělit soudnímu exekutorovi na jeho písemnou žádost údaje o číslech účtů jeho klienta nebo jeho jiných jedinečných identifikátorech⁷⁰ včetně informací o jejich stavu a změnách a dále údaje o majetku, věcech, listinách či zaknihovaných cenných papírech klienta, které advokát pro klienta spravuje anebo které klient u advokáta uschovává.

Důvodem oprávnění soudního exekutora požadovat po advokátovi výše vyjmenované údaje o účtech a majetku klienta od advokáta je zájem na efektivitě exekuční činnosti.⁷¹ Nesplnění této povinnosti advokátem může vést k uložení pořádkové pokuty až do výše 50.000 Kč, a to i opakovaně (viz § 34 odst. 5 Exekučního řádu ve spojení s § 53 odst. 1 OSŘ), a to i přes advokátovu obecnou povinnost mlčenlivosti uloženou mu zákonem o advokacii. Nabízí se tedy otázka, jak má v takovém případě advokát postupovat, obzvláště když zákon o advokacii výjimku z povinnosti mlčenlivosti pro takový případ advokátovi nestanovuje.

Odpověď na tuto otázku je nutné hledat v širších souvislostech. Klient, jenž je povinným, musí respektovat exekuční titul a advokát nemůže svou povinností mlčenlivosti napomáhat k porušování povinností takového klienta tím, že odmítá soudnímu exekutorovi sdělit požadované údaje. Výkladem ustanovení § 16 odst. 1 ZoA lze dojít k závěru, že advokát jednak nesmí prosazovat zájmy klienta, které jsou v rozporu s právními předpisy, jednak není protiprávními pokyny klienta vázán. Advokát tedy nemůže být pro klienta, jenž má v exekučním řízení postavení povinného, prostředkem, jak se splnění povinností uložených exekučním titulem vyhnout.⁷²

⁷⁰ Podle ustanovení § 2 odst. 3 písm. g) zákona o platebním styku se jedinečným identifikátorem rozumí kombinace písmen, číslic nebo symbolů, kterými se podle určení poskytovatele identifikuje uživatel nebo jeho účet při provádění platebních transakcí.

⁷¹ KASÍKOVÁ, Martina ve spolupráci s KUČERA, Zdeněk. In: KASÍKOVÁ, Martina a kol. *Exekuční řád: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony, str. 161.

⁷² SMOLÍK, Petr. Polemika Advokát versus exekutor – ochrana zájmů klienta versus exekuce? *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie* [online]. 2002, roč. 2002, č. 4 [cit. 2019-02-16], str. 10 až 14. Dostupné online na https://www.cak.cz/assets/files/182/BA_02_04.pdf

Prolomením advokátovy povinnosti mlčenlivosti z důvodu jeho povinnosti součinnosti dle Exekučního řádu se zabýval také Ústavní soud. Ten se ve svém nálezu⁷³ zastal advokáta, jemuž byla soudním exekutorem uložena pořádková pokuta za to, že neposkytl soudnímu exekutorovi součinnost spočívající mimo jiné ve sdělení údajů o probíhajících nebo již skončených soudních, správních či jiných řízeních, ve kterých advokátův klient jakožto povinný v exekučním řízení vystupoval. Ústavní soud v tomto nálezu došel k závěru, že „§ 33 odst. 4 e. ř. nelze vykládat v tom směru, že prosté právní zastoupení spočívající např. v hrazení soudních poplatků a činění podání v majetkových sporech představuje správu majetku, resp. po advokátu, v této věci stěžovateli, nelze požadovat souhrnné informace o veškerých majetkových sporech jeho klienta coby povinného v exekučním řízení.“ Závěr je tedy takový, že běžnou procesní činnost advokáta není možné považovat za správu majetku klienta, a tudíž extenzivní výklad ustanovení § 33 odst. 4 Exekučního řádu na úkor prolomení advokátovy povinnosti mlčenlivosti není v tomto ohledu přípustný. Soudní exekutor tak není oprávněn po advokátovi vyžadovat informace týkající se majetkových sporů jeho klienta. V opačném případě by totiž klient neměl jistotu, že v budoucnu nedojde úniku důvěrných informací o majetkových sporech klienta třetí osobám, a to například na základě podání šikanózního exekučního návrhu, čímž by ve výsledku došlo k narušení důvěry mezi klientem a advokátem.

3.5.2.6 Zabraňování výnosu z trestné činnosti

S ohledem na dikci ustanovení § 21 odst. 6 ZoA je advokátova povinnost mlčenlivosti prolomena také při plnění povinností podle zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen „AML zákon“). Dle ustanovení § 2 odst. 1 písm. g) AML zákona je advokát povinnou osobou, pokud uschovává peníze, cenné papíry anebo jiný majetek svého klienta, anebo pokud jménem nebo na účet klienta vykonává jinou činnost spojenou zejména s převody majetku anebo finančními transakcemi, která je v tomto ustanovení tohoto uvedena. Jako povinné osobě je advokátovi tímto zákonem uložena řada povinností informačního,

⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 10. září 2014, sp.zn. I. ÚS 3859/13

evidenčního a kontrolního charakteru. Procesní postup při plnění těchto povinností advokátem je pak upraven v usnesení představenstva Komory č. 2/2008 Věstníku ze dne 11. září 2008, kterým se stanoví podrobnosti o povinnostech advokátů a postupu kontrolní rady Komory ve vztahu k zákonu o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen „LegV“).

Dle AML zákona je advokát zejména povinen provést identifikaci klienta způsobem uvedeným v ustanovení § 7 a § 8 AML tohoto zákona a závislosti na typu klienta, obchodního vztahu, produktu nebo obchodu v rozsahu potřebném k posouzení možného rizika legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu provést kontrolu klienta včetně zjišťování vlastnické a řídicí struktury klienta a jeho skutečného majitele, pokud je klientem právnická osoba anebo svěřenský fond (viz § 8 AML zákona).

V případě, že se advokát podílí na nakládání s majetkem svého klienta a přitom zjistí podezřelý obchod, vznikne mu dle ustanovení § 18 AML zákona povinnost učinit oznámení podezřelého obchodu, a to nejpozději do 5 kalendářních dnů ode dne zjištění podezřelého obchodu. Podezřelým obchodem se ve smyslu ustanovení § 6 odst. 1 AML zákona rozumí takový obchod, který je uskutečněný za okolností vyvolávajících podezření ze snahy o legalizaci výnosů trestné činnosti anebo vyvolávající podezření, že v obchodu užitá prostředky jsou určeny k financování terorismu, anebo jiná skutečnost, která takovému podezření nasvědčovat, a to například pokud klient provádí výběry nebo převody na jiné účty bezprostředně po hotovostních vkladech, během jednoho nebo ve dnech bezprostředně následujících uskuteční klient nápadně více peněžních operací, než je pro jeho činnost obvyklé anebo klient provádí převody majetku, které zjevně nemají ekonomický důvod, anebo provádí složité nebo neobvykle objemné obchody.

Oznamovací povinnost k podezřelému obchodu nemají advokáti ve vztahu k informacím o klientovi, které se advokáti dozvěděli během činností uvedených v § 27 odst. 1 AML zákona. Mezi tyto činnosti patří také poskytování právních porad, zastupování klienta v řízení před soudem anebo jeho obhajobou v trestním řízení. V takových případech není advokát povinnou osobou a informace získané od klienta během těchto činností nesmí použít při zpracování oznámení podezřelého obchodu (pokud však vedle toho nevykonává pro stejného klienta také další činnost dle § 2 odst. 1

písm. g) AML zákona). Zároveň v takových případech nemají advokáti kontrolní povinnost ve smyslu § 9 AML zákona ani informační povinnost ve smyslu § 24 odst. 1 AML zákona.⁷⁴

Oznámení podezřelého obchodu povinné osoby zpravidla podávají Finančnímu analytickému úřadu, který je samostatným správním orgánem zodpovědným za přijímání takových oznámení a jejich šetření. Výjimku představují advokáti, kteří oznámení podezřelého obchodu činí Komoře (viz § 27 odst. odst. 3 AML zákona), konkrétně pak kontrolní radě Komory, do jejíž působnosti náleží plnění úkolů Komory ve věcech opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (viz § 46 odst. 5 ZoA ve spojení s čl. 7 odst. 2 LegV).

Důvodem tohoto postupu je, že kontrolní rada Komora přezkoumává oznámení advokáta z hlediska jeho důvodnosti a ochrany práv klienta, přičemž v případě excesu ze strany advokáta Komora oznámení zachytí ještě předtím, než se dostane Finančnímu analytickému útvaru. Pokud tedy Komora po přezkoumání advokátovo oznámení podezřelého obchodu zjistí, že nespĺňuje podmínky stanovené AML zákonem, zákonem o advokacii anebo výše uvedeným stavovským předpisem, tak vyzve advokáta k doplnění požadovaných náležitostí anebo takové oznámení advokátovi vrátí s odůvodněním svého postupu. Pokud advokátovo oznámení podezřelého obchodu podmínky splňuje, předá jej kontrolní rada Komory bez zbytečného odkladu, nejpozději však do 7 kalendářních dnů od zjištění podezřelého obchodu, Finančnímu analytickému útvaru.

Dle mého názoru je takový postup žádoucí nejenom z hlediska ochrany zájmů klienta, ale rovněž také pro samotného advokáta, který má na jedné straně vůči klientovi povinnost mlčenlivosti, jejíž porušení je sankcionováno, na druhé straně však musí sám sebe ochránit před nebezpečím vlastního stíhání v případě porušení povinností uložených mu AML zákonem. Důvěra mezi advokátem a klientem je základním předpokladem pro

⁷⁴ TVRDÝ, Jiří, VAVRUŠKOVÁ, Adriana. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckovy komentáře, str. 149 až 151.

poskytování právních služeb, v tomto ohledu tedy Komora představuje určitou bezpečností hráz mezi advokátem a Finančním analytickém útvaru.

Pro úplnost je možné doplnit, že pokud advokát učinil oznámení podezřelého obchodu, má s ohledem na ustanovení § 38 AML zákona povinnost mlčenlivosti o skutečnostech týkajících se oznámení a šetření podezřelého obchodu a úkonů Finančního analytického útvaru. Advokát tak není oprávněn svého klienta informovat, že oznámil klientův podezřelý obchod kontrolní radě Komory, ani jaký je stav šetření podezřelého obchodu, jinak by se dopustil porušení mlčenlivosti dle § § 38 AML zákona. To však neplatí, pokud mají být tyto skutečnosti klientovi sděleny ve snaze odradit ho od zapojení se do nedovolené činnosti (viz § 40 odst. 3 AML zákona).

3.5.2.7 Překažení trestného činu

Dalším průlomem do povinnosti mlčenlivosti je advokátova povinnost překazit spáchání trestního činu, a to s ohledem na skutkovou podstatu trestného činu nepřekažení trestného činu upravenou v ustanovení § 367 TZ. Dle tohoto ustanovení se trestného činu dopustí ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví o tom, že jiná osoba připravuje anebo páchá některý z nejzávažnějších trestných činů taxativně vyjmenovaných v ustanovení § 367 TZ a spáchání anebo dokončení takového trestného činu nepřekazí.

Protože trestní zákoník z obecné povinnosti překazit spáchání vybraných trestných činu nestanovuje výjimky (na rozdíl od neoznámení trestního činu), může být za nepřekažení trestného činu trestně odpovědný rovněž advokát. Na vzniklý konflikt mezi advokátovou povinností mlčenlivostí a povinností překazit spáchání trestného činu pak dopadá ustanovení § 21 odst. 7 ZoA, které advokátovu povinnost mlčenlivosti v této souvislosti omezuje.

Pro úplnost je nutné zmínit, že advokát má sice povinnost překazit spáchání trestných činů taxativně vymezených v ustanovení § 367 TZ. Pokud se však v souvislosti s výkonem advokacie dozvěděl, že trestný čin byl jeho klientem již spáchán, nemá povinnost ho oznámit. Advokáti jsou totiž na základě ustanovení § 368 odst. 3 TZ z obecně uložené oznamovací povinnosti. Z této oznamovací povinnosti jsou vyjmuti

také zaměstnanci advokáta včetně advokátních koncipientů vykonávajících u advokáta právní praxi. Advokát, případně jeho zaměstnanci, by však ve vlastním zájmu měli pečlivě zkoumat, zdali je trestný čin spáchaný klientem dokonáný. Pokud totiž klient trestný čin dosud nedokonal, resp. nedokončil, mohlo by jejich jednání naplňovat znaky nepřekažení trestného činu.⁷⁵

3.5.2.8 Domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor sloužících k výkonu advokacie

V souvislosti se zachováním mlčenlivosti patří mezi často diskutované otázky problematika domovních prohlídek a prohlídek jiných prostor, v nichž advokát vykonává advokacii. Domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor u advokáta jsou trestním úkonem zajišťovacího charakteru, který umožňuje orgánům činným v trestním řízení nalézt a zajistit věci důležité pro trestní řízení, které budou moci v pozdějších fázích trestního řízení posloužit jako důkaz pro objasnění, zda byl trestný čin spáchan a kdo je jeho pachatelem.

Protože však během provádění domovních prohlídek a jiných prostor, v nichž advokát vykonává advokacii, existuje velké riziko, že se orgán činný v trestním řízení dostane do styku s listinami, jež obsahují informace, na něž se vztahuje advokátova povinnost mlčenlivosti, upravuje trestní řád v ustanovení § 85b zvláštní postup pro jejich provádění, a to za účelem ochrany práv třetích osob, kterým advokát poskytuje právní služby a jíž se trestní řízení netýká.⁷⁶

Dle ustanovení § 85b TrŘ platí, že při provádění domovní prohlídky nebo prohlídky jiných prostor, v nichž advokát vykonává advokacii, pokud se zde mohou nacházet listiny obsahující chráněné informace, je orgán činný v trestním řízení provádějící úkon povinen vyžádat si součinnost Komory. S obsahem takových listin je orgán provádějící úkon oprávněn se seznámit pouze za přítomnosti a se souhlasem zástupcem Komory, který je ustanoven předsedou Komory z řad jejich zaměstnanců

⁷⁵ RIZMAN, Stanislav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, str. 3367.

⁷⁶ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2015, sp. zn. Tpjn 306/2014

anebo advokátů. Podrobnosti o určování zástupců Komory jsou upraveny v usnesení představenstva Komory č. 6/2006 Věstníku ze dne 12. září 2006, kterým se stanoví postup při určování zástupce Komory při provádění prohlídek a kontrol.

Součinnost Komory tedy spočívá v zajištění účasti zástupce komory při provádění kontroly, kdy zástupce Komory na činnost orgánu činném v trestním řízení během provádění prohlídky dohlíží. Zástupce Komory rovněž uvádí své stanovisko k ediční povinnosti advokáta do protokolu o prohlídce podle § 85 odst. 3 TrŘ.

Listinou se ve smyslu ustanovení § 85b odst. 12 TrŘ rozumí jakýkoliv nosič informací, ať už v klasické listinné podobě anebo v podobě elektronické. Relevantní je pouze to, zda se na obsah listiny vztahuje advokátova povinnost mlčenlivosti.⁷⁷

Účast zástupce Komory je při provádění domovní prohlídky anebo prohlídky jiných prostor u advokáta nezbytná, neboť bez jeho přítomnosti nesmí být tato prohlídka provedena. Orgán činný v trestním řízení musí učinit Komoře výzvu k součinnosti, ve které musí specifikovat datum nařízení prohlídky a označení města anebo více měst, z nichž má být zástupce Komory vybrán a předsedou Komory pověřen. Tato výzva bývá Komoře v praxi doručena několik dní před konáním prohlídky. V mezidobí je pak na zaměstnancích Komory, aby kontaktovali vhodné kandidáty a zjistili jejich časové možnosti. Souhlasí-li vybraný kandidát, pověří ho předseda Komory zastupováním Komory během účasti na domovní prohlídce anebo prohlídce jiných prostor u advokáta a pověření zašle příslušnému orgánu činnému v trestním řízení, který Komoru o součinnost požádal. Komora nemá bližší informace o chystané prohlídce včetně místa konání prohlídky a osoby advokáta, mohou tak nastat situace, kdy zástupce Komory až na místě prohlídky zjistí, že je v kolizi, ať už k osobě advokáta anebo k věci samé. V takovém případě je nutné prohlídku odložit a Komora je povinna zajistit přítomnost jiného zástupce.⁷⁸

⁷⁷ RŮŽIČKA, Miroslav společně s ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, str. 1150 až 1162.

⁷⁸ SVEJKOVSKY, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPENĚ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna, str. 193.

Jak bylo uvedeno výše, s obsahem listin, které obsahují chráněné informace, se orgán činný v trestním řízení může seznámit pouze se souhlasem zástupce Komory. Pokud zástupce Komory odmítne udělit souhlas k seznámení se s obsahem listin, je nutné příslušné listiny zabezpečit tak, aby se s jejich obsahem nemohl nikdo seznámit, popřípadě je poškodit anebo zničit a bezprostředně po skončení prohlídky je nutné je předat Komoře (viz § 85b odst. 2 TrŘ). Zabezpečení listin zpravidla spočívá v uložení listin do kontejneru, schránky anebo krabice, která je za účasti orgánu provádějícího úkon, zástupce Komory a advokáta, v jehož obydlí či prostorách se prohlídka vykonává, zapečetěna.⁷⁹

Dle ustanovení 85b odst. 3 TrŘ se může orgán, který prohlídku nařídil, domáhat u nadřízeného soudu nahrazení nesouhlasu zástupce Komory k seznámení se s obsahem listin. V takovém návrhu však musí navrhovatel kromě obecných náležitostí uvedených v ustanovení § 59 odst. 3 TrŘ uvést označení listin, ohledně kterých se domáhá nahrazení souhlasu zástupce Komory k seznámení se s jejich obsahem. Rovněž musí navrhovatel vyličit skutečnosti, které svědčí o tom, proč takový nesouhlas zástupce Komory má být nahrazen, a k tomuto návrhu dále připojit protokol obsahující nesouhlasné stanovisko zástupce Komory s tím, aby se orgán provádějící úkon s obsahem listin seznámil (viz § 85b odst. 4 TrŘ). Pokud listina neobsahuje chráněné informace, soud návrhu na nahrazení souhlasu zástupce Komory ve smyslu § 85b odst. 9 TrŘ vyhoví a umožní orgánu provádějícímu úkon seznámit se s obsahem listiny. V opačném případě soud takový návrh zamítne. Pokud není návrh na nahrazení nesouhlasu zástupce Komory podán ve stanové lhůtě 15 dnů ode dne, kdy zástupce Komory odmítnul udělit souhlas, jsou listiny vráceny advokátovi. S ohledem na výše uvedené je tedy nutné shrnout, že orgán provádějící úkon se může seznámit s obsahem listin pouze za předpokladu, že neobsahují informace, na které by se vztahovala advokátova povinnost mlčenlivost.

V minulosti činilo nemalé obtíže výklad pojmu „*prostory, v nichž advokát vykonává advokacii*“, kdy orgány činné v trestním řízení měli tendence vykládat tento pojem různými způsoby. Věc dospěla až do takového stádia, kdy se vymezením tohoto

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel společně s RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, str. 1150 až 1162.

pojmu zabýval Nejvyšší soud, jehož trestní kolegium ve svém stanovisku konstatovalo, že: „Pojem „jiné prostory, v nichž advokát vykonává advokacii“ ve smyslu označeného ustanovení musí být tedy vykládán v souladu s tímto účelem jako jakýkoli prostor, který souvisí s výkonem advokacie a v němž se proto vyskytují informace o klientech, ať již v písemné, elektronické či jiné podobě.“. V tomto duchu je tak jinými prostory budou např. kancelář advokáta, jeho vozidlo či prostory určené k archivaci nebo ukládání advokátních spisů. Trestní kolegium Nejvyššího soudu zároveň zdůraznilo, že: „Postup podle § 85b TrŘ se však uplatní i u ostatních v úvahu přicházejících míst vztahujících se k výkonu advokacie, v nichž lze ukládat, zpracovávat a využívat informace o klientech, jichž se dotýká povinnost mlčenlivosti advokáta. Mohou jimi být různá elektronická úložiště dat, a to ať už jde o webové stránky advokáta, vlastní datová úložiště advokáta nenacházející se v místech běžného výkonu advokátní praxe nebo úložiště provozovaná od advokáta odlišnou osobou, umožňující dálkový přístup pomocí internetové sítě (např. různé typy tzv. hostingů, cloudů, serverů).“⁸⁰

Domnívám se, že výše uvedeným stanoviskem došlo k vyřešení problému při výkladu pojmu „prostory, v nichž advokát vykonává advokacii“. Kromě toho je možné vyzdvihnout, že Nejvyšší soud vztáhnul ochranu také na elektronická úložiště, na kterých dochází ke zpracování důvěrných informací. Rovněž oceňuji, že Nejvyšší soud ve stanovisku dokázal citlivým způsobem vyrovnat se střetem dvou protichůdných principů, zásady soukromí jednotlivce (ochrana jeho důvěrných informací) na jedné straně a nutností odhalování trestné činnosti na straně druhé.

3.6 Povinnost advokáta vést přiměřenou dokumentaci

Dle ustanovení § 25 odst. 1 ZoA je advokát povinen vést o poskytování právních služeb klientovi přiměřenou dokumentaci. Cílem této povinnosti je v zájmu klienta zajistit, aby advokát vedl dostatečnou evidenci o prováděných úkonech právní služby, a

⁸⁰ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2015, sp. zn. Tpjn 306/2014

to v takovém rozsahu, aby bylo možné s odstupem času věrohodně zjistit, kdy a jakým způsobem byla jednotlivá právní služba advokátem vykonána a co bylo jejím obsahem.

Tato povinnost není stanovena pouze na ochranu zájmu klienta, nýbrž chrání především samotného advokáta, a to zejména v případě sporu s klientem, kdy od obsahu a způsobu vedení dokumentace advokátem se odvíjí jeho důkazní pozice při prokazování, že právní služby poskytnul řádně a včas, že je řádně vyúčtoval, jakož i to, že poskytoval právní služby v souladu se zákonnými a stavovskými povinnostmi.⁸¹ Konkrétní způsob vedení dokumentace a obsah dokumentace není přesně stanoven. Záleží tedy na samotném advokátovi, aby postupoval tak, aby dokumentace byla dostatečná. Není-li dokumentace o poskytování právních služeb advokátem vedena takovým způsobem, aby členům kontrolní rady Komory umožnil kontrolu správnosti svého postupu, dopouští se advokát kárného provinění.⁸²

Advokát realizuje povinnost vést přiměřenou dokumentaci především vedením advokátního spisu. Advokátním spisem se má myslet soubor dokumentů obsahujících podklady týkající se se konkrétního klienta nebo jeho individuálně určené právní věci. Přestože to výslovně stanoveno není, dovozuje se z ustanovení § 25 odst. 1 ZoA, že je advokát povinen vést advokátní spis pro každý jednotlivý případ poskytnutí právních služeb.⁸³

Podrobnosti o vedení dokumentace při poskytování právních služeb jsou dále specifikovány v usnesení představenstva Komory č. 9/1999 Věstníku ze dne 8. listopadu 1999, kterým se stanoví některé podrobnosti o dokumentaci advokáta vedené při poskytování právních služeb a o vedení evidence provedených konverzí. Dle čl. 1 tohoto stavovského předpisu musí být dokumentace o poskytování právních služeb vedena tak, aby z ní byl zřejmý jeho postup při poskytování právních služeb, jakož i oprávněnost účtované odměny. Ustanovení čl. 3 téhož stavovského předpisu pak

⁸¹ SVEJKOVSKY, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPĚŇ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna, str. 199.

⁸² Rozhodnutí kárné komise Komory ze dne 17. března 2000 sp. zn. K 220/99

⁸³ SVEJKOVSKY, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPĚŇ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna, str. 199.

advokátovi ukládá povinnost nejméně po dobu 5 let ode dne, kdy ukončil poskytování právních služeb, uschovávat dokumentaci a klientský spis, nestanoví-li jiný právní anebo stavovský předpis jinak⁸⁴.

Pro úplnost je nutné dodat, že advokátovou povinností vést přiměřenou dokumentaci o poskytování právních služeb nejsou dotčeny zvláštní předpisy o účetnictví (viz § 25 ZoA). To znamená, že advokát jako daňový subjekt se nemůže dovolávat měřítka přiměřenosti, pokud zvláštní předpisy o účetnictví, zejména zákon o účetnictví, ukládají advokátovi obsáhlejší či konkrétnější povinnosti.⁸⁵

3.7 Právo advokáta na odměnu

Výkon advokacie je výdělečnou činností, kterou advokát vykonává za účelem dosažení zisku.⁸⁶ Proto je právo na odměnu za poskytnuté právní služby vůbec nejdůležitějším právem, které advokátovi náleží. To je samotně zdůrazněno v úvodních ustanoveních zákona o advokacii, dle kterých je poskytování právních služeb za úplatu jedním z definičních znaků poskytování právních služeb (viz § 1 odst. 2 ZoA).

Základní právní normou upravující odměnu advokáta za poskytované právní služby je ustanovení § 22 ZoA. Stěžejním je pak první odstavec tohoto ustanovení, který zakotvuje advokátovo právo na odměnu za poskytnuté právní služby a zároveň mu přiznává oprávnění žádat od klienta přiměřenou zálohu. Každému advokátovi je tak tímto ustanovením dána zákonná opora pro vyjednávání odměny s klientem.

Ustanovení § 22 odst. 1 ZoA zároveň zakotvuje výjimku z pravidla, že advokát poskytuje právní služby za odměnu. Tato výjimka vyplývá z použití sousloví „zpravidla

⁸⁴ např. § 56a odst. 3 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, § 3 odst. 2 zákona č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer, str. 435.

⁸⁶ KRYM, Ladislav. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPEŇ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 416.

za odměnu“, které umožňuje, aby advokát za určitých okolností poskytoval právní služby za sníženou odměnu anebo dokonce zdarma. Bude se však jednat o velmi ojedinělé případy. Poskytnutí právní služby za sníženou odměnu anebo zcela zdarma je na uvážení advokáta.

Výše odměny a způsob jejího určení se odvíjí od toho, jakým způsobem vzniká právní vztah mezi advokátem a klientem. Jak bylo uvedeno v části 2 této práce, právní vztah mezi advokátem a klientem může vzniknout smlouvou, ustanovením advokáta soudem nebo určením advokáta Komorou. V návaznosti na to je rozlišováno mezi odměnou smluvní a mimosmluvní. Svou konstrukcí se od sebe tyto odměny odlišují. Nejčastěji si advokáta volí klient a tyto strany spolu následně uzavírají smlouvu o poskytování právních služeb. V takovém případě se výše odměny bude řídit ujednáním advokáta a klienta o smluvní odměně. Pokud by si klient s advokátem neujednali výši smluvní odměny nebo by ujednání o výši smluvní odměny bylo neplatné, bude se výše odměny vypočítat dle Advokátního tarifu (viz čl. 1 odst. 1 Advokátního tarifu). V takovém případě však advokát na sebe bere riziko, že ne všechny právní úkony, které advokát pro klienta činí, bude moci klientovi naúčtovat. Mnohé právní úkony bude advokát v tomto případě na rozdíl od smluvní odměny činit zdarma.⁸⁷

Advokátní tarif je cenovým předpisem, který jako prováděcí předpis mimo jiné reguluje výši smluvní i mimosmluvní odměny advokáta za poskytované právní služby. V dalších případech, kdy je advokát ustanoven rozhodnutím soudu anebo určen Komorou, se advokátova odměna bude vypočítávat přímo z Advokátního tarifu. V takových případech není ujednání advokáta a klienta o smluvní odměně možné.

O výši odměny, způsobu jejího výpočtu a platebních podmínkách (například zálohování, fakturace apod.), je povinen advokát klienta pravdivě informovat. Tuto povinnost je nutné mít na paměti také s ohledem na novelu zákona o ochraně spotřebitele č 378/2015 Sb., účinnou od 1. února 2016, dle které je uvedení ceny podstatnou informací pro klienta jako spotřebitele. Neuvedení ceny za službu, resp. zamlčení ceny za službu,

⁸⁷ KOVÁŘOVÁ, Daniela ve spolupráci s TICHÁ, Hana. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. Odměna advokáta: komentář. Vydání druhé. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer, str. 114.

může být totiž považováno za klamavou obchodní praktiku dle § 5a zákona o ochraně spotřebitele. Už vůbec pak advokáti nesmějí při jednání o odměně lhát. Nicméně přesto existují advokáti, kteří nechtějí s ohledem na celkový odhad nákladů právního zastoupení klienta odradit, a proto klienta o výši odměny při prvním jednání vůbec neinformují. Takové jednání nejenže nedosahuje požadavků kladených na advokáta zákonem o ochraně spotřebitele, navíc je v rozporu s advokátovou povinností jednat čestně. Dále tímto jednáním může být také silně narušena důvěra, která je klíčovým prvkem ve vztahu mezi advokátem a klientem.

Je žádoucí, aby advokát s klientem o odměně na počátku převzetí právního zastoupení otevřeně jednali a výši odměny a s tím spojené záležitosti si jasně a srozumitelně ujednali. Pokud je advokát plátcem daně z přidané hodnoty, je oprávněn tuto daň k odměně účtovat. V rámci prevence budoucího nedorozumění je však vhodné, aby advokát o této skutečnosti klienta rovněž informoval. To samé platí také o soudních a správních poplatcích, cestovních nákladech, výdajích na poštovné atp., které advokáti zpravidla k odměně připočítávají. Pokud totiž advokát jasně a srozumitelně klienta upozorní na svůj požadavek smluvní odměny, poskytne mu prostor cenu odmítnout, je z hlediska dodržení advokátních a stavovských předpisů vše v pořádku.⁸⁸

Problematika odměny advokáta je kromě zákona o advokacii a Advokátního tarifu upravena také v Etickém kodexu. Zajímavé však je, že Etický kodex, i přes jeho doslovnost a někdy přílišnou kazuističnost ve svém čl. 10 konkretizuje pouze problematiku smluvní odměny (nevztahuje se na problematiku mimosmluvní odměny). Domnívám se proto, že *de lege ferenda* by se daly některé pravidla uvedená v čl. 10 Etického kodexu rozšířit také na odměnu mimosmluvní.

3.7.1 Smluvní odměna

Smluvní odměna je ujednáním mezi advokátem a klientem o částce, za niž bude právní služba poskytnuta, případně ujednáním o způsobu jejího určení. Takové ujednání

⁸⁸ KOVÁŘOVÁ, Daniela In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. Odměna advokáta: komentář. Vydání druhé. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer, str. 163.

je buď součástí smlouvy o poskytování právních služeb, případně je sjednáno samostatně (viz § 3 odst. 2 Advokátního tarifu). Smluvní odměna tedy vzniká jako výsledek jednání mezi advokátem a klientem.

Dle čl. 10 odst. 2 Etického kodexu musí být výše smluvní odměně přiměřená a nesmí být ve zřejmém nepoměru k hodnotě a složitosti věci.⁸⁹ Tato obecná formulace je dále konkretizovaná v čl. 10 odst. 3 Etického kodexu, dle kterého se při posuzování přiměřenosti smluvní odměny přihlíží k řadě kritérii, zejména k poměru vyjednávacích schopností a možností advokáta a klienta, k rozsahu informací klienta o poměrech na trhu právních služeb, ke speciálním znalostem, zkušenostem, pověsti a schopnostem advokáta, jakož i k povaze a době trvání vztahů mezi advokátem a klientem při poskytování právních služeb. Dále k časovým požadavkům klienta na vyřízení věci, k obtížnosti a novosti skutkových i právních problémů spojených s věcí a k pravděpodobnosti, že v důsledku převzetí věci klienta bude advokát odmítnout převzetí jiných věcí.

Tyto kritéria tak dávají advokátovi možnost, aby přiměřenost smluvní odměny posuzoval zcela individuálně a výši smluvní odměny právě s odkazem na konkrétní okolnosti stanovil dle svého uvážení. Přičemž výsledná výše smluvní odměny bude záležet primárně na obchodních schopnostech advokáta své právní služby klientovi prodat a následně za ně u klienta vyjednat požadovanou odměnu. V tomto ohledu je nutné si uvědomit, že mezi výši smluvní odměny a kvalitou poskytnuté právní služby neexistuje přímá úměra a koneckonců v zákoně o advokacii, v Etickém kodexu ani v advokátním tarifu není o souvislosti odměny s kvalitou poskytované právní služby žádná zmínka.⁹⁰ Konečně, otázka přiměřenosti odměny bude samozřejmě zkoumána také klientem, kdy klient bude ten, kdo bude s ohledem na své finanční možnosti posuzovat, zda je ochoten výši smluvní odměnu požadovanou advokátem akceptovat anebo zda neoslovit jiného advokáta.

⁸⁹ Požadavek na přiměřenost smluvní odměny a na její poměr k hodnotě a složitosti věci je zdůrazněn také v § 4 odst. 3 advokátního tarifu.

⁹⁰ KOVÁŘOVÁ, Daniela In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. Odměna advokáta: komentář. Vydání druhé. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer, str. 163.

Výkladem dotčeného ustanovení čl. 10 odst. 3 Etického kodexu je možné rovněž dojít k závěru, že horní hranici smluvní odměny nelze jednoznačně určit, když např. ve zvlášť složitých právních věcech poskytovaných v cizím jazyce nemusí být nepřiměřená odměna ani v řádu tisíc či desítek tisíc korun za hodinu. Rovněž lze dojít k závěru, že výše smluvní odměny bude zcela jistě vyšší u zkušeného advokáta poskytujícího specializované právní služby v centru Prahy, než u začínajícího advokáta působícím na malém městě.

S vysokou mírou smluvní volnosti, která se při jednání o smluvní odměně projevuje, je advokátovi umožněno, aby s klientem sjednal smluvní odměnu různými způsoby, a to s použitím různých mechanismů. Odborná literatura uvádí nejčastější druhy smluvních odměn se kterými se lze v praxi setkat:⁹¹

- **Odměna časová** – jedná se o odměnu, kterou advokát klientovi účtuje zpravidla dle dohodnuté hodinové sazby, případně dle jiné časové jednotky. Pokud je smluvní odměna sjednána podle hodin nebo jiných časových jednotek a nedohodnou-li se advokát a klient jinak, náleží advokátovi v souladu s ustanovení § 4 odst. 1 advokátního tarifu odměna za každou započatou časovou jednotku. Tento druh odměny je v praxi využíván nejvíce.
- **Odměna úkonová** – v tomto případě se advokátova odměna určí za každý úkon či balíček úkonů právní služby, které má advokát pro klienta vykonat, přičemž výše takové odměny je fixně stanovena bez ohledu na počet hodin, které advokát prováděním daného úkonu právní služby stráví; úkonem se rozumí například sepsání smlouvy, sepsání žaloby anebo porada s klientem.
- **Odměna paušální** – je založena na tom, že si advokát a klient sjednají pevnou částku, kterou bude klient advokátovi bez ohledu na počet strávených hodin anebo počet vykonaných úkonů v daném časovém období hradit; časovým obdobím je zpravidla jeden kalendářní měsíc.

⁹¹ Taktéž str. 149 až 151.

- **Odměna za vyřízení** – spočívá v tom, že se advokát s klientem dohodnou na celkové částce, kterou klient advokátovi uhradí za poskytnuté právní služby, přičemž množství času stráveném advokátem na případu není pro výše odměny relevantní.
- **Odměna cílová či výsledková** – tento druh odměny označován latinsky jako *pactum de quota litis* anebo anglicky jako *success fee* a spočívá v tom, že advokátovi vznikne právo na odměnu až při dosažení cíle předem sjednaného s klientem, typicky se jedná o úspěšné skončení sporu. Sjednání odměny za výsledek není obecně v rozporu s dobrými mravy anebo zásadami poctivého styku, nicméně, výše odměny za výsledek by měla být přiměřená. K přiměřenosti odměny za výsledek čl. 10 odst. 5 Etického kodexu uvádí, že za přiměřenou se považuje taková odměna za výsledek, která nepřekračuje více než 25 % majetkové hodnoty výsledku věci.
- **Odměna podílová** – spočívá v tom, že si advokát s klientem sjedná odměnu, která je odvozena od majetkové hodnoty, jež je předmětem poskytování právních služeb. V tomto případě je stejně jako v případě odměny za výsledek brát v potaz kritérium přiměřenosti, které by podílová odměna měla splňovat.

V rámci smluvní volnosti advokátovi není samozřejmě zakázáno, aby si s klientem ujednal odměnu jiným než výše uvedeným způsobem anebo podle advokátního tarifu. Advokát a klient se mohou rovněž dohodnout na kombinaci více druhů odměn, např. je možné sjednat paušální odměnu ke které se bude přičítat cílová odměna v případě úspěchu ve věci. Ujednání o odměně mohou advokát a klient v průběhu nebo po skončení poskytování právních služeb měnit, a to i opakovaně.⁹²

V neposlední řadě je nutné, aby advokát při vyjednávání smluvní odměny vzal v potaz ustanovení čl. 10 odst. 8 Etického kodexu, dle kterého má povinnost snažit se vždy o finančně co nejefektivnější řešení sporů a v případě, že existuje možnost o mimosoudní řešení anebo řešení v rámci rozhodčího řízení, je povinen o tomto klienta informovat. V této souvislosti se advokát musí zdržet veškerých úkonů, které by

⁹² KOVÁŘOVÁ, Daniela. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer., str. 358 až 359.

v rozporu s výše uvedeným přinesly advokátovi vyšší odměnu za poskytování právních služeb.⁹³

3.7.2 Mimosmluvní odměna

Mimosmluvní odměna je odměnou, jejíž výše výslovně plyne z cenového předpisu. Jak bylo naznačeno výše, tímto cenovým předpisem je advokátní tarif. Dle ustanovení § 6 odst. 1 advokátního tarifu se výše mimosmluvní odměny stanoví podle sazby mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby a podle počtu úkonů právní služby, které advokát ve věci vykonal. Úkony právní služby jsou vyjmenovány v § 11 advokátního tarifu. Během poskytování právních služeb klientovi však advokát může činit také další úkony, které nejsou v § 11 advokátního tarifu vyjmenovány. Tyto úkony nejsou advokátním tarifem vůbec oceněny, proto advokáti, kteří hodlají účtovat svou odměnu podle advokátního tarifu by si měli zároveň uvědomit, že budou tyto úkony činit pro klienta zdarma.⁹⁴

Sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby se vypočítává z tarifní hodnoty věci. Tarifní hodnotou se rozumí hodnota advokátem vyřizované věci. Stanovení tarifní hodnoty se liší v závislosti na tom, zda se jedná o věc penězi ocenitelnou na jedné straně nebo věc penězi neocenitelnou (nebo ocenitelnou jen s nepoměrnými obtížemi) na straně druhé.

V prvním případě (u penězi ocenitelné věci) je tarifní hodnotou výše peněžitého plnění nebo cena věci anebo práva a jejich příslušenství v době započetí úkonu právní služby (viz § 8 odst. 1 Advokátního tarifu).

V druhém případě, kdy hodnota věci anebo práva není penězi ocenitelná, se tarifní hodnota bude stanovovat fikcí (viz § 9 a § 10 advokátního tarifu), kdy tarifní hodnotou bude pevně stanovená částka. Takovéto stanovení tarifní hodnoty však může být v mnoha

⁹³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. Odměna advokáta: komentář. Vydání druhé. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer, str. 154.

⁹⁴ Taktéž str. 114.

případech velice obtížné. V tomto kontextu pak činí obtíže zejména definice uvedená v § 9 odst. 1 advokátního tarifu („nelze-li hodnotu věci nebo práva vyjádřit v penězích nebo lze-li ji zjistit jen s nepoměrnými obtížemi“).

Pro dokreslení situace je nutné uvést, že v mnoha případech může být sazba mimosmluvní odměny u penězi neocenitelné věci v důsledku fixní výše tarifní hodnoty několikanásobně nižší, než je sazba mimosmluvní odměny u penězi ocenitelné věci. Advokáti proto, pokud existují pochybnosti, mají častokrát tendence považovat věc za penězi ocenitelnou. Soudy naopak mají tendence u některých sporů (v minulosti se jednalo např. určení vlastnického práva k nemovité věci)⁹⁵ stanovovat hodnotu věcí fikcí, přičemž tento postup odůvodňují právě nepoměrnými obtížemi a náklady vynaloženými při zjišťování hodnoty věci. Mezi soudem a advokátem tak může vzniknout střet o výši tarifní hodnoty. Logicky pak k této otázce existuje bohatá judikatura.

V posouzení této otázky se ztotožňuji s nedávným nálezem Ústavního soudu, který dovodil, že: „Pojem „nepoměrné“ obtíže implicitně předpokládá proporcionální poměrování mezi úsilím vynaloženým na zjištění hodnoty předmětu sporu a významem, který takové zjištění pro průběh sporu má. Jinými slovy řečeno, čím větší je disproporce mezi odměnou určenou dle § 8 advokátního tarifu, ve srovnání s odměnou dle § 9 téhož předpisu, tím spíše lze tolerovat jisté časové a finanční náklady vynaložené na ocenění předmětu sporu.“⁹⁶ Ústavní soud v citovaném nálezu zároveň dovodil, že při stanovování hodnoty věci lze vycházet nejenom ze znaleckého posudku, ale s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případů také k dalším hodnověrným důkazům.

Výši mimosmluvní odměny zjištěnou v souladu s výše uvedenými ustanoveními advokátního tarifu (viz § 6 až § 11 advokátního tarifu), jsou advokáti oprávněni podle § 12 advokátního tarifu zvýšit až na trojnásobek, pokud se jedná o úkony právní služby mimořádně obtížné, zejména je-li k nim třeba použití cizího práva nebo cizího jazyka, nebo pokud se jedná o úkony právní služby časově náročné. Rovněž není advokátním

⁹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 4. července 2011, sp. zn. IV. ÚS 1332/07

⁹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 19. prosince 2017, sp. zn. IV. ÚS 2688/15

tarifem vyloučeno, aby advokát snížil výši mimosmluvní odměny za úkon právní služby až o polovinu. Rozhodnutí o snížení mimosmluvní odměny je zcela v rukou advokáta.⁹⁷

Je-li advokát ustanoven soudem jako zástupce účastníka, obhájce nebo opatrovník, hradí jeho odměnu stát. Tato skutečnost vyplývá nejenom z ustanovení § 23 odst. 1 zákona o advokacii, ale rovněž z příslušných procesních předpisů (zejména § 140 odst. 2 OSŘ, § 35 odst. 9 SŘS a § 33 odst. 2 TřŘ).

V této souvislosti je nutné dodat, že novelou zákona o advokacii č. 258/2017 Sb. účinnou od 1. července 2018 došlo k reformě systému bezplatné právní pomoci (jak bylo zmíněno v kapitole č. 2.3 této práce), v důsledku čehož byly do § 23 zákona o advokacii přidány další ustanovení (odstavce 2 až 4), které rozšiřují případy, kdy odměnu advokáta bude hradit stát. Dle těchto ustanovení má stát hradit odměnu advokátovi, který byl určen Komorou k poskytnutí právní porady podle § 18a ZoA, k poskytnutí jednorázové právní porady cizincům umístěných v detenčních zařízeních podle 18b ZoA, případně k poskytnutí právní služby podle § 18c ZoA, za předpokladu, že tato právní služba spočívá v zastupování v řízení před orgány veřejné správy a v řízení před Ústavním soudem.⁹⁸

3.7.3 Náhrada hotových výdajů a náhrada za promeškaný čas

S odkazem na ustanovení § 2 odst. 1 advokátního tarifu má advokát vedle nároku na odměnu také nárok na náhradu hotových výdajů a náhradu za promeškaný čas. Tyto náhrady si advokát může připočítat k mimosmluvní odměně. Na náhradu hotových výdajů se vztahuje ustanovení § 13 advokátního tarifu, na náhradu za promeškaný čas pak ustanovení § 14 advokátního tarifu.

⁹⁷ PAPEŽ, Vladimír. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 567.

⁹⁸ KOVÁŘOVÁ, Daniela ve spolupráci s NĚMEC, Robert. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer, str. 397.

Hotové výdaje jsou takové náklady advokáta, které advokát účelně vynaložil v souvislosti poskytováním právních služeb pro klienta. Advokátní tarif obsahuje demonstrativní výčet těchto nákladů. Do tohoto výčtu řadí soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, telekomunikační poplatky, znalecké posudky a odborná vyjádření, překlady, opisy a fotokopie. Advokátní tarif umožňuje, aby se advokát s klientem dohodli na náhradě hotových výdajů paušální částkou. Pokud se advokát s klientem nedohodnou, stanoví se náhrada hotových výdajů na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné paušální částkou 300 Kč za jeden úkon právní služby. Na náhradu cestovních nákladů se pak budou vztahovat ustanovení § 151 a násl. zákoníku práce a související prováděcí předpisy.

Za čas, který advokát stráví cestou do místa, kde má poskytovat právní služby, a které není jeho sídlem nebo bydlištěm, a za cestu zpět z tohoto místa, jakož i za čas promeškaný v důsledku zpoždění zahájení jednání před soudem nebo jiným orgánem veřejné moci, pokud toto zpoždění přesahuje 30 minut, náleží advokátovi náhrada za promeškaný čas, a to ve výši 100 Kč za každou započatou půlhodinu. Pokud se advokát dostaví k jednání, které bylo odročeno bez projednávání věci nebo které se vůbec nekonalo, a advokát nebyl včas o tomto vyrozuměn, má advokát nárok na náhradu za promeškaný čas ve výši jedné poloviny mimosmluvní odměny za účast při jednání. V případě, že bylo jednání odročeno nebo se nekonalo z důvodů spočívajících na straně klienta advokáta a byly-li tyto důvody advokátovi známy nejméně dva dny před termínem jednání, má advokát nárok na náhradu ve výši jedné čtvrtiny mimosmluvní odměny.

3.7.4 Odměna advokáta v bagatelních sporech

Zajímavá je problematika odměny advokáta v bagatelních sporech. Na odměnu advokáta v bagatelních sporech dopadá ustanovení § 14b advokátního tarifu, které bylo do advokátního tarifu přidáno vyhláškou č. 120/2014 Sb., účinnou od 1. července 2014. Stalo se tak v důsledku nálezu Ústavního soudu ze dne 17. dubna 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, kterým byla zrušena vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení. Tato vyhláška paušalizovala výši

odměny advokáta za zastupování v řízení, kdy věcná a časová náročnost sporu nebyla brána v potaz. Za tohoto stavu byli věřitelé mnohdy motivováni soudit se i tehdy, kdy předmětem sporu byla věc nepatrné hodnoty, a to s očekáváním, že soudem přiznané náklady budou převyšovat skutečně vynaložené náklady a tento rozdíl bude pro věřitele přinášet obchodní zisk. Tímto docházelo jednak k nadměrnému kapacitnímu a finančnímu zatěžování soudního systému, a také v rozporu s principem proporcionality k nadměrnému sankcionování dlužníka, kdy náklady přiznané věřiteli byly v hrubém nepoměru k hodnotě sporu.⁹⁹

Negativní situaci se Ministerstvo spravedlnosti pokusilo vyřešit právě výše uvedenou novelizací advokátního tarifu. Novelizovaným advokátním tarifem byl zaveden institut ustáleného vzoru žalob. Dle ustanovení § 14b advokátního tarifu se v občanském soudním řízení snižuje odměna advokáta za první úkony právní služby (do podání návrhu na zahájení řízení) na částku 200 Kč až 500 Kč (v závislosti na tarifní hodnotě), pokud (i) bylo zahájeno návrhem podaným na ustáleném vzoru, (ii) takový ustálený vzor je žalobcem opakovaně uplatňován ve skutkově i právně obdobných věcech, (iii) jedná se o bagatelní spor (tedy takový spor, jehož hodnota nepřevyšuje částku 50.000 Kč) a (iv) žalobci byla přiznána náhrada nákladů řízení.

V případě kumulativního splnění podmínek uvedených výše tak bude odměna advokáta podstatně nižší, než jaká by byla podle obecných ustanovení advokátního tarifu, tedy podle § 7 advokátního tarifu.. Pokud nebude některá z podmínek splněna, tak se postup dle ustanovení § 14b advokátního tarifu nepoužije.

Nicméně výše uvedená úprava naráží na několik úskalí. Předně činí obtíže pojem sousloví „*ustálený vzor uplatňovaný ve skutkově a právně obdobných věcech*“, kdy většina advokátů, ne-li všichni, mají k dispozici vzory návrhů, které se sobě navzájem v jistém smyslu podobají, a ze kterých advokát čerpá. Advokátovi tak nebude činit s trochou kreativity problém, aby některé informace, sdělení nebo tvrzení v ustáleném vzoru pozměnil, čímž vyloučí aplikaci celého ustanovení 14b advokátního tarifu. Příliš jednoznačné není ani užití pojmu „*ustálený vzor*“, neboť tento pojem není

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 17. dubna 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12

v našem právním řádu podrobněji vymezen a může tak vyvolávat interpretační obtíže.¹⁰⁰ K tomu je nutné dále doplnit, že i kdyby advokát nepostupoval výše uvedeným způsobem a některé informace v ustáleném vzoru nepozměňoval, tak bude pro soud z časových a kapacitních důvodů mnohdy velice obtížné zkoumat, zda podaný návrh splňuje kritéria ustáleného vzoru, a zda se tedy ustanovení § 14b advokátního tarifu bude aplikovat.

Zvláštní také je, že zákonodárce zvolil za hranici bagatelního sporu částku 50.000 Kč, která je mimo jiné dle ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) OSŘ podmínkou pro podání dovolání v civilním řízení, přestože judikatura Ústavního soudu¹⁰¹ kritizující nadměrné sankcionování dlužníků za bagatelní považovala spory o peněžité plnění nepřevyšující částku 10.000 Kč, to ve smyslu ustanovení § 202 odst. 2 OSŘ, tedy spory, ve kterých není ve většině případů přípustné podání odvolání.

Ve smyslu výše uvedeného tak nelze ustanovení § 14b advokátního tarifu považovat za dokonalé. Rozumím sice snaze legislativce regulovat přiměřenost výše náhrady nákladů řízení s ohledem na nežádoucí situaci, která existovala před zrušením vyhlášky č. 484/2000 Sb. Nicméně se domnívám, že postupem dle ustanovení § 14b advokátního tarifu dochází k nadměrnému zvýhodňování a ochraně nezodpovědných dlužníků, kteří nejsou schopni plnit své závazky na úkor věřitelů.

3.8 Právo advokáta požadovat od klienta složit přiměřenou zálohu a uhradit advokátovi odměnu

Advokát, jemuž klient ani přes dodatečné výzvy neuhradil odměnu za poskytnuté právní služby, stojí před nelehkým rozhodnutím, zda svou pohledávku na úhradu odměny klienta odepsat, anebo zda jít s klientem do sporu a svou pohledávku po klientovi vymáhat soudní cestou. Advokátovi není zákonem o advokacii ani jiným právním anebo

¹⁰⁰ KOVÁŘOVÁ, Daniela ve spolupráci s TICHÁ, Hana. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Odměna advokáta: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 313 až 314.

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu ze dne 29. března 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11, nebo již zmiňovaný nález Ústavního soudu ze dne 17. dubna 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12

stavovským předpisem zakázáno, aby svůj nárok na úhradu odměnu vymáhal po klientovi u soudu. Nicméně, zvýšené úsilí, ztracený čas a další nepříjemnosti vedou většinu advokátů k tomu, že svůj nárok na úhradu u soudu po klientovi nevymáhají. Řešením, jak advokát může předejít výše popsané situaci, je požadovat po klientovi zálohu na odměnu za poskytované právní služby.

Dle ustanovení § 22 odst. 1 ZoA je advokát oprávněn požadovat přiměřenou zálohu na odměnu za poskytované právní služby. Rozhodnutí, zda bude advokát po klientovi zálohu požadovat zálohu na odměnu za poskytované právní služby, záleží čistě na advokátovi. Výše přiměřené zálohy není právními ani stavovskými předpisy stanovena. Pouze Etický kodex v čl. 10 odst. 6 stanovuje, že při posuzování přiměřenosti zálohy je nutné k strážlivému odhadu celkové odměny a dále k očekávaným hotovým výdajům. Za určitých okolností tak může být přiměřenou zálohou také záloha odpovídající 100 % odměny sjednané mezi advokátem a klientem.¹⁰²

Právu advokáta požadovat po klientovi zálohu na odměnu za poskytované právní služby odpovídá povinnost klienta tuto zálohu složit. Bylo-li složení zálohy mezi advokátem a klientem ujednáno a klient i přes předchozí žádost advokáta zálohu nesložil, je advokátovi s odkazem na ustanovení § 20 odst. 3 ZoA umožněno smlouvu o poskytování právních služeb vypovědět.

3.9 Povinnost klienta poskytovat advokátovi součinnost

V právním vztahu mezi advokátem a klientem hraje důležitou úlohu také součinnost klienta. Povinnost klienta poskytovat advokátovi součinnost nepřímo vyplývá z ustanovení § 20 odst. 2 ZoA, kdy neposkytnutí potřebné součinnosti klientem advokátovi je důvodem pro to, aby advokát vypověděl smlouvu o poskytování právních

¹⁰² KOVÁŘOVÁ, Daniela ve spolupráci s NĚMEC, Robert. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer, str. 360.

služeb, popř. požádal soud o zrušení ustanovení anebo požádal Komoru o určení jiného advokáta.

Součinnost klienta je nutná k tomu, aby advokát mohl plnit své povinnosti vůči klientovi. V této souvislosti je od klienta očekáváno, že klient bude advokátovi poskytovat podklady a informace nezbytné pro vyřízení klientovy právní věci, bude reagovat na advokátovy dotazy a konzultovat s advokátem další postup ve věci.

Právní vztah mezi advokátem a klientem je vztahem vzájemné důvěry, ve kterém je nutné, aby informace poskytnuté klientem advokátovi byly pravdivé a úplné. Advokát není dle čl. 6 odst. 3 Etického kodexu oprávněn pravdivost a úplnost těchto informací bez souhlasu klienta zkoumat.

Navíc kromě toho, že je advokátovi zakázáno pravost a úplnost informací poskytnutých klientem bez souhlasu klienta zkoumat, advokát nemá v mnoha případech ani možnost si věrohodnost klientem poskytnutých informací řádně ověřit. V tomto ohledu působí rozporně nedávná novela trestního zákoníku č. 287/2018 Sb. účinná od 1.2.2019, která mimo jiné zavádí nový trestný čin maření spravedlnosti (upraven v § 347a TrZ) Tento trestný čin ve své základní skutkové podstatě kriminalizuje jednání, které spočívá v předložení padělaného nebo pozměněného důkazního prostředku soudu s úmyslem použít tento důkazní prostředek jako pravý. To má ve svém důsledku významný dopad také na právní vztah mezi klientem a advokátem, neboť existuje riziko, že advokáti budou fakticky trestněprávně odpovědní za důkazy, které budou předkládat v zastoupení svých klientů.¹⁰³ Reálně se pak může stát, že klient před soudem začne tvrdit, např. aby pro sebe získal výhodu nebo zlepšil svou pozici před soudem, že advokát o padělaném nebo pozměněném důkazním prostředku, který mu předal klient, věděl či dokonce inicioval jeho předložení, což může mít ve svém výsledku, bez ohledu na pravdivost takového tvrzení klienta, negativní dopad na činnost advokáta, pokud advokát neprokáže soudu opak. Bude tak na advokátech, aby si při přebírání podkladů od klienta

¹⁰³ Stanovisko Komory k trestnému činu maření spravedlnosti. Bulletinu advokacie online publikováno dne 5. prosince 2018 [cit. 2019-03-28].
Dostupné online na <http://www.bulletin-advokacie.cz/mareni-spravedlnosti-se-stane-trestnym-cinem2?browser=mobi>

počínali prozíravě a klienta poučili o trestném činu maření spravedlnosti a ideálně si nechali od klienta písemně potvrdit, že předávané podklady nejsou padělané nebo pozměněné. Nicméně, obávám se, že takový postup ze strany advokátů, ke kterému je advokát v podstatě nucen, se u některých klientů nemusí setkat s pochopením a ve svém důsledku bude vést k narušení důvěry ve vztahu mezi advokátem a klientem. Lze si například představit situaci, kdy klient odmítne advokátovi vystavit požadované potvrzení, protože bude považovat za urážející, že mu jeho advokát nevěří a naopak advokát se bude ostýchat podklady obdržené od klienta předložit soudu jako důkaz, protože nebude moci potvrdit jejich autenticitu. Dalším úskalím je také advokátova povinnost mlčenlivosti, kdy advokát by měl před soudem mlčet o tom, že podklady obdržel od klienta, pokud ho klient povinnosti mlčenlivosti nezprostil.¹⁰⁴

3.10 Substituční oprávnění a substituční povinnost advokáta

3.10.1 Substituční oprávnění advokáta

Substitučním oprávněním advokáta se rozumí právo advokáta nechat se při poskytování právních služeb zastoupit. Dle ustanovení § 26 zákona o advokacii, se advokát může nechat zastoupit buď jiným advokátem nebo advokátním koncipientem anebo jiným zaměstnancem advokáta. Advokátním koncipientem nebo jiným zaměstnancem se může nechat zastoupit, pokud jsou splněny dvě základní podmínky. První podmínkou je, že substituční zastoupení se vztahuje pouze na jednotlivé úkony právní služby, a to na rozdíl substitučního zastoupení advokáta, které se může týkat všech

¹⁰⁴ POKORNÝ Marek a BARTONÍČEK Radek. Maření spravedlnosti bude trestný čin, může to protáhnout trestní řízení, varuje advokát Sokol. *Právní rádce* [online], 21.9.2018 [cit. 2019-04-01]. Dostupné online na <https://pravniRadce.ihned.cz/c1-66250910-mareni-spravedlnosti-bude-trestny-cin-muze-to-protahnout-trestni-rizeni-varuje-advokat-sokol>

úkonů právní služby. Druhou podmínkou pak je, že substituční oprávnění advokátních koncipientů a zaměstnanců advokáta nevylučují zvláštní právní předpisy.¹⁰⁵

Další podmínky a podrobnosti týkající se výkonu substitučního oprávnění advokátními koncipienty a jinými zaměstnanci advokáta jsou stanoveny v interním předpisu, kterým je usnesení představenstva Komory č. 6/1998 Věstníku ze dne 8. prosince 1998, kterým se stanoví pravidla pro výkon substitučního oprávnění advokátních koncipientů a jiných zaměstnanců advokáta. Podstatné je to, že toto usnesení rovněž stanovuje délku právní praxe advokátního koncipienta (pro jednotlivé typy řízení) potřebnou pro to, aby advokát vůbec mohl advokátního koncipienta pověřit substitučním zastoupením. Výslovně je pak možné vypíchnout čl. 2 odst. 1 tohoto usnesení, dle kterého může advokát pověřit advokátního koncipienta anebo jiného svého zaměstnance provedením jen takovým úkonů právní služby, u nichž může advokát důvodně předpokládat, že budou s ohledem na povahu věci, znalosti, osobní vlastnosti a dosavadní praxi advokátního koncipienta anebo jiného zaměstnance advokáta jimi provedeny s potřebnou péčí a v souladu s právními a stavovskými předpisy.

Nedodržení povinností uložených advokátovi § 26 ZoA výše uvedených stavovským předpisem může být klasifikováno jako kárné provinění. Takto bylo v minulosti kárnou komisí Komory dovozeno, že kárného provinění se advokát dopouští např. tím, že pověří zastupováním u soudu osobu bez právnického vzdělání (v konkrétním případě studenta 5. ročníku právnické fakulty)¹⁰⁶ nebo tím, že advokátního koncipienta pověří obhajobou klienta v řízení před Vrchním soudem a v důsledku tohoto kroku zmaří zasedání soudu¹⁰⁷.

V neposlední řadě je nutné zdůraznit, že v právním vztahu mezi advokátem a klientem hraje důležitou úlohu osobní aspekt poskytování právních služeb. Jde zejména

¹⁰⁵ Tímto zvláštním předpisem je např. trestní řád, dle jehož § 35 odst. 1 se obhájce nemůže nechat zastoupit advokátním koncipientem v řízeních před krajským soudem jako soudem prvního stupně, před vrchním soudem a před Nejvyšším soudem anebo zákon o ústavním soudu, dle jehož § 31 odst. 1 se advokát se nemůže v řízení před Ústavním soudem nechat zastoupit advokátním koncipientem.

¹⁰⁶ Rozhodnutí kárného senátu kárné komise Komory ze dne 12. září 2008 sp. zn. K 21/2008

¹⁰⁷ Rozhodnutí kárného senátu kárné komise Komory ze dne 30. dubna 2010 sp. zn. K 22/2010

o to, že klient si v rámci svého práva na svobodnou volbu advokáta podle svých kritérií vybírá advokáta, od kterého důvodně očekává, že bude poskytovat právní služby osobně. V této souvislosti může dojít k jistému střetu mezi advokátem a klientem, kdy klient může na jednu stranu po advokátovi požadovat, aby advokát v jeho věci nepověřil zastupováním jiného advokáta nebo advokátního koncipienta a poskytoval právní služby osobně, na druhou stranu však advokát není právními ani stavovskými předpisy výslovně omezen v tom, aby svého substitučního oprávnění využil, a tedy jiného advokáta, případně advokátního koncipienta zastupováním v klientově věci pověřil. V této situaci mám za to, že s odkazem na § 16 ZoA, dle kterého je advokát vázán pokyny klienta, které nejsou v rozporu s právními ani stavovskými předpisy, je advokát vázán požadavkem klienta, aby substituční oprávnění nevyužil. Dále se domnívám, že toto řešení je nutné aplikovat i na případy, kdy klient již udělil generální souhlas se substitučním zastoupením v plné moci tak, jak se v praxi v mnoha případech děje.

3.10.2 Substituční povinnost advokáta

Protipólem substitučního oprávnění advokáta je advokátova substituční povinnost. Dle ustanovení § 27 odst. 1 je advokát, který vykonává advokacii samostatně, pokud mu brání jakákoliv překážka ve vykonávání advokacie a pokud neučiní jiné opatření za účelem ochrany práv nebo právem chráněných zájmů svého klienta, povinen pověřit substitučním zastoupením jiného advokáta a o tomto bezodkladně písemně informovat klienta. Svou povinnost musí advokát splnit do jednoho měsíce ode dne, kdy překážka vznikla.

Pokud advokát substituční povinnost ve stanovené lhůtě nesplní, určí mu zástupce Komora, na kterého, nedohodne-li se zástupce advokáta s klientem jinak nebo neučiní-li klient jiné opatření, přecházejí práva a povinnosti zastoupeného advokáta s výjimkou povinností zastoupeného advokáta k náhradě škody dle § 24 odst. 1 ZoA a k vrácení věci, včetně finančních prostředků poskytnutých klientem. Rovněž na zástupce advokáta nepřecházejí práva a povinnosti, pokud by v důsledku jejich přechodu byl zástupce advokáta vůči zastoupenému advokátovi bezdůvodně znevýhodněn nebo zvýhodněn

anebo pokud by po zástupci advokáta splnění takových povinností nebylo možno spravedlivě požadovat (viz § 27 odst. 3 ZoA).

4 Jiná činnost advokáta

Advokát kromě poskytování právních služeb vykonává také další činnosti, jež s poskytováním právních služeb souvisí a mnohdy na poskytování právních služeb navazují. Nicméně o poskytování právních služeb se nejedná. Mezi tyto činnosti patří provádění advokátních úschov, správa cizího majetku či prohlášení o pravosti podpisu. Právy a povinnosti, které advokátovi a klientovi vznikají při provádění advokátní úschov a správě cizího majetku, se budu zabývat v následujících podkapitolách.

4.1 Provádění advokátních úschov

Tradiční činností vykonávanou advokátem v souvislosti s poskytováním právních služeb je provádění advokátních úschov. Práva a povinnosti advokáta při provádění úschov jsou upraveny v ustanovení § 56a zákona o advokacii. Toto ustanovení navazuje na obecnou úpravu obsaženou v § 2402 až 2414 ObčZ. Další podrobnosti včetně postavení advokáta při provádění úschov jsou pak upraveny ve stavovském předpisu, kterým je usnesení představenstva Komory č. 7/2004 Věstníku ze dne 28. června 2004 o provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem (dále jen „AdvÚsch“).

Advokátní úschova je typ závazkového právního poměru, který vzniká na základě smlouvy o advokátní úschově uzavřené mezi schovatelem a klientem jako uschovatelem. Schovatelem může být také obchodní korporace zřízená za účelem výkonu advokacie (viz čl. 1 odst. 2 AdvÚsch) Na základě smlouvy o advokátní úschově se advokát zavazuje převzít věc do úschovy od klienta, aby jí pro klienta opatroval. Předmětem advokátní úschovy mohou být peníze, cenné papíry, listiny anebo jiný majetek klienta. Převzaté věci je advokát povinen opatrovat tak, aby na nich nevznikla újma a po uplynutí doby úschovy je povinen vrátit je zpět klientovi spolu s tím, co k ním přibylo (viz § 2403 odst. 1 ObčZ).

Na rozdíl od obecné úpravy obsažené v občanském zákoníku, která nevyžaduje u smlouvy o úschově písemnou formu, je u smlouvy o advokátní úschově obligatorně

stanovena písemná forma (viz čl. 1 odst. 1 AdvÚsch). Písemnou formu musejí mít rovněž veškeré dodatky smlouvy o advokátní úschově. Porušení této povinnosti může být klasifikováno jako kárné provinění advokáta.¹⁰⁸

Ve smlouvě o advokátní úschově je advokát povinen jednoznačně identifikovat osobu, která advokátovi svěřuje peníze anebo cenné papíry do úschovy (viz čl. 1 odst. 3 AdvÚsch). Při úschově peněz, cenných papírů nebo jiného majetku svého klienta je advokát povinnou osobou ve smyslu zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, vztahuje se proto na něho rovněž povinnost provést identifikaci schovatele dle požadavků stanovených v § 7 a § 8 tohoto zákona. Povinnost identifikovat skutečného vlastníka finančních prostředků složených na účtu úschovy vyplývá pro advokáta také zpravidla z obchodních podmínek banky, u které má advokát zřízený účet úschovy.

Kromě identifikace schovatele musí advokát ve smlouvě o advokátní úschově rovněž jednoznačně vymežit předmět úschovy. V případě úschovy peněz musí dojít k vymezení peněžní částky, která má být do úschovy složena včetně uvedení měny takové peněžní částky. V případě cenných papírů, listin anebo jiného majetku pak musí být ve smlouvě uveden jejich soupis, který umožňuje jejich jednoznačnou specifikaci. V této souvislosti by advokát měl ve smlouvě o advokátní úschově popsat věci v rozsahu nezbytném pro jejich odlišení od dalších věcí stejné anebo obdobné povahy.

Stěžejním obsahem smlouvy o advokátní úschově je vymezení doby, na kterou se advokátní úschova sjednává a vymezení podmínek, za kterých může advokát předmět úschovy vydat příjemci.

Peněžní prostředky jsou klientem složeny v české anebo cizí měně na bankovní účet vedený na jméno advokáta nebo firmu obchodní společnosti zřízenou za účelem výkonu advokacie u banky. Dle ustanovení § 56a odst. 1 zákona o advokacii musí mít advokát k provádění advokátních úschov zřízený u banky zvláštní účet. Na toto ustanovení dále navazuje čl. 2 odst. 3 AdvÚsch doplňující, že z označení takového účtu

¹⁰⁸ Rozhodnutí kárného senátu kárné komise Komory ze dne 23. listopadu 2012 sp. zn. K 93/2011

musí být patrné, že na něm jsou uloženy peněžní prostředky klienta. Peněžní prostředky přebírá advokát do úschovy zpravidla bezhotovostním převodem. Není však vyloučeno, aby byly do úschovy převzaty peněžní prostředky v hotovosti. V této souvislosti zde však právní úprava stanovuje maximální limit pro převzetí peněžních prostředků klienta v hotovosti částkou 270.000 Kč.¹⁰⁹ Porušení tohoto maximálního limitu hotovostní platby se advokát jednak dopouští přestupku, jednak kárného provinění.¹¹⁰

Převzetím finančních prostředků do advokátní úschovy vzniká advokátovi ohlašovací a informační povinnost vůči Komoře. Komora vytvořila systém sloužící k registraci úschov finančních prostředků klienta. Tímto systémem je elektronická kniha úschov, kterou Komora provozuje a do které je advokát povinen ohlásit úschovu finančních prostředků. Advokát je povinen ohlásit úschovu finančních prostředků bez zbytečného odkladu od jejich převzetí. Přihlašovací údaje do elektronické knihy úschov advokát obdrží na vyplněním předpřipraveného formuláře adresovaného Komoře.¹¹¹ Do elektronické knihy úschov je advokát povinen odeslat pouze jeden z identifikátorů úschovy, mezi které patří číslo advokátního spisu, jméno a příjmení klienta, případně jiný identifikátor, pod nímž advokát vede příslušnou úschovu finančních prostředků (viz čl. 2b odst. 1 AdvÚsch). Advokát, aniž by porušil jakoukoliv advokátní povinnost, se tak de facto může vyhnout tomu, aby do elektronické knihy úschov zaznamenal identifikační údaje klienta, výši peněžních prostředků převzatých prostředků, popř. další podrobnosti ze smlouvy o advokátní úschově. Odesílání předepsaných údajů do elektronické knihy úschov tak podle mě fakticky nemá žádný zásadní význam.

Cenné papíry, listiny anebo jiný majetek je advokát povinen uložit buď v bezpečnosti schránce v bance pronajaté na jméno advokáta, případně také na jméno jiného společníka sdružení, pokud advokát vykonává advokacii ve sdružení, anebo v bezpečnostním trezoru. Podmínkou pro uložení cenných papírů, listin a jiného majetku

¹⁰⁹ § 4 odst. 1 zákona č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti

¹¹⁰ Rozhodnutí kárného senátu kárné komise Komory ze dne 16. září 2011 sp. zn. K 36/2011

¹¹¹ Česká advokátní komora: Elektronická kniha úschov [online]. [cit. 2019-02-14]. Dostupné online na <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=10564>

v bezpečnostním trezoru je zajištění dostatečné ochrany předmětu úschovy (viz čl. 3 AdvÚsch).

Porušení zákona o advokacii či dalších právních a stavovských předpisů při nakládání s penězi, cennými papíry, listinami anebo jiným majetkem složeným do advokátní úschovy patří mezi nejzávažnější kárná provinění advokáta, za které kontrolní komise Komory ukládají nejprísrnější tresty. Komora v zájmu ochrany důstojnosti a ochrany advokátního stavu usiluje o to, aby advokáti dodržovali všechna pravidla a povinnosti vyplývající z právních a stavovských předpisů, přičemž za tímto účelem jsou u advokátů průběžně prováděny kontroly ze strany pověřených členů kontrolní rady Komory. Tyto kontroly se týkají také dodržování ohlašovací povinnosti advokáta vůči Komoře v souvislosti s registrací úschov finančních prostředků v elektronické knize úschov.

4.2 Správa cizího majetku

Mezi další činnost typicky slučitelnou s výkonem advokacie patří správa cizího majetku advokátem. Oprávnění spravovat majetek klienta dává advokátovi § 56 ZoA, přičemž při této činnosti bude advokát vázán dalšími ustanovení zákona o advokacii a stavovskými předpisy včetně povinnosti mlčenlivosti, pravidel profesionální etiky a kárné odpovědnosti. Jako obecný právní předpis se při správě majetku klienta advokátem použije občanský zákoník, konkrétně ustanovení § 1400 a násl. ObčZ.

Advokát při výkonu advokacie spravuje majetek klienta v režimu prosté správy ve smyslu ustanovení § 1405 a násl. ObčZ, tedy činí vše, co je nutné k zachování majetku klienta. V rámci prosté správy advokát uplatňuje všechna práva týkající se spravovaného majetku a řádně s ním hospodaří. Zároveň je při prosté správě vázán limity uvedenými ve výši zmíněných ustanoveních občanského zákoníku, např. k zcizení anebo zatížení spravovaného majetku zásadně potřebuje souhlas klienta.

S ohledem na přijetí občanského zákoníku však vyvstávají pochybnosti o tom, zda je advokát oprávněn vykonávat plnou správu cizího majetku, a to zejména ve funkci

správce svěřenského fondu, a zda by tato činnost advokáta byla slučitelná s výkonem advokacie. V režimu plné správy by totiž advokát mohl vykonávat také činnosti, které s výkonem advokacie slučitelné nejsou. Pochybnosti vyvstávají i proto, že výkon funkce správce svěřenského fondu není v žádném případě poskytováním právních služeb. Protiargumentem však je, že zákon o advokacii správu cizího majetku připouští. Navíc jde o to, že u advokáta, který by dle současné právní úpravy vykonával funkci správce svěřenského fondu, je sporné, kdo je jeho klientem a jaký je jeho vztah k zakladateli svěřenského fondu a jeho obmysleným. Otázkou rovněž v současné době je, jaký je v takových případech limit zákonného pojištění advokáta.¹¹² V návaznosti na to je *de lege ferenda* možné uvažovat o tom, aby správa cizího majetku byla v zákoně o advokacie lépe vymezena tak, aby byly výše uvedené pochybnosti odstraněny a aby bylo postaveno na jisto, zda je či není advokát funkci správce svěřenského fondu oprávněn vykonávat, popř. za jakých podmínek tak může činit.

¹¹² KRYM, Ladislav. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 416.

5 Odpovědnost advokáta

Obsahem právního vztahu mezi advokátem a klientem jsou jejich vzájemná práva a povinnosti. Porušení advokátových povinností je pak přirozeně spojeno s advokátovou plnou odpovědností vůči klientovi. Odpovědnost advokáta pak tvoří limity jeho nezávislosti. V této souvislosti je rozlišováno mezi trestní, soukromoprávní a kárnou odpovědností advokáta.

1) Trestní odpovědnost

Při poskytování právních služeb advokáti nepožívají žádných výsad ani imunit, které by omezovaly jejich trestní odpovědnost. Stejně jako další fyzické osoby zůstávají subjekty trestního práva, a jsou tedy trestně odpovědní. Na rozdíl od běžných občanů jsou však advokáti ve smyslu § 21 ZoA vázání povinností mlčenlivostí. Ta se projevuje ve vztahu k § 368 odst. 3 TrZ, kdy neoznámení trestného činu advokátem, o kterém se advokát dozvěděl v souvislosti s výkonem advokacie, není trestné. Na druhou stranu advokátovou povinností mlčenlivostí není dotčena zákonná povinnost překazit spáchání trestného činu (viz § 21 odst. ZoA).

2) Soukromoprávní odpovědnost

Soukromoprávní odpovědnost je odpovědností advokáta za újmu, kterou způsobil v souvislosti s výkonem advokacie. Tímto druhem odpovědnosti se budu podrobněji zabývat v další kapitole.

3) Kárná odpovědnost

Vedle trestní a soukromoprávní odpovědnosti se na advokáta vztahuje také odpovědnost kárná. Kárná odpovědnost nastupuje v důsledku kárného provinění advokáta. Kárným proviněním se ve smyslu ustanovení § 32 odst. 2 ZoA rozumí závažné nebo opětovné zaviněné porušení povinností stanovených advokátovi zákonem o advokacii nebo dalšími právními a stavovskými předpisy, zejména pak Etickým kodexem. Kárná odpovědnost advokáta je založena na advokátově příslušnosti

k advokátnímu stavu jako určité profesně organizované skupině advokátů. Komoře jako samosprávné stavovské organizaci všech advokátů je pak zákonem o advokacii přiznáno oprávnění trestat pochybení advokátů, kteří snižují důstojnost a vážnost advokátního stavu.

5.1 Odpovědnost za újmu dle zákona o advokacii

Dle ustanovení § 24 odst. 1 ZoA je advokát odpovědný za újmu, kterou klientovi způsobil v souvislosti s výkonem advokacie. Toto ustanovení je vztahu speciality k obecné právní úpravě odpovědnosti obsažené v občanském zákoníku, zejména pak k zvláštní úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou informací nebo radou dle ustanovení § 2950 ObčZ. Ve smyslu § 2894 odst. ObčZ advokát odpovídá nejenom za újmu majetkovou (újmu na jmění klienta), ale také újmu nemajetkovou (osobní zájmy klienta neměřitelné penězi). V zájmu ochrany klienta se advokát odpovídá klientovi za újmu také v případě, kdy byla újma v souvislosti s výkonem advokacie způsobena jeho zástupcem nebo zaměstnancem.

Odpovědnost advokáta za újmu podle § 24 odst. 1 ZoA je odpovědností objektivní, tzn. odpovědností bez ohledu na zavinění advokáta a je založena na současném splnění tří předpokladů. Těmito předpoklady jsou výkon advokacie, vznik újmy a příčinná souvislost mezi výkonem advokacie a vznikem újmy.¹¹³ O stav příčinné souvislosti se jedná, pokud újma vznikla následkem výkonu advokacie, tj. pokud nebyl pochybení advokáta, mohl klient právo úspěšně uplatnit.¹¹⁴

Pokud advokát vykonává advokacii ve společnosti (zahraniční společnosti), bude za případnou újmu způsobenou klientovi odpovědná tato společnost (viz § 24 odst. 2 ZoA). Obdobně, pokud advokát vykonává advokacii v zaměstnaneckém poměru, bude za

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. června 2018, sp. zn. 25 Cdo 5819/2017

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2009, sp. zn. 25 Cdo 2992/2007

případnou újmu způsobenou klientovi odpovědný zaměstnavatel takového advokáta (viz § 24 odst. 3 ZoA).

V ustanovení § 24 odst. 4 je stanoven jediný liberační důvod pro zproštění advokátovy odpovědnosti za újmu. Dle tohoto ustanovení se může advokát (advokátní společnost) odpovědnosti zprostit, pokud prokáže, že újmě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na něm požadovat. Existenci liberačních důvodů musí prokázat advokát, nicméně až poté, co klient prokázal existenci výše uvedených předpokladů odpovědnosti advokáta za újmu.¹¹⁵

5.2 Povinnost advokáta pojistit se pro případ odpovědnosti za újmu

Riziko vzniku odpovědnosti advokáta za újmu způsobenou klientovi dle § 24 odst. 1 ZoA je spojeno se zakotvením povinného pojištění advokátů. Dle ustanovení § 24a ods. 1 ZoA jsou advokáti vykonávající advokacii samostatně, ve sdružení, ve veřejné obchodní společnosti nebo jako komplementáři komanditní společnosti povinni pojistit se pro případ odpovědnosti za újmu způsobenou klientovi.

Smyslem a účelem této povinnosti je ochrana nejenom samotného advokáta, ale také především ochrana klientů advokáta jako poškozených, kdy případná pochybení advokáta mohou mít natolik závažné důsledky, že nebude v silách advokáta nároky poškozeného klienta z titulu jeho odpovědnosti za újmu v plné výši vypořádat.¹¹⁶

Dle ustanovení § 24a odst. 2 ZoA musí být limit pojistného plnění advokátů být přiměřený možné újmě. Bude tak na každém advokátovi, aby posoudil přiměřenost limitu pojistného plnění s přihlédnutím k tomu, jaké právní služby poskytuje. Minimální limity pojistného plnění advokátů jsou stanoveny interním předpisem¹¹⁷. Dle tohoto usnesení je

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2010, sp. zn. 25 Cdo 2007/2009

¹¹⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. listopadu 2016, sp. zn. III ÚS 337/2016

¹¹⁷ Usnesení představenstva Komory č. 4/2009 Věstníku ze dne 15. září 2009, kterým se stanoví minimální limity pojistného plnění z pojištění advokátů.

minimální limit pojistného plnění samostatného advokáta stanoven částkou 5.000.000 Kč.

K výše uvedenému je dále v čl. 9 odst. 3 Etického kodexu stanoveno, že advokáti jsou povinni rozsah svého pojištění přiměřeně rozšířit v případě, že se během poskytování právních služeb podstatně zvětší jejich rozsah možné odpovědnosti.

Povinnost pojistit se pro případ odpovědnost za újmu, za kterou odpovídají klientovi dle § 24 odst. 2, je pak ustanovením § 24b uložena také advokátním společnostem, konkrétně společnostem s ručením omezeným a komanditní společnostem, kdy takové pojištění je předpokladem pro jejich zápis do obchodního rejstříku. Minimální limit pojistného plnění jsou stanoveny přímo v zákoně o advokacii (viz § 24b odst. 2 ZoA), kdy v případě společnosti s ručením omezeným činí minimální limit pojistného plnění nejméně 50.000.000 Kč za každého jejího společníka. V případě komanditní společnosti pak nejméně 10.000.000 Kč za každého jeho komanditistu. Pro úplnost je nutné dodat, že advokáti vykonávající advokacii jako komplementáři komanditní společnosti (stejně jako společníci veřejné obchodní společnosti) jsou povinni být pojištěni také samostatně, včetně pojištění pro případ vzniku závazku k náhradě škody, za kterou odpovídá § 24 odst. 2 společnost, a advokát je podle zákona o obchodních korporacích povinen k jeho splnění z důvodu ručení jako její společník (viz § 24a odst. 1 ZoA).

6 Zánik právního vztahu mezi advokátem a klientem

Ke skončení právního vztahu mezi advokátem a klientem dochází na základě různých právních skutečností. Těmito právními skutečnostmi, ať už se bude jednat o právní jednání anebo právní události se budu věnovat v následujících podkapitolách.

Ještě předtím je však nutné zmínit, že právní úprava i během zániku právního vztahu klade důraz na ochranu zájmů klienta a za tímto účelem ukládá advokátovi řadu povinností. Jistým specifikem v tomto ohledu také je, že ukončením právního vztahu mezi advokátem a klientem tento právní vztah zcela nezaniká. Některé povinnosti advokáta vůči klientovi (mlčenlivost, vyúčtování odměny, archivace písemností) přetrvávají i po zániku právního vztahu.

Co se týče povinností advokáta, tak v první řadě má advokát povinnost vydat klientovi, případně jeho zástupci, veškeré pro klienta významné písemnosti, které mu klient sdělil anebo které vznikly při poskytování právních služeb. Advokát je tuto povinnost splnit bez zbytečného odkladu poté, co obdrží klientovu žádost k poskytnutí písemností (viz čl. 9 odst. 4 Etického kodexu). Splnění této advokátovy povinnosti je tedy odvislé od předchozí žádosti klienta. Na druhou stranu, pokud advokát žádost k poskytnutí písemností obdrží, nesmí vydání písemností podmiňovat zaplacením požadované odměny za poskytované právní služby nebo zaplacením s tím souvisejících výloh, případně vydáním movitých věcí klienta¹¹⁸.

V případě výpovědi smlouvy o poskytování právních služeb má dále advokát podle ustanovení § 20 odst. 6 ZoA povinnost provést neodkladné úkony. Účelem této povinnosti je zamezit tomu, aby klient utrpěl na svých právech nebo oprávněných zájmech újmu. Neodkladným úkonem může např. sepsání a podání opravného prostředku

¹¹⁸ Rozhodnutí kárné komise Komory ze dne 16. dubna 1999 sp. zn. K 212/98, potvrzené rozhodnutím odvolacího senátu Komory ze dne 14. září 1999 sp. zn. K 212/98

ve lhůtě, jež započala běžet před zánikem právního vztahu.¹¹⁹ Advokátova povinnost trvá minimálně po dobu 15 dní ode dne výpovědi smlouvy o poskytování právních služeb, pokud se advokát s klientem nedohodl jinak nebo klient neučiní jiné opatření. Advokát rovněž není touto povinností vázán, pokud mu klient výslovně potvrdí, že na splnění advokátovy povinnosti netrvá. V případě zastupování klienta před soudem či jiným orgánem veřejné moci začíná běžet 15 denní lhůta k provedení neodkladných úkonů až okamžikem kdy se soud nebo jiný orgán veřejné moci o ukončení právního vztahu dozvěděl.¹²⁰

Jak bylo uvedeno v úvodu části 2 této práce, zdaleka nejčastějším právním důvodem vzniku právního vztahu mezi advokátem a klientem je smlouva o poskytnutí právních služeb. Smlouva o poskytování právních služeb je podle ustanovení § 1746 odst. 2 ObčZ smlouvou inominátní neboli smlouvou nepojmenovanou. Z tohoto důvodu se na zánik právního vztahu mezi advokátem a klientem aplikují nejenom zákon o advokacii, ale také občanský zákoník jako *lex generalis*.

6.1 Splnění (poskytnutí právních služeb)

Právní vztah mezi advokátem a klientem nejčastěji zaniká splněním závazku neboli tzv. solucí ve smyslu § 1908 ObčŽ. Splněním závazku se rozumí poskytnutí právních služeb. Splnění závazku se odvíjí se od vymezení právních služeb. Poskytnutí právních služeb je ideálním způsobem zániku právního vztahu mezi advokátem a klientem, přičemž takto zaniká nejenom právní vztah vzniklý na základě smlouvy, ale také právní vztah vzniklý ustanovením advokáta soudem anebo určením advokáta Komorou. Pro tento způsob zániku právního vztahu mezi advokátem a klientem tedy není rozhodující, jakým způsobem právní vztah vznikl.

¹¹⁹ ČÁP, Petr. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPĚŇ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony, str. 135.

¹²⁰ Rozhodnutí kárné komise Komory ze dne 7. dubna 2000 sp. zn. K 12/00

6.2 Výpověď

Výpověď je jednostranné právní jednání advokáta nebo klienta adresované druhé straně právního vztahu, v jehož důsledku dochází ke skončení právního vztahu mezi advokátem a klientem uplynutím výpovědní doby, pokud je mezi stranami za podmínek stanovených v zákoně o advokacii sjednána, jinak účinností výpovědi. Nesouhlasný projev vůle druhé strany je právně irelevantní, když k zániku právního vztahu mezi advokátem a klientem dochází na základě rozhodnutí jedné strany zcela nezávisle na vůli strany druhé.

Na ukončení právního vztahu výpovědi se přednostně aplikuje zákon o advokacii jako *lex specialis*, konkrétně pak ustanovení § 20 zákona o advokacii. Postavení advokáta a klienta se v případě tohoto způsobu zániku právního vztahu podstatně liší. Klient může smlouvu o poskytování právních služeb vypovědět kdykoliv a z jakéhokoliv důvodu nebo bez udání důvodu (viz § 20 odst. 4 ZoA). Na druhou stranu advokát je při ukončování právního vztahu výpovědi značně omezen, kdy smlouvu o poskytování právních služeb může jednostranně vypovědět jen z důvodů taxativně vymezených v ustanovení § 20 zákona o advokacii. Z jiných důvodů advokát smlouvu o poskytování právních služeb vypovědět nemůže.

Zákon o advokacii rozlišuje mezi fakultativní a obligatorními důvody, za kterých je advokát oprávněn smlouvu o poskytování právních služeb vypovědět. Smlouvu o poskytování právních služeb je advokát povinen vypovědět, zjistí-li poté, co převzal právní zastoupení, že nastala některá ze skutečností uvedených v ustanovení § 19 ZoA. Byl-li advokát ustanoven soudem anebo určen Komorou, je z výše uvedeného důvodu povinen požádat soud o zrušení ustanovení nebo požádat Komoru o určení jiného advokáta,

Fakultativně je advokát oprávněn (nikoliv však tedy povinen) vypovědět smlouvu o poskytování právních služeb, pokud došlo k narušení nezbytné důvěry mezi advokátem a klientem, klient neposkytuje advokátovi potřebnou součinnost, klient i přes předchozí poučení advokáta o tom, že klientovy pokyny je v rozporu s právními nebo stavovskými

předpisy trvá na tom, aby advokát podle těchto pokynů postupoval, nebo klient neuhradil advokátovi i přes jeho přechodí výzvu přiměřenou zálohu na odměnu za poskytnutí právních služeb. Tyto důvody jsou podrobněji rozebrány v kapitole 2.4 této práce.

Ustanovení § 20 odst. 4 ZoA umožňuje, aby advokát a klient ve smlouvě o poskytování právních služeb sjednali výpovědní dobu, nicméně pouze pro případ výpovědi ze strany klienta nebo pro případ výpovědi advokáta z důvodu narušení nezbytné důvěry mezi advokátem a klientem podle ustanovení § 20 odst. 2 ZoA. Pokud je výpovědní doba mezi stranami ujednána, může její délka činit maximálně 3 měsíce. Pokud si advokát a klient výpovědní dobu ve smlouvě neujednali vůbec, zanikne právní vztah mezi advokátem a klientem účinností výpovědi (viz § 1998 odst. 2 ObčZ).

6.3 Vyškrtnutí ze seznamu advokátů

Vyškrtnutím advokáta ze seznamu advokátů vedeném Komorou zaniká oprávnění advokáta k výkonu advokacie, čímž dochází k zániku právního vztahu mezi advokátem a klientem. Advokát je vyškrtnut ze seznamu advokátů, pokud nastane některá z právních skutečností taxativně uvedených v § 7b ZoA anebo pokud o tom Komora rozhodne z důvodů taxativně vymezených v § 8 a § 10 ZoA. Rozdíl je takový, že v prvním případě dochází k automatickému vyškrtnutí advokáta, kdy Komora pouze ověřuje existenci skutečnosti předpokládané § 7b ZoA. V druhém případě se o vyškrtnutí advokáta rozhoduje ve správním řízení (viz § 45 odst. 2 písm. d) ve spojení s § 55 odst. 1 ZoA).

Jedním z důvodů pro automatické vyškrtnutí je úmrtí advokáta. Pokud zemře advokát, jenž vykonával advokacii samostatně, může mu Komora podle ustanovení § 27 odst. 4 a 5 ZoA určit jiného advokáta nástupcem zesnulého advokáta, vyžaduje-li to ochrana práv a oprávněných zájmů jeho klienta. Komora v této souvislosti dovodila, že v takovém případě je vždy nutné nástupce zesnulého advokáta určit, a to z důvodu

zabezpečení klientských spisů před jejich zneužitím, které je nutné považovat za součást ochrany práv a oprávněných zájmů klienta.¹²¹

K automatickému vyškrtnutí advokáta dle § 7b ZoA však dochází také např. v důsledku prohlášení konkursu vůči advokátovi nebo na vlastní žádost advokáta. Mezi obligatorní důvody pro vyškrtnutí advokáta dle § 8 nebo § 10 ZoA (rozhodnutím Komory ve správním řízení) patří např. např. pravomocné odsouzení advokáta za trestný čin ohrožujícím řádný výkon advokacie, nesplnění povinností být pojištěn pro případ odpovědnosti za újmu způsobenou klientovi ve výši minimálního limitu pojistného plnění.

Advokátovi, jenž vykonával advokacii samostatně a jenž byl vyškrtnut ze seznamu advokátů, je dle ustanovení § 27 odst. 4 ZoA Komorou určen jiný advokát jako nástupce. Pokud to odůvodňují okolnosti případu, zejména pokud advokát poskytuje právní služby velkému počtu klientů, může Komora určit nástupcem vyškrtnutého advokáta i více advokátů. Na nástupce vyškrtnutého advokáta přecházejí práva a povinnosti vyškrtnutého advokáta obdobně jako v případě povinné substituce, které se věnují v podkapitole 3.10.2 této práce.

6.4 Dopady insolvenčního řízení na právní vztah mezi advokátem a klientem

6.4.1 Advokát v insolvenčním řízení

Nestává se to často, nicméně existují případy, kdy je vůči advokátovi zahájeno insolvenční řízení. Zákon o advokacii v této souvislosti ve svém ustanovení § 8b odst. 1 písm. a) stanovuje, že prohlášení konkursu vůči advokátovi je důvodem pro pozastavení výkonu advokacii. Pozastavení výkonu advokacie je opatřením přechodného charakteru, které slouží k ochraně zájmů klientů po dobu, po kterou trvá překážka, pro kterou není

¹²¹ Stanovisko představenstva České advokátní komory k problematice klientských spisů vedených advokátem, který zemřel (schváleno představenstvem České advokátní komory dne 12. září 2006)

žádoucí, aby advokát advokacii vykonával. Pozastavením výkonu advokacie je advokátovi odebráno zejména jeho oprávnění poskytovat právní služby (viz. § 9b odst. 1 písm. a) ZoA). Nastává tedy srovnatelná situace jako v případě, kdy advokát klientovi vypověděl plnou moc.¹²² K pozastavení výkonu advokacie dochází ke dni, kdy nastaly účinky prohlášení konkursu. Účinky prohlášení konkursu nastávají dle ustanovení § 245 odst. 1 IZ již okamžikem zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu v insolvenčním rejstříku. Právní moc rozhodnutí o prohlášení konkursu je pak jedním z důvodů pro automatické vyškrtnutí advokáta ze seznamu advokátů (viz § 7b odst. 1 písm.e) ZoA). Pokud byl advokát z tohoto důvodu vyškrtnut a konkurs vůči němu trvá více než 5 let, může znovu požádat o zápis do seznamu advokátů, přičemž takovému zápisu nejde ve smyslu ustanovení § 5 odst. 1 písm. f) ZoA bránit. Do doby skončení konkursního řízení je však advokátovi pozastaven výkon advokacie.¹²³

Konkurs však není jediným možným způsobem řešení úpadku advokáta. Úpadek advokáta může být dle § 4 odst. 1 insolvenčního zákona řešen také reorganizací nebo oddlužením. O těchto způsobech řešení úpadku a jejich dopadech na oprávnění advokáta poskytovat právní služby však zákon o advokacii mlčí. Protože se jedná o zcela ojedinělé případy, nelze najít odpověď ani v soudní judikatuře. Objevuje se však názor, že reorganizace ani oddlužení nepředstavují na rozdíl od konkursu automatický důvod k pozastavení výkonu advokacie nebo vyškrtnutí ze seznamu advokátů.¹²⁴

6.4.2 Klient v insolvenčním řízení

Zahájení insolvenčního řízení vůči klientovi může mít dopad na právní vztah mezi advokátem a klientem, a to v závislosti na tom, jakým způsobem je řešen úpadek klienta

¹²² KOVÁŘOVÁ, Daniela. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer., str. 102.

¹²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2009, sp. zn. 25 Cdo 4865/2008

¹²⁴ ŽIŽLAVSKÝ, Michael. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer., str. 105.

a zda takový způsob řešení úpadku má charakter likvidační (konkurs) nebo sanační (oddlužení, reorganizace).

Řešení klientova úpadku konkursem má dle ustanovení § 252 odst. 1 IZ za následek zánik plné moci týkající se majetkové podstaty, kterou klient advokátovi udělil, a to okamžikem zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu na majetek klienta v insolvenčním rejstříku (viz § 245 odst. 1 IZ). Jedná se o přímý důsledek ztráty oprávnění klienta – dlužníka nakládat se svým majetkem, které je s prohlášením konkursu spojeno (viz § 246 odst. 1 IZ). Právní úprava vychází z předpokladu, že pokud dlužník nemůže se se svým majetkem nakládat sám, nemůžou s ním nakládat ani třetí osoby včetně advokáta. V tomto ohledu je nutné doplnit, že zánik plné moci se však vztahuje toliko jen na plné moci týkající se majetkové podstaty. *A contrario*, plná moc udělená klientem advokátovi, které se netýká majetkové podstaty dlužníka, např. pro řízení o odvolání ve věci rozhodnutí o úpadku klienta a rozhodnutí o způsobu jeho řešení konkursem na majetek klienta, zůstává nadále v platnosti.¹²⁵ Postup stanovený v ustanovení § 252 odst. 1 IZ tudíž sleduje jasný cíl, a to omezit možnosti klienta – dlužníka na poslední chvíli zmenšovat majetkovou podstatu a vyvádět z ní majetek.¹²⁶

K zániku plné moci postupem stanoveným výše však nedojde, pokud by hrozilo nebezpečí z prodlení. V takovém případě musí advokát dle ustanovení § 252 odst. 2 IZ pokračovat v obstarávání záležitostí klienta do doby, než se jejich obstarávání ujme insolvenční správce. Rovněž prohlášením konkursu nedochází k zániku plných mocí, které byly uděleny advokátovi pro insolvenční řízení (viz § 252 odst. 3 IZ).

Obdobná situace nastává také v případě, kdy je klientův úpadek řešen oddlužením zpeněžením majetkové podstaty, a to s poukazem na ustanovení § 408 odst. IZ, dle kterého se při tomto způsobu oddlužení pro nakládání s majetkovou podstatou podpůrně použijí ustanovení upravující nakládání s majetkovou podstatou při řešení úpadku

¹²⁵ KOZÁK, Jan. In: KOZÁK, Jan a kol. *Insolvenční zákon: komentář*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. Komentáře Wolters Kluwer, str. 977.

¹²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 18. září 2012, sp.zn. II. ÚS 2371/11

konkursem, tedy rovněž ustanovení § 253 IZ o zániku plné moci.¹²⁷ Na rozdíl od konkursu se však právní mocí rozhodnutí o schválení oddlužení ruší omezení dispozičních oprávnění klienta se svým majetkem (viz § 407 odst. 2), klient tedy může (na rozdíl od konkursu) hradit odměnu advokáta za poskytnuté právní služby.¹²⁸

Třetím základním způsobem řešení úpadku je reorganizace. Mám za to, byť to není v insolvenčním zákoně výslovně stanoveno, že povolením reorganizace automaticky k zániku plné moci udělené klientem advokátovi nedochází, kdy klientovi – dlužníkovi v době od povolení reorganizace s odkazem na ustanovení § 229 odst. 3) písm. d) IZ zásadně zůstávají dispoziční oprávnění (byť právní úkony zásadního významu podléhají podle § 330 odst. 2 a 3 IZ souhlasu věřitelského výboru a insolvenční správce podle § 331 IZ vykonává nad klientem – dlužníkem dohled), ledaže by soud za podmínek stanovených v ustanovení § 332 IZ rozhodl o jejich omezení. Lze zde tak spatřovat jasný zájem na zachování provozu klientova podniku.

¹²⁷ STRNAD, Zdeněk. In: KOZÁK, Jan a kol. *Insolvenční zákon: komentář*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. Komentáře Wolters Kluwer, str. 1518.

¹²⁸ ŽIŽLAVSKÝ, Michael. In: KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Odměna advokáta: komentář*. Vydání druhé. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer, str. 85.

Závěr

Cílem této práce bylo charakterizovat a interpretovat právní vztah mezi advokátem a klientem a v rámci kontextu současné právní úpravy, soudní judikatury a kárných rozhodnutí Komory poukázat na nejpodstatnější souvislosti, aspekty a specifika tohoto právního vztahu. Obsahem právního vztahu mezi advokátem a klientem jsou práva a povinnosti advokáta a klienta, které se vzájemně doplňují a prolínají, a které v souhrnu vytváří rámec poskytování právních služeb. Právě systematický rozbor těchto práv a povinností včetně vymezení konkrétních podrobností tvoří stěžejní část této práce.

Na právní vztah mezi advokátem a klientem dopadá komplexní a široce provázaný systém právních předpisů v čele se zákonem advokacie, který je doplněn dalšími právními předpisy hmotněprávní a procesně právní povahy a rovněž stavovskými předpisy, mezi kterými zaujímá přední postavení Etický kodex. Právní vztah mezi advokátem a klientem, resp. výkon advokacie je tak silně regulován, kdy některá pravidla dopadající na advokáty jsou velice přísná, a to především v zájmu ochrany práv a oprávněných zájmu klienta a z důvodu ochrany důstojnosti advokátního stavu jako celku.

Na druhou stranu, aby advokát mohl poskytovat klientům právní služby v co možná nejvyšší kvalitě a aby nemohl být postižen za kroky, které v zájmu klienta vykoná, je při poskytování právních služeb nadán nezávislosti. Advokátova nezávislost při poskytování právních služeb však není neomezena, kdy mantinely advokátovy nezávislosti jsou vymezeny jeho plnou odpovědností vůči klientovi. Odpovědností advokáta vůči klientovi se zabývám v páté části této práce.

Vedle nezávislosti advokáta při poskytování právních služeb je vůbec nejzákladnějším prvkem ve vztahu advokáta a klienta také vzájemná důvěra. Právě vyznám vzájemné důvěry ve vztahu mezi advokátem a klientem je v této práci zvýrazněn. Vzájemná důvěra je chráněná povinností mlčenlivostí, jejíž problematice byl v této práci vyhrazen velký prostor. Povinnost mlčenlivosti, která je chápána jako pilíř svobodného výkonu advokacie, je v Českém právním řádu pojata velice široce, to však neznamená, že by nemohlo za podmínek stanovených zákony dojít k jejímu prolomení. Jednotlivými případy prolomení advokátovy povinnosti se rovněž v této práci podrobně zabýval.

V rámci této práce bylo také rozebráno, jaká je advokátovo postavení v právním vztahu s klientem a jaká je vůbec úloha advokáta při poskytování právních služeb. V této souvislosti je nutné závěrem podotknout, že v právním vztahu s klientem je advokát silnější stranou, který je v zájmu svědomité ochrany a prosazování práv a oprávněných zájmů klienta, který zpravidla nemá právnické vzdělání, povinen za klienta činit také kroky, o které nebyl klientem výslovně požádán. Advokát je rovněž v právním vztahu jakýmsi průvodcem, který je povinen klienta poučit o možných variantách řešení jeho právní věci, uvést mu výhody a nevýhody každé z variant a vysvětlit, jaké právní a praktické dopady daná varianta obnáší. Úlohou advokáta tedy není spoléhat na pokyny na klienta anebo se pokyny klienta nekritický řídit.

Zajímavou problematikou, kterou jsem se v této práci dále zabýval, je odměna advokáta. Právo advokáta na odměnu za poskytované právní služby je s ohledem na charakter výkonu advokacie jako výdělečné činnosti vůbec nejvýznamnějším právem, které advokátovi náleží. V rámci této problematiky jsem se zabýval jednak konstrukcí smluvní a mimosmluvní odměny, jednak i takovými otázkami jako jsou přiměřenost smluvní odměny advokáta, horní hranice smluvní odměny či výpočet mimosmluvní odměny dle advokátního tarifu. Právě mechanismus výpočtu mimosmluvní odměny dle advokátního tarifu je poměrně složitý a nepřehledný, a to nejen pro klienta, který je na úpravu advokátního tarifu advokátem odkázán. Z tohoto důvodu mám za to, že by si stávající mechanismus výpočtu mimosmluvní odměny zasloužil zpřehlednit a zjednodušit, ať už novelou advokátního tarifu nebo přijetím zcela nového cenového předpisu. Nicméně i přes dílčí nedostatky mám za to, že právní úprava dopadající na právní vztah mezi advokátem a klientem je obecně na vyhovující úrovni.

Seznam zkratek

advokátní tarif	vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
AdvÚsch	usnesení představenstva Komory č. 7/2004 Věstníku ze dne 28. června 2004 o provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem
AML zákon	zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění dalších předpisů
celní zákon	zákon č. 242/2016 Sb., celní zákon
DŘ, Daňový řád	zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů
Etický kodex	usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex)
Exekuční řád	zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Komora	Česká advokátní komora
IZ, insolvenční zákon	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
LegV	usnesení představenstva Komory č. 2/2008 Věstníku ze dne 11. září 2008, kterým se stanoví podrobnosti o povinnostech advokátů a postupu kontrolní rady České advokátní komory ve vztahu k zákonu o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Listina	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ObčZ, občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
SŘS, soudní řád správní	zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
TrŘ, trestní řád	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TrZ, trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
zákon o dani z přidané hodnoty	Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty
zákon o obchodních korporacích	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
zákon o ochraně spotřebitele	zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů
zákoník práce	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
ZoA, zákon o advokacii	zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

Seznam Použité literatury (včetně dostupné online):

HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. Beckova edice komentované zákony.

KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer.

KASÍKOVÁ, Martina ve spolupráci s KUČERA, Zdeněk. In: KASÍKOVÁ, Martina a kol. *Exekuční řád: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony.

KOSTOLANSKÁ, Eva. In: LICHNOVSKÝ, Ondřej, ONDRÝSEK, Roman, NOVÁKOVÁ, Petra, KOSTOLANSKÁ, Eva a ROZEHNAL Tomáš. *Daňový řád: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony.

KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Odměna advokáta: komentář*. Vydání druhé. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře Wolters Kluwer.

KOZÁK, Jan a kol. *Insolvenční zákon: komentář*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. Komentáře Wolters Kluwer.

SMOLÍK, Petr. Polemika Advokát versus exekutor – ochrana zájmů klienta versus exekuce? *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie* [online]. 2002, roč. 2002, č. 4 [cit. 2019-02-16], str. 10 až 14. Dostupné online na https://www.cak.cz/assets/files/182/BA_02_04.pdf

SVEJKOVSKY, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPĚŇ, Martin a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Praktická knihovna.

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPĚŇ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony.

SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ Jiří, ŠÍNOVÁ Renata a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře.

TVRDÝ, Jiří, VAVRUŠKOVÁ, Adriana. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. Beckovy komentáře.

WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Edice Student.

ZACHOVÁ, Markéta. Povinnost mlčenlivosti (nejen) advokáta. *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie* [online]. 2001, roč. 2001, č. 4 [cit. 2019-03-13], str. 25. Dostupné online na https://www.cak.cz/assets/files/181/BA_01_04.pdf

Seznam použitých právních předpisů:

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 242/2016 Sb., celní zákon

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění dalších předpisů

Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých stavovských předpisů:

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 3/2018 Věstníku ze dne 10. dubna 2018 o zajištění bezplatné právní pomoci

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex)

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 2/2008 Věstníku ze dne 11. září 2008, kterým se stanoví podrobnosti o povinnostech advokátů a postupu kontrolní rady České advokátní komory ve vztahu k zákonu o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 4/2009 Věstníku ze dne 15 září 2009, kterým se stanoví minimální limity pojistného plnění z pojištění advokátů

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 6/1998 Věstníku ze dne 8. prosince 1998, kterým se stanoví pravidla pro výkon substitučního oprávnění advokátních koncipientů a jiných zaměstnanců advokáta

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 6/2006 Věstníku ze dne 12. září 2006, kterým se stanoví postup při určování zástupce Komory při provádění prohlídek a control

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 7/2004 Věstníku ze dne 28. června 2004 o provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 9/1999 Věstníku ze dne 8. listopadu 1999, kterým se stanoví některé podrobnosti o dokumentaci advokáta vedené při poskytování právních služeb a o vedení evidence provedených konverzí

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 4/2010 Věstníku ze dne 8. června 2010, kterým se stanoví vzhled stavovského oděvu advokáta

Usnesení představenstva České advokátní komory Věstníku č. 2/1998 ze dne 14. dubna 1998, kterým se upravuje smírčí řízení (advokátní smírčí řád)

Sdělení představenstva České advokátní komory k otázce výkonu činností neslučitelných s výkonem advokacie (Věstník Komory č. 3/1997)

Stanovisko představenstva České advokátní komory ze dne 21. ledna 2011 k otázce slučitelnosti advokacie s výkonem veřejné funkce v oblasti územní samosprávy

Stanovisko představenstva České advokátní komory k problematice klientských spisů vedených advokátem, který zemřel (schváleno představenstvem České advokátní komory dne 12. září 2006)

Seznamu soudní judikatury:

Nález Ústavního soudu ze dne 29. března 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11,

Nález Ústavního soudu ze dne 10. září 2014, sp.zn. I. ÚS 3859/13

Nález Ústavního soudu ze dne 19. prosince 2017, sp. zn. IV. ÚS 2688/15

Nález Ústavního soudu ze dne 21. ledna 1999, sp.zn. III.ÚS 486/98

Nález Ústavního soudu ze dne 4. července 2011, sp. zn. IV. ÚS 1332/07

Nález Ústavního soudu ze dne 28. srpna 2009, sp.zn. II.ÚS 2894/08

Nález Ústavního soudu ze dne 18. září 2012, sp.zn. II. ÚS 2371/11

Nález Ústavního soudu ze dne 17. dubna 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. června 2003, sp. zn. 33 Odo 506/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. června 2018, sp. zn. 25 Cdo 5819/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2009, sp. zn. 25 Cdo 4865/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2010, sp. zn. 25 Cdo 2007/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2009, sp. zn. 25 Cdo 2992/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2008, sp. zn. 8 Tdo 1148/2007

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. ledna 2014, sp. zn. 5 Afs 12/2012

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. září 2003, sp. zn. 1 Azs 5/2003

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. května 2004, sp. zn. 5 As 34/2003

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2015, sp. zn. Tpjn 306/2014

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. listopadu 2016, sp. zn. III ÚS 337/2016

Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. listopadu 1998, sp. zn. I.ÚS 393/98

Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. ledna 2010, sp. zn. IV.ÚS 2457/09

Seznam kárné judikatury:

Rozhodnutí kárné komise České advokátní komory ze dne 17. března 2000 sp. zn. K 220/99

Rozhodnutí kárné komise České advokátní komory ze dne 18. června 2004, sp.zn. K 40/97

Rozhodnutí kárné komise České advokátní komory ze dne 27. října 2006, sp. zn. K 94/06.

Rozhodnutí kárné komise České advokátní komory ze dne 7. dubna 2000 sp. zn. K 12/00

Rozhodnutí kárného senátu kárné komise České advokátní komory ze dne 12. září 2008 sp. zn. K 21/2008

Rozhodnutí kárného senátu kárné komise České advokátní komory ze dne 16. září 2011 sp. zn. K 36/2011

Rozhodnutí kárného senátu České advokátní komory ze dne 19. prosince 1997, sp. zn. K 76/97

Rozhodnutí odvolacího senátu České advokátní komory ze dne 3. července 1998, sp. zn. K 76/97

Rozhodnutí kárné komise České advokátní komory ze dne 16. dubna 1999 sp. zn. K 212/98

Rozhodnutím odvolacího senátu České advokátní komory ze dne 14. září 1999 sp. zn. K 212/98

Rozhodnutí kárného senátu kárné komise České advokátní komory ze dne 23. listopadu 2012 sp. zn. K 93/2011

Rozhodnutí kárného senátu kárné komise České advokátní komory ze dne 30. dubna 2010 sp. zn. K 22/2010

Rozhodnutí kárného senátu kárné komise České advokátní komory ze dne 30. listopadu 2012 sp. zn. K 87/2012

Rozhodnutí kárné komise České advokátní komory ze dne 12. listopadu 1996, sp. zn. K 87/96

Rozhodnutí kárného senátu kárné komise České advokátní komory ze dne 15. června 2012, sp. zn. K 11/2012

Rozhodnutí kárného senátu kárné komise České advokátní komory ze dne 17. prosince 2014, sp. zn. K 88/2014

Rozhodnutí kárné komise České advokátní komory ze dne 19. května 2000, sp. zn. K 237/99

Rozhodnutí kárného senátu kárné komise České advokátní komory ze dne 27. června 2013, sp. zn. K 26/2013

Rozhodnutí kárného senátu kárné komise České advokátní komory ze dne 5. června 2015, sp. zn. K 27/2015

Rozhodnutí kárné komise České advokátní komory ze dne 7. listopadu 1997 sp. zn. K 70/97

Seznam ostatních zdrojů:

Česká advokátní komora: Elektronická kniha úschov [online]. [cit. 2019-02-14]. Dostupné online na <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=1056>

Důvodová zpráva k zákonu č. 79/2006, kterým se mění zákon o advokacii a další související zákony. Dostupné online na <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=14049>

Česká advokátní komora: Bezplatné právní poradenství – bezplatná právní pomoc po 1.7.2018 – informace pro žadatele [online]. [cit. 2019-03-24]

Dostupné online na <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2617>

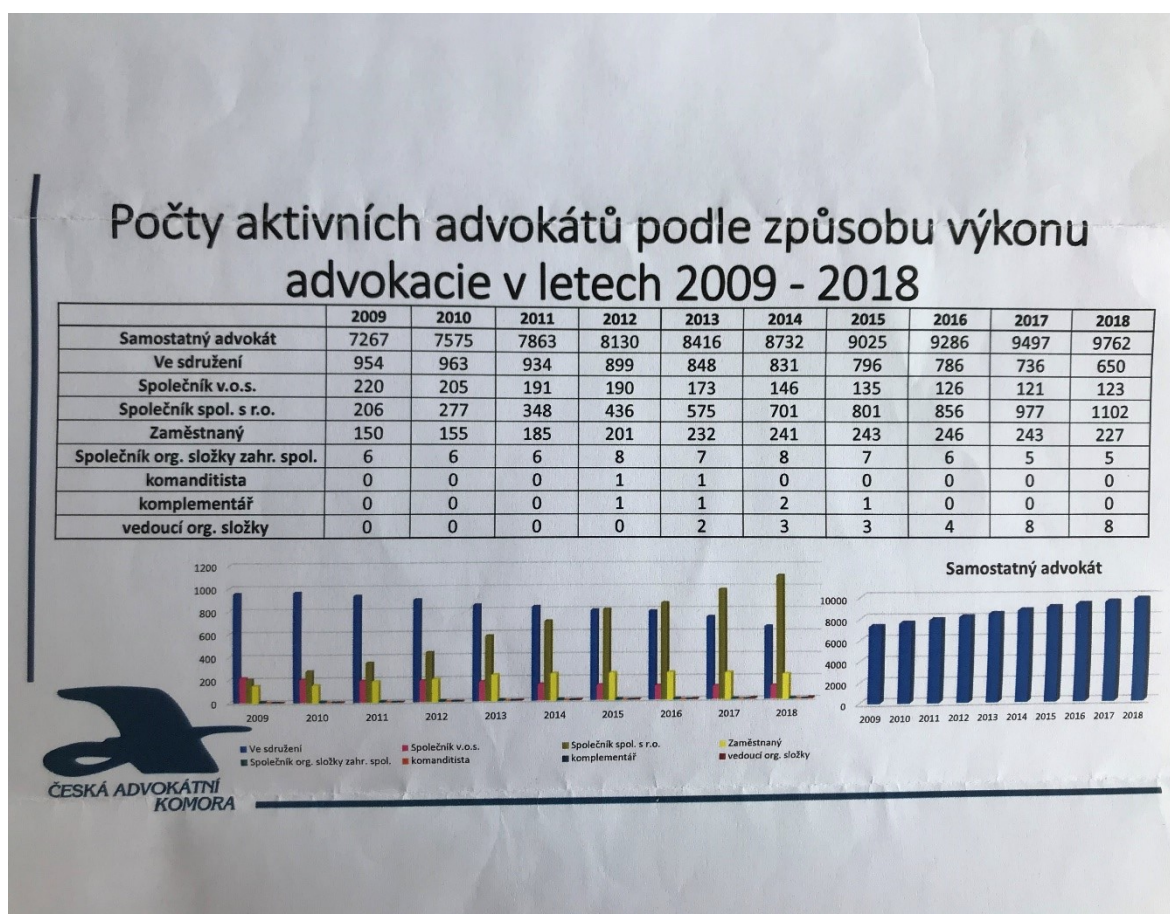
POKORNÝ Marek a BARTONÍČEK Radek. Maření spravedlnosti bude trestný čin, může to protáhnout trestní řízení, varuje advokát Sokol. *Právní rádce* [online], 21.9.2018 [cit. 2019-04-01].

Dostupné online na <https://pravnicadce.ihned.cz/c1-66250910-mareni-spravedlnosti-bude-trestny-cin-muze-to-protahnout-trestni-řízení-varuje-advokat-sokol>

Seznam Příloh

Příloha č. 1

Statistický přehled – počet aktivních advokátů podle způsobu výkonu advokacie v letech 2009 – 2018

Abstrakt

Tato práce se zabývá problematikou vzájemného vztahu advokáta a klienta při poskytování právních služeb a specifiky, kterými se tento právní vztah vyznačuje. Hlavním cílem této práce je komplexně analyzovat a interpretovat právní vztah mezi advokátem a klientem včetně práv a povinností, které advokát a klient v rámci tohoto vztahu vůči sobě mají. A v návaznosti na to poukázat na nejpodstatnější souvislosti, aspekty a specifika takového vztahu, a to rovněž v kontextu soudní judikatury a kárných rozhodnutí České advokátní komory.

Tato práce se skládá z šesti základních částí. V první části jsou vymezeny základní pojmy, jež jsou pro účely této práce stěžejní. Dále jsou také rozebrány předpoklady pro výkon advokacie a povolené formy výkonu advokacie. Druhá část se věnuje jednotlivým způsobům vzniku právního vztahu mezi advokátem a klientem a s tím související předsmělné povinnosti advokáta odmítnout poskytování právních služeb.

Stěžejní součástí této práce je část třetí, jež je zaměřena na rozbor konkrétních práv a povinností advokáta a klienta a na vymezení konkrétních podrobností. V rámci této části je rovněž vymezena jednak advokátní etika, jednak povinnosti advokáta vůči jiným subjektům než je klient, ať už jsou to soudy a jiné orgány veřejné moci a ostatní advokáti. Část čtvrtá se věnuje dalším činnostem, které advokáti vykonávají a které souvisí s poskytováním právních služeb, a které na poskytování právních služeb mnohdy navazují, konkrétně provádění advokátních úschov a správa majetku klienta. Část pátá je zaměřena na problematiku odpovědnosti advokáta. Tato práce je zakončena částí šestou, která se zabývá různými způsoby zániku právního vztahu mezi advokátem a klientem a s tím souvisejícími povinnostmi advokáta.

Abstract

This thesis deals with the problematics of the mutual relationship between a lawyer and client during the provision of legal services and specifics that characterize this legal relationship. The main objective of this thesis is to comprehensively analyse and interpret the legal relationship between a lawyer and client including rights and obligations they have between themselves within this relationship, and consequently to point out the most important contexts, aspects and specifics of such a relationship, also in the context of judicial case law and disciplinary decisions of the Czech Bar Association.

This thesis consists of six basic parts. The first part characterizes the basic concepts that are essential for the purposes of this thesis. Requirements for practicing the legal profession and the permitted forms of practicing the legal profession are also further discussed. The second part deals with particular ways of a foundation of the legal relationship between a lawyer and client and with the related lawyer's pre-contractual obligation to refuse to provide legal services.

The key part of this thesis is the part three which is focused on analysing specific rights and obligations of lawyer and client and identifying specific details. This part also characterizes both rules of professional ethics and lawyer's obligations towards entities other than a client, be it other courts and other public authorities and other lawyers. The fourth part deals with other activities that lawyer perform and which are related to the provision of legal services and which often follow the provision of legal services, specifically escrows and administration of clients' property. The fifth part is focused on the problematics of lawyer's liability. This thesis is then completed by the sixth part which deals with various ways of termination of the legal relationship between a lawyer and client and with related lawyer's obligations.

Klíčová slova a název práce v anglickém jazyce

Klíčová slova: advokát, klient, právní vztah mezi advokátem a klientem, poskytování právních služeb

Key words: lawyer, client, legal relationship between lawyer and client, provision of legal services

Název práce v anglickém jazyce: Mutual relationship of lawyer and client during provision of legal services